

de/da

Şubat/Mart 2018
Sayı:1
10 TL

İki ayda bir yayımlanır.
Yerel süreli yayın.

İmtiyaz sahibi:
De Da Dergi Yayıncılık Limited
Şirketi adına Irmak Akman

Yönetim yeri: Ortaköy Mah.
Ahmet Adnan Saygun Cad. No
66K/3
Beşiktaş, İstanbul

Sorumlu müdür: Irmak Akman

Dizgi ve tasarım:
Pelin Telyak

Kapak resmi:
Elif Mercan

Katkıda bulunanlar:
Aslı Altınışik, Özge Taylan,
Canan Gündüz, Elif Mercan,
Nihan Akyelken, Mithat
Erdoğan, Aylin Yardımcı,
Melis Oğuz, Pınar Dönmez, Ali
Açıkgöz, Beril Açıkgöz, Elçin
Cömert, Pınar Yeşil

Baskı: ER-AY Basım Hizmetleri
Limited Şirketi
100. Yıl Mah. MAS-SİT 1. Cad.
No:191-1 34560
Bağcılar, İstanbul
(0 212) 629 0640

Baskı yeri ve tarihi: İstanbul,
Şubat 2018

Abonelik için:
De Da Dergi Yayıncılık Limited
Şirketi'nin
TR66 0006 2000 3570 0006 2932 42
numaralı hesabına yıllık abonelik
bedeli olan 50 TL'yi yatırmanız,
irmak@de-da-dergi.com adresine ise
adınızı, adresinizi, posta kodunuzu
ve aboneliğinizin hangi sayıdan
itibaren başlamasını istediğinizi
belirten bir E-mail göndermeniz
gerekmektedir.

Aranızda ünlü olan kimse yok ki! - Büyük grupların çıkardığı dergiler bile zarar ediyor, grubun diğer işlerinin geliriyle sübvansede ediliyor, gazeteyle yazanlar dergiye de yazıyor. - Basılı dergi piyasası tüm dünyada geriliyor, tirajlar düşüyor. - Geleceğe dönük hesaplarını yaptın mı, bak öyle böyle değil, ağır batarsın. - Nereden reklam bulacaksın? - Birisi neden bir kitapçıya girip senin dergine 10 lira versin ki? - Bence sen Peppa Pig'in dergisini getir, hiç değilse ondan para kazanırsın. - Benim bildiğim önce iş bulunur, sonra şirket kurulur, sen önce şirketi kuruyorsun.

Yukarıdakiler, yaklaşık iki yıl, toplamda on bir sayı çıkardığımız fanzin *de/da*'yı profesyonel bir yayına dönüştürmeye karar verdiğimi duyan arkadaşlarımdan duyduğum uyarılardan sadece birkaçı. Bence bu kararı, yaşayacağım zorluklardan habersiz, sadece şu varsayıma dayanarak vermiştim: Bu kadar uzun zaman hiçbir maddi getirisi olmayan bir fanzini çıkarmışsam, (enayiliğim dışında) bu işi yeterince seviyor olmalıydım ve *de/da*, artık parayla satılan ve reklam alan bir dergi olmayı hakediyordu. Şunu da söylemeliyim ki, dergi *de/da* hazırlık sürecinde aklımı o kadar çok meşgul etti ve ediyor ki, başka konularla ilgili kaygı ve kuruntulara kapılmaya halim kalmadı. Belki de bu dönemde, eskiye oranla daha az kaygılanmış bile olabilirim. Daha çok heyecanlandığım kesin.

Elinizde tuttuğunuz ilk sayının dosya konusu "korkularımız, kaygılarımız." Neredeyse her yazı, bir yerinden kaygılarımıza, korkularımıza dokunuyor. Daha ortada ilk sayı bile yokken dergiye yazı, fotoğraf, çizim, röportaj veren herkese ve özellikle derginin tasarımını ve dizgisini yapmayı kabul eden Pelin'e ve elbirliği ile dağıtımımızı yapan Metis Yayınları ve Punto Kitap'a çok teşekkür ederim.

Mithat, bana bir hikaye anlattı: Ferhan Şensoy, ilk kitabı *Kazancı Yokuşu*'nun taslağını, okuyup görüş vermesi için ustası Haldun Taner'e verir. Taner, taslağı okuduktan sonra "ilk kitapları aslında hiç yazmamak lazım," der.

Umarım ilk sayımızı beğenirsiniz. Dergimize görüşleriniz ya da eserlerinizle katkıda bulunmak isterseniz, her zaman irmak@de-da-dergi.com adresine yazabilirsiniz. (Son sayfada gelecek sayının dosya konusu yazılı.) Dergimizi desteklemek içinse yapmanız gereken tek şey, onu satın almak!

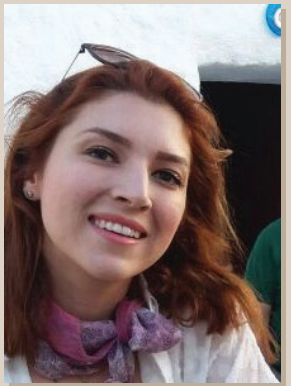
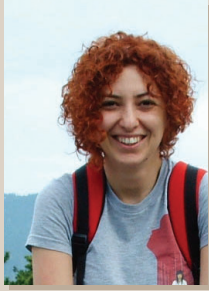
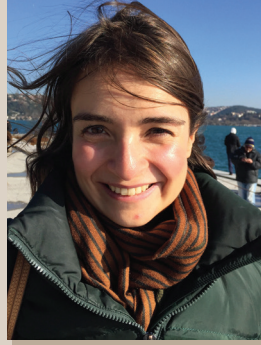
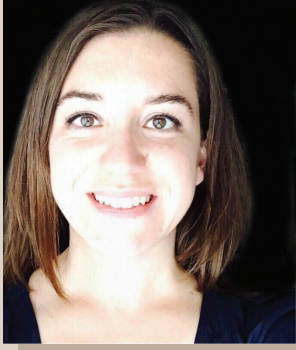
Sevgiler,

Irmak

Neler var?

Aklın risklere cevabı: Sigortacılık	7
Gençler nelerden korkuyor?	11
“Kaygı ve depresyon ikizdir”	16
Medya ve korkularımız	18
Lübnan'dan notlar	20
Nükleer tehditle yaşamak	24
Sınıra takılmış bir gezi yazısı	27
Göç yolları	30
Tavuklar, horozlar, sincaplar	40
Eşitsizliğin evrensel dili: Kaygılar	42
“Korku bilgidir, onu yoksaymayın”	44
Güvenliğin bedeli	46
Hukuksuzluk, suç korkusu ve güç açlığı	49
Perdenin arkasından önüne korku halleri	51
Neden korku filmi izlemiyorum?	54
İnsanlıktan kareler, kareden insanlıklar	57
Mayhoş mu, nahoş mu?	59
Anne olunca korkarsın	60
Yapılmayacaklar listesi	61

Katkıda bulunanlar

Irmak Akman

1984'te İzmir'de doğdu. Üniversite için gittiği Washington DC'de üç yıl, Münih'te bir yıl ve Londra'da dört yıl geçirdikten sonra 2010 yılında Türkiye'ye döndü. 2011'den bu yana İstanbul'da yaşıyor ve kurumsal bir şirkette araştırmacı ve danışman olarak çalışıyor. Şu sıralar son iki yıldır amatörce çıkardığı *de/da*'yı profesyonel bir yayına dönüştürmenin heyecanı içinde. Üç buçuk yaşında bir oğlu var.

Canan Gündüz

1984'te İzmir'de doğdu. Mesleki yurtdışı değişim programları ve zorunlu hizmeti dışında yaşamını İzmir'de sürdürdü. Özel bir hastanede göğüs hastalıkları uzmanı olarak çalışıyor ve bir yandan akademik çalışmalarını devam ettiriyor. Başından beri bir parçası olma şansını elde ettiği *de/da*'da amatör olarak ilgilendiği sinema ve müzik alanlarındaki yazılıyla ve eleştirel gözlemleriyle karşınıza çıkmaya devam edecektir.

Mithat Erdoğan

1984 yılının 3 Eylül'ünde Adana'da doğdu. İktisat okumak için 18 yaşında geldiği İstanbul'da dört yıllık üniversite hayatını takiben on yıl vergi danışmanlığı yaptı. Yerde bulduğu kağıt parçalarını dahi çöpe atmadan evvel okuyacak meraka sahiptir. Sinefildir. 1996 yılından beri kesintisiz olarak mizah mecmualarını takip etmektedir. Şimdilerde Kayaköy-Fethiye'de ikamet etmektedir.

Nihan Akyelken

1983'te Karadeniz Ereğlisi'nde doğdu. 1998'de eğitim için İngiltere'ye gitti. Halen Oxford Üniversitesi'nde sürdürülebilir kentsel kalkınma alanında ders veriyor ve araştırmalarına devam ediyor. İstanbul-Oxford arasında mekik dokuyor.

Elif Mercan

1990 yılında Tekirdağ'da doğdu. Kimya lisansı yaptığı yıllarda özel bir şirkete tişört tasarımları hazırladı. Mikro ve Nanoteknoloji alanında yüksek lisans yaparken araştırma görevlisi olarak çalıştı. O dönemlerden beri çeşitli kurumlara afiş ve logo tasarımları yapıyor, birkaç dergiye illüstrasyon hazırlıyor. Şu an Ankara'da ikamet ediyor.

Aslı Altınışik

1993 İstanbul doğumlu. Üniversiteyi Doha'da okudu, bir yıl Londra'da yaşadı ve bir buçuk yıldır Beyrut'ta lisansüstü öğrenimi görüyor. Başta müzecilik olmak üzere kültür ve siyaset konularıyla ilgileniyor.

Özge Taylan

1988'de Ankara'da doğdu. Şu anda ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora çalışmalarına devam etmekte, çalışmaları uluslararası politik ekonomi ve uluslararası ilişkiler teorileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Yakın zamanda tez araştırması için Seul/Güney Kore'de bir akademik dönem geçirmiştir. Aynı zamanda, fotoğraf eğitimine devam etmekte, sokak, belgesel ve çağdaş sanat fotoğrafçılığına özel ilgi duymaktadır. Birçok karma sergide yer almış, sinematografik anlar yakalamanın peşinde olan bir amatördür.

Beril Açıkgöz

1987'de Antalya'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümünden mezun olduktan sonra üç yıl Fransa'da yaşadı. Burada jeoloji mühendisi olarak çalıştı ve Orsay

(Paris XI) Üniversitesi'nde hidroloji alanında yüksek lisansını tamamlayarak Türkiye'ye döndü. Jeoloji mühendisi olarak özel bir firmada çalışıyor. Çalışırken sosyoloji eğitimini tamamladı. Şu aralar Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans tezini yazmakta ve dünyayı gezmeye çalışmakta.

Ali Açıkgöz

1987 Ankara doğumlu. Küreselleşme çalışmaları ve sosyoloji ile uğraşmışlığı var. Üniversite eğitimine Bilkent Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi doktorası yapmaya çalışarak devam ediyor. İhtiyaç duyduğunda yazı yazıyor.

Pınar Dönmez

1990 yılında İzmir'de doğan Pınar Dönmez, 2016 yılında yüksek lisansını Yaşar Üniversitesi İç Mimarlık bölümünde tamamladı. Çizimleri, dergi ve kitapların yanı sıra PD Artworks markasıyla dekoratif objelerin ve tekstil ürünlerinin üzerinde yer almaktadır. Mayıs 2016'da "Ex-it Maternity" ile ilk kişisel sergisini açmıştır. Çeşitli markalarla işbirliklerini sürdüren Pınar Dönmez atölye çalışmalarına da devam etmektedir.

Pınar Yeşil Şenses

1984 yılında İzmir'de doğdu. Sabancı Üniversitesi'nde 'Biyoloji Bilimleri ve Biyomühendislik' alanında lisans eğitimini tamamlayarak üç yıl süreyle Dresden'de Max Planck Enstitüsü (MPI-CBG)'nde diyabet üzerine çalıştı. Biyomühendislik alanında doktora eğitimini tamamladığı 2014'ten bu yana Ege Üniversitesi'nde araştırmalarına devam etmekte. Evli ve İzmir'de yaşıyor.

Elçin Cömert

1989 yılında Ankara'da doğdu. Başkent Üniversitesi İşletme bölümünde okurken aynı zamanda müzikle ilgilenerek uzun yıllar solistlik yaptı.

Meslek hayatına medya sektöründe başladı ve şu an başarılı bir reklam ajansında marka yöneticiliği yapıyor. En büyük tutkusu yazmak, okumak ve keşfetmek.

Pelin Telyak

1975 İstanbul doğumlu. Eskişehir'de sinema-TV okudu. Dizi ve fotoğraf çekimlerinde prodüksiyon asistanlığı yaptı. Birkaç yıl reklam ajanslarında çalıştıktan sonra kendi şirketini kurarak Sivil Toplum Kuruluşları için tasarım yapmaya başladı. İki yıldır Londra'da yaşıyor, çalışıyor ve kızıyla büyüyor.

Melis Oğuz

1982 İstanbul doğumlu Melis Oğuz, Sankt Georg Avusturya Lisesi mezunudur. Şehir ve Bölge Planlama lisans ve Sosyoloji Çift Anadal Programı'nı tamamladıktan sonra yüksek lisans çalışmalarını LSE Sosyal Politika Bölümü'nde yapmıştır. Berlin Teknik Üniversitesi ve İTÜ arasında imzalanan çift diploma protokolü çerçevesinde göçmen kadınların kentsel hareketlilikleri üzerine odaklandığı doktora tez çalışmasını tamamlamıştır. 2016'dan beri Beykent Üniversitesi Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Aylin Yardımcı

1988 yılında Ankara'da doğdu. Lisans ve yüksek lisans eğitimini İngiltere'de tamamladıktan sonra 2011 yılında Türkiye'ye döndü. Koç Üniversitesi'nde uluslararası yardım diplomasi-si üzerine doktora yapıyor.

Aklın risklere cevabı: Sigortacılık

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Yuval Noah Harari, *Sapiens* isimli kitabında, Scottish Widows (İskoç Dulları) isimli büyük emeklilik ve sigorta şirketinin doğuş hikayesini anlatır. Hikayeye göre 1744'te İskoçya'da presbiteryen din adamları Alexander Webster ve Robert Wallace, ölen din adamlarının geride bıraktığı dul ve yetimlere ödenek sağlayabilmek için bir hayat sigortası fonu oluşturmaya karar verirler. Buna göre kilise üyelerinin her biri gelirlerinin küçük bir kısmını fona yatıracak, fon yatırımlar yapacak, ölen kilise görevlilerinin eşleri de yaşamlarını rahat geçirmelerine yetecek bir tazminatı fondan alabilecektir.

Fonun varlığını sürdürebilmesi amacıyla her papazın ne kadar ödemesi gerektiğini hesaplayabilmek için Webster ve Wallace her yıl tahminen kaç papazın öleceğini, geriye kaç dul ve yetim kalacağını ve dulların ölen kocalarından sonra ortalama kaç yıl yaşayacaklarını hesaplayabilmek zorundaydılar.

Burada iki din adamının yaptığı şey dikkat etmek önemli. Cevap için Tanrı'ya dua etmediler, kutsal metinlerde veya eski ilahiyatçıların çalışmalarında aramadılar, soyut bir felsefi tartışmaya da girmediler. İskoç vatandaşları olarak oldukça pratik insanlardı. Colin Maclaurin adında Edinburgh Üniversitesi'nden bir matematik profesörüyle irtibata geçtiler, üçü kafa kafaya vererek insanların ölüm yaşlarıyla ilgili veri topladılar ve herhangi bir yılda kaç papazın ölebileceğini hesapladılar.

Çalışmalarında yakın dönemde istatistik ve olasılık alanlarında gerçekleşen bazı çok önemli buluşlardan faydalandılar. Bunlardan biri de Jacob Bernoulli'nin Büyük Sayılar Kuralı'ydı. Bernoulli belirli bir tekil olayın gerçekleşme olasılığını ön-

görmenin zor olmasına karşın, pek çok benzer olayın ortalama sonucunu büyük bir isabetle tahmin etmenin mümkün olabileceği prensibini tanımladı. Yani Maclaurin, Webster'ın veya Wallace'ın gelecek yıl ölüp ölmeyeceğini matematik kullanarak bulamamasına karşın, elinde yeterince veri olursa Webster ve Wallace'a gelecek yıl İskoçya'da kaç presbiteryen papazın öleceğini neredeyse yüzde yüz kesinlikle söyleyebiliyordu. Neyse ki ellerinde kullanabilecekleri hazır veriler vardı. Edmond Halley'nin 50 yıl önce yayınladığı aktüerya tabloları çok kullanışlıydı. Halley Almanya'nın Breslau şehrinde elde ettiği 1238 doğum ve 1174 ölüm olayının kayıtlarını analiz etmişti. Bu tablolar, 20 yaşındaki bir insanın herhangi bir yılda ölmeye ihtimalinin 1/100, 50 yaşındaki birinin ölmeye ihtimalininse 1/39 olduğunu bulmasını sağlamıştı.

Webster ve Wallace da bu veriler üzerinde çalışarak, herhangi bir anda ortalama 930 İskoç presbiteryen papazın yaşadığını, bunlardan yılda 27'sinin öleceğini ve 18'inin de ardında dul bir eş bırakacağını hesapladı. ... Bu rakamlar Webster ve Wallace'ın, fona dahil olan papazların sevdiklerine mali destek sağlayabilmek için ne kadar para yatırmaları gerektiğini hesaplamalarını sağladı. Bir papaz yılda 2 pound, 12 şiling, 2 pens vererek dul kalmış eşinin eline yılda en az 10 pound (o yıllarda oldukça iyi bir miktar) geçmesini sağlayacaktı. Eğer bu miktarı yeterli bulmazsa yılda 6 pound, 11 şiling, 3 pens ödeyerek dul eşinin eline yılda 25 pound geçmesini sağlayabilirdi.

Hesaplarına göre, 1765 yılı itibarıyla İskoçya Kilisesi Papazları Dul ve Yetim Aylıkları Fonu'nun kasasında 58 348 poundluk bir sermaye olacaktı. Bu hesapların son derece isabetli olduğu anlaşıldı. 1765'e geldiğinde fonun sermayesi 58 347 pounddu, yani tahminlerinden sadece bir pound daha az! Bu

tahmin Habakkuk, Jeremiah veya Aziz John'un kehanetlerinden bile daha iyiydi. Bugün Webster ve Wallace'ın kısaca İskoç Dulları olarak bilinen fonu, dünyadaki en büyük bireysel emeklilik ve sigorta şirketlerindedir. 100 milyar poundun üzerinde varlığıyla sadece İskoç dullarını değil, poliçelerinden almak isteyen herkesi sigortalıyorlar.

Sigortacılığın arkasındaki prensipler, aradan geçen yüz yıllar boyunca değişmedi. Geçen zamanda yeni riskler ortaya çıktı, bunlar tanımlandı, ölçüldü ve bu risklerin gerçekleşmesi durumunda insanların hayatını kolaylaştırabilecek yeni sigorta ürünleri geliştirildi. Şu sıralarda da bir yandan insanların hayat tarzları, alışkanlıkları ve beklentileri değişirken, diğer yandan gelişen teknoloji sigortalılarla ilgili çok daha fazla veri toplanmasına, sektördeki bazı emek yoğun işlerin yapay zekaya devredilmesine ve yeni ihtiyaçlar ve talepler doğrultusunda yeni ürünler geliştirilmesine imkan veriyor. Değişim, önceki dönemlere göre çok daha hızlı gerçekleşiyor ve pek çok sektör gibi sigortacılık sektörü de bu hızlı değişime ayak uydurmaya çalışıyor.

Zorunlu kalmadıkça sigorta yaptırmıyoruz

Risk algılarımız, risklerin gerçekleşmesini engelleyebilmek için aldığımız önlemler ve risklerin gerçekleşmesi ihtimaline karşı yaptığımız hazırlıklar kuşkusuz insandan insana, aileden aileye ve toplumdan topluma büyük farklılıklar gösteriyor. Dünya Bankası verilerine göre 2016'da dün-

yanın en büyük 17. ekonomisi olan Türkiye, Swiss Re isimli reasürans firmasının verilerine göre dolar cinsinden toplam prim hacmi bakımından dünyada 36. sırada. Hayat sigortaları için toplanan primler bakımından dünyada 47., hayat-dışı sigorta dallarında toplanan primler bakımından ise (kasko ve trafik sigortaları sayesinde) 22. sıradayız. Kişi başına düşen prim hacmi bakımından 60., toplanan primlerin gayri safi milli hasılaya oranı bakımından 73. sıradayız.

Neşe Varna Uğurkan, 25 yıl boyunca Hazine’de, Mercer Danışmanlık’ta ve Ziraat Hayat ve Emeklilik’te çalışmış ve sektördeki kariyerini Ziraat Hayat ve Emeklilik İç Kontrol ve Risk Yönetimi Müdürü olarak noktalamış, Türkiye’deki sigortacılık sektörünü çok iyi tanıyan bir isim. Kendisine, Türkiye’de insanların zorunda kalmadıkça neden sigorta yaptırmadığını soruyorum.

90’larda hep şöyle diyorlardı: Sigorta sektörü gelecek vadeli. Sizin demin söylediğiniz bu istatistikler var ya, hep diğer ülkelerle karşılaştırırlar primleri ve Türkiye hep böyle Kenya’dan bir tık önde falandı. Bunun nedenleri hep araştırılmıştır, birçok dergi ve teze de konu olmuştur. Niye? Bir kere vatandaşın parası yok buraya ayırabileceği. İki, mesela trafik sigortası zorunlu bir sigorta ama onu bile yaptırmaktan kaçınıbiliyorlar. Eş-dost-akraba ile işini görme gibi bir şey var bence. Üçüncüsü, ‘nazar boncuğu, bizim dini inançlarımız bizi korur tehlikelerden’ diye düşünüyorlar. Bir de suistimal etmek amacıyla sigortaya başvuran bir kesim var. Örneğin hamileysen sağlık masrafları, doğum masraflarını karşılamak için sigorta yaptırmayı isteyebilirsin.

Sadece zorunlu bırakılınca sigorta yaptırma eğilimini hem hayat sigortalarında, hem de hayat dışı sigorta branşlarında gözlemlemek mümkün. Maalesef 2017 yılı verileri henüz yayımlanmış değil, ancak Hazine’nin yayımladığı verilere göre 2016 yılında hayat branşında düzenlenen yeni poliçelerden toplanan primlerin yüzde 86’sı, krediye bağlı hayat sigortalarına ait. Hayat dışı branşlarda ise 2016’da toplanan primlerin yaklaşık yüzde 36’sı trafik sigortası poliçelerinden kaynaklanmış. Zorunlu olmadığı halde yaptırılan sigortaların başında ise Kasko sigortaları geliyor.

Kasko sigortaları, 2016’da hayat dışı branşlardaki prim üretiminin yüzde 18’ini oluşturmuş. Kasko’yu prim üretiminin yaklaşık yüzde 13’ünü kapsayan yangın ve doğal afetler sigortaları (DASK dahil) ile yüzde 12’sini kapsayan hastalık/sağlık sigortaları takip ediyor.

Sigorta ürünlerinin gönüllü olarak tercih edilmemesinin nedenini sadece talep tarafında aramamak gerekiyor. Uğurkan’a göre hayat sigortası müşterilerinden istenen check up ve check up sonucunda ortaya çıkan bazı risklerin kapsam dışı bırakılması ya da primi yükseltmesi, ayrıca teminatların düşük seviyesi insanları hayat sigortasından uzaklaştıran etkenler arasında. “Amerika’daki uygulamaları inceleyip bir eğitim vermiştim. Amerika’da sigara içmek primi yükselten bir unsur değil, eğer sigara içmiyorsanız size indirim yapıyorlar. Türkiye’de ise soruyor ‘sigara içeriyor musun?’, prim hop artıyor.”

“Bireysel emeklilik öncelik sıralamasında geri plana düşüyor”

Bireysel emeklilik tarafında da manzara, sigortacılık tarafından çok farklı değil. 15 Aralık 2017 tarihli verilere göre Bireysel Emeklilik Sistemi’nin katılımcı sayısı 6 909 941 kişi, toplam fon tutarı ise 66.5 milyar lira. 2017 başında devreye giren ve pek çoğumuzun otomatik olarak dahil edildiği Otomatik Katılım Sistemi’nin katılımcı sayısı 3 milyon 429 875 kişi, toplam fon tutarı ise 1.7 milyar lira. Başbakan yardımcısı Mehmet Şimşek, Kasım ayında Otomatik Katılım Sistemi’nden cayanların oranının yüzde 50 olduğunu açıklamıştı. Uğurkan’a göre BES’ten çıkmanın sebepleri arasında getiri oranlarının düşüklüğü, düşük fon tutarları ve insanların daha kısa vadeli ihtiyaçlarının ön plana geçmesi var.

Bir kitleyi zenginleştirmek için düzenlenen bir şey değil bu bireysel emeklilik. Standart, insanların gelecekleriyle ilgili, para biriktirmelerine yönelik bir araç. Çok iddialı bireysel emeklilik ismi. Böyle bir şey yok. Otomatikte bile insanlar hazır böyle bir hizmet ayaklarına geldiğinde çıkmak istiyorlar. Çıkmak için başvuruyorsunuz. 444’lü numaralar sizi arıyor filan, orda seçenekler var, niye

çıkmak istiyorsun, en kolayını şöyle: ev alacağım seçeneği var. İçerde 200 lira 300 lira para birikmiş onla mı ev alacaksın? Kimse gerçek nedenini söylemiyor. Mesela artık geleceğiyle ilgili kaygı mı duymuyor? Yoo. Mesela Mehmet Şimşek konuşuyor işte “devlet katkısı ilelebet yüzde 25 olmayabilir” diyor, bundan etkileniyor.

Portföy yönetimiyle ilgili olarak da aslında hiç paraya ellemeyeceksen bir çıkış yapmayacaksın ya da kısmi olarak içerdeki paranı çekmeyeceksen düz mantık hisse senedi fonunu seçmen öneriliyor uzun vadede. Ama insanlar agresif bir şeyi seçmiyorlar. Genel olarak baktığında insanlar risk getiri profili uygulanırsa kamuyu seçiyorlar, en fazla döviz seçiyorlar. Dolayısıyla da seçtikleri şeyle ilgili olarak da enflasyonun çoğu zaman üstüne bile çıkamadıkları noktalar oluyor. Parayı harcarsan daha iyi aslında günün sonunda baktığında. En azından harcamış oluyorsun.

Sözün özü, BES devlet teşvikleriyle evet tabana yayılıyor ama yine de insanlar bugüne bakıyor. Özellikle gençler. Çocuğun var, satın alma gücün gittikçe azaldığı için önceliklerde BES daha geri planda kalabiliyor.

Uğurkan, dünyanın gidişatına ilişkin kötümserliğin de uzun vadeli yatırımların önünde bir engel olduğunu savunuyor.

Yurtdışında aşamalı emeklilik gibi bir sistem vardı, onu da sunmuştuk. Gençken bir es verip mesela dünya turuna çıkabilmen için. Aslında paraya ara dönemlerde ihtiyacın olduğu ve emeklilik yaşına geldiğinde sağlığının, enerjinin yapmak istediğin şeyleri yapmana müsaade etmeyebileceği düşüncesi var. Dolayısıyla bazıları da ara dönemde emekliliğine ilişkin bir parayı kullanmak isteyebiliyor. Evlerle ilgili olarak tersine mortgage’lar var. İnsanlar artık mortgage’la aldıkları evleri ipotek edip evde kiracı gibi oturuyorlar. Şirket sana para ödüyor evine karşılık ama sen öldüğün zaman artık bir ev kalmıyor torunlarına çocuklarına bırakabileceğin. Evin sahibi olmuş oluyor yani banka ya da mortgage grubu. Çünkü artık kültürler değişiyor, aile modelleri değişiyor. Gerek enflasyon, gerek gelecekle ilgili belirsizlik yüzünden insanlar emeklilikleri için birikim yapmak istemiyor. Bir gün dünyanın sonu gelecek. Ya da işte hava kirleniyor. Ya da kanser çok artıyor filan. Şu anki yaşamın kıymetini bilelim diye düşünüyorlar insanlar. 30 yıl sonra evet ne olacak? Evet bu geçerli bir korku, ama yarın ne olacağını bilemediğin için oraya bir para koymaktan vazgeçiyorsun.

Sigortacılıkta yenilikçi yaklaşımlar

Doğal afetlere karşı yapılan sigortalar, özellikle iklim değişikliği ile bağlantılı risklerin artmasıyla birlikte tüm dünyada öne çıkacak gibi görünüyor. Ekstrem iklim olayları Türkiye’de de daha sık görülmesine rağmen, doğal afet denince aklımıza ilk önce deprem geliyor. 17 Ağustos depreminin ardından zorunlu deprem sigortasına ilişkin düzenleme yapılmış, 2016 itibariyle Türkiye’deki konutların yüzde 43.19’u sigortalı. İstanbul’daki konutların ise yüzde 53.11’i Zorunlu Deprem Sigortası kapsamında sigortalı. DASK sigortasını özel sigorta şirketleri yapıyor.

Web sitesindeki prim sorgulama formundan anlaşıldığı kadarıyla DASK primlerinin hesaplanmasında konutun yeri, büyüklüğü ve yaşı gibi faktörler rol oynuyor. Primler belirlenirken her bir konut için bunun ötesinde bir risk analizi yapılmadığı anlaşılıyor. Oysa yurtdışındaki örneklerde, konutların dayanıklılığıyla ilgili bir risk analizinin ardından konut sahipleri belirlenen tedbirleri alırlarsa primlerde indirim yapılıyor. Tarım sigortalarında da çiftçileri hava olaylarından kaynaklanan riskleri azaltmaya teşvik edecek uygulamalar var.

Uğurkan, sigorta şirketlerinin risklerin azaltılmasında aktif rol oynamasını sağlayabilecek inovatif yaklaşımların Türkiye’de pek karşılık bulmadığını söylüyor.

90’ların başında Hazine’de çalışırken Şeker Sigorta’da denetimdeydim. Genel müdür bayağı inovatif birisiydi. Çağırdı beni, bir de reklam yüzü gibi bir şey bulmuş. “Karayolları müdürüyle konuşmayı düşünüyoruz,” dedi, “eğer karayolları daha düzgün yapılırsa bizim trafik sigortasıyla ilgili olarak ödeyeceğimiz tazminatlar azalacak. Biz sigorta şirketi olarak yolların daha düzgün yapılmasına sponsor olsak, bundan böyle bir ödenek olsa.” Ben de devletteyim ya. Güzel bir proje gibi geldi. Sonra onlarla toplantılara girdik falan ama bir şey çıkmadı. Devlet trafik sigortasının riskini sigorta şirketine atmış zaten. Yolu düzgün yapmak onun sorunu olmuyor ki. Riva’da hep trafik kazası oluyor Elmalı Kavşağı’nda okuyorsunuzdur siz de. Yapılamaz mı yani daha iyi bir yol?

Uğurkan’a göre son yıllarda sektörün en çok üzerinde durduğu konulardan birisi dijitalleşme, bir diğeri ise katılım sigortaları. “Buna ilişkin mevzuat da çıktı. Hep sigortacılığın önündeki engel faiz deniyordu. Artık faizden arındırılmış varlıklara yatırım yapan sigorta şirketleri de var. Kar ortaklığı gibi bir mantıkla çalışıyorlar.”

Sigortacılık sektöründe dijitalleşme dendiğinde Türkiye’de akla fiyat karşılaştırma siteleri geliyor, oysa dijitalleşmenin getirdiği olanaklar çok daha geniş. Capgemini ve Efma, yıllık olarak hazırladıkları Dünya Sigortacılık Raporu’nun 2017 edisyonunu tamamen dijitalleşme konusuna ayırmışlar.

Rapora göre sigortacılık sektöründe önemli değişikliklere yol açabilecek teknolojiler arasında blok zinciri, yapay zeka, ileri analitik uygulamaları, robotik süreç otomasyonu ve robot danışmanlar, giyilebilir teknolojiler, bağlı ekosistemler ve drone’lar yer alıyor. Bu teknolojilerin müşterilerin sigorta şirketleriyle olan deneyimlerini daha rahat, hızlı ve kişiselleştirilmiş bir hale getirmesi, şirketler için maliyetleri düşürmesi ve yeni gelir

kaynakları yaratması bekleniyor. Raporda BNP Paribas Cardif, AIA ve Aviva gibi büyük sigorta şirketlerinin yenilikçi fikirlerin belirlenip desteklenmesi için yeni programlar ve kuluçka merkezleri açtığı ve yarışmalar düzenlediği anlatılıyor.

Gelişen teknoloji sayesinde sigorta şirketleri, ana faaliyet alanları dışında da potansiyel müşterilere ulaşma imkanı buluyorlar. Örneğin AXA Almanya, tek başına yürüten kadınların kendilerini tehlikede hissettiklerinde sevdiklerine ya da güvenlik güçlerine haber verebilmeleri için Wayguard adında bir güvenlik uygulaması geliştirmiş. Her lokasyon koordinatı bir öncekinin üzerine yazıldığından, kullanıcının tüm rotası değil, son bulunduğu yer görülüyor. Uygulama sadece kadınlar değil erkekler, gençler ve ebeveynler arasında da popülerlik kazanmış ve böylece AXA, pek çok potansiyel müşterinin hayatına olumlu bir katkı yapma olanağı bulmuş.

Capgemini ve Efma raporundan hareketle, hangi teknolojinin ne gibi uygulamalarda kullanılabileceğine ilişkin bir tablo hazırladık.

Dijitalleşme inovasyonları

Bağlı cihazlar	Evinizde güvenliği sağlamaya yönelik cihazlar ve giyilebilir teknolojiler, sağladıkları verilerle sigorta şirketlerine yüksek katma değerli hizmetler sunma olanağı veriyor.
Kilit süreçlerin otomasyonu	Yapay zekalı teknolojiler, tazminat talebinin incelenmesi ve hasar tespiti gibi süreçlerin otomasyonunu sağlayarak hızlandırıyor.
Blok zinciri	Blok zinciri teknolojisi araçları ortadan kaldırarak taleplerin sonuçlandırılması gibi süreçleri hızlandırıyor ve yeni ürünler yaratılmasına imkan veriyor.
Mobil çözümler	Sigorta ürünlerinin mobil app'lar aracılığıyla satışı, sigorta alışverişini çok kolay hale getiriyor.
Açık uygulama programlama arayüzleri (API)	Açık API'lar sayesinde sigorta şirketleri şirket dışındaki programcılara da ulaşabiliyor.

Veri ve analitik inovasyonları

Kişisel müşteri profilleri	Teknoloji sayesinde artık çok daha fazla veri toplanabiliyor. Örneğin araçtan ve ortamdan gerçek zamanlı olarak toplanan veriler sayesinde sürücünün beceri düzeyi ve alışkanlıkları saptanabiliyor.
Kişisel risk belirleme/yönetimi	Giyilebilir teknolojiler sayesinde sigortalının sağlık durumu izlenip, koçluk ve ödüllendirme sistemleri kurulabiliyor.
Fiyatlama analitiği	Cep telefonlarından toplanan yaşam tarzıyla ilgili veriler, primlerin belirlenmesinde rol oynayabiliyor.
Yeni risklerin belirlenmesi	Bilimsel yayınlar taranarak yeni riskler saptanıyor, böylece beklenmedik kayıplar önlenip yeni ürünler geliştirilebiliyor.
Hedefe yönelik ürün ve hizmetler	Müşterilerin ihtiyaçlarını tespit edip buna uygun ürünler geliştirmek çok önemli. Paylaşım ekonomisine uygun ürünler ve kullanıma bağlı fiyatlama, müşteriler için ilginç seçenekler sunacak.
Yapay zekalı müşteri hizmetleri	Yapay zekayla güçlendirilmiş müşteri hizmetleri, başlangıçta müşterilere garip gelse de, çok daha hızlı ve kapsamlı hizmet sunabilir. Bu teknoloji satış için de kullanılabilir.

Yaygınlaştırma inovasyonları

Birebir (peer-to-peer) sigorta	Sosyal ağlar ve kitlesel fonlama sayesinde pek çok grup, grup üyelerinin kayıplara karşı sigortalanabilmesi için fon havuzları oluşturdu.
Çoklu risk poliçeleri	Tek bir poliçeyi takip edip tek bir prim ödemek isteyen müşteriler için hazırlanan, birden çok türde riski kapsayan kontratlar daha hesaplı olabiliyor.
Talep üzerine sigorta	Müşterilerin sadece ihtiyaç duyduklarında sigortalarını "açmaları" artık mümkün. Örneğin Airbnb üzerinden evinin bir odasını günlük olarak kiralayan birisi, sadece evinde bir kiracı olduğunda sigortayı açabiliyor.
Kullanıma göre sigorta	Şoförlerin kaç km yol gittiklerine, sürüş tarzlarına ve araç kullandıkları saatlere göre prim ayarlaması yapılabiliyor.
Mikro sigorta	Mikro sigorta, daha çok gelişmekte olan ülkelerdeki düşük gelirli müşterilere hitap ediyor. Spesifik risklere karşı düşük prim ödemesiyle sigorta yapılabiliyor. Yeni müşterilerin eklenmesi ve prim tahsilatı için dijital platformlar kullanılabilir.
Esnek kapsam	Yeni riskler için yeni, esnek ürünler piyasaya sürülüyor ve primlerin zamanlaması ve tutarı esnek olabiliyor. İhtiyaca göre ev hayvanları, paylaşılan evler ya da hem kişisel, hem ticari olarak kullanılan araçlar için yeni ürünler oluşturulabiliyor.

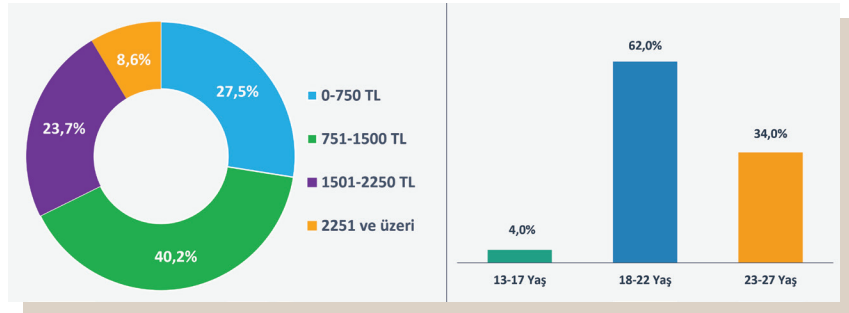
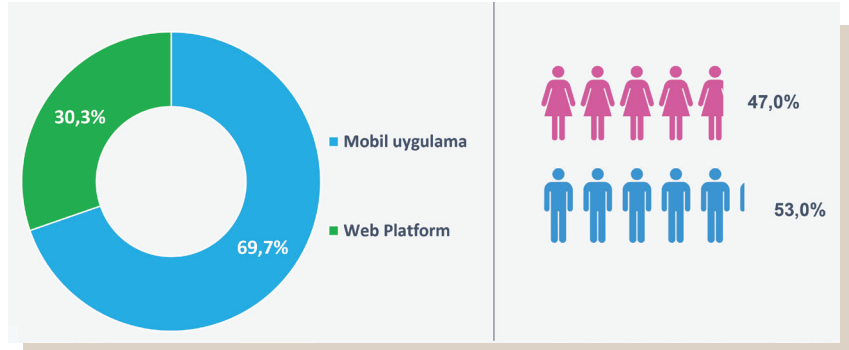
Gençler nelerden korkuyor?

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Pollyfy araştırma şirketi, *de/da* için 750 gence korku ve kaygılarıyla ilgili sorular yöneltti. Araştırmaya göre gençler en çok başarısızlık, hastalık ve yalnızlıktan kaygı duyuyor. Kaygılarının gerçekleşmesi durumunda ise ailelerine güvenebileceklerini söylüyorlar.

Araştırmaya katılan gençlerin yaklaşık yüzde 70'ine Pollyfy'n mobil uygulaması üzerinden ulaşılrken, yüzde 30'una web sitesi üzerinden ulaşıldı. Cevap veren gençlerin yüzde 47'si kadın, yüzde 53'ü ise erkek.

Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 4'ü 13-17 yaş arasında, yüzde 62'si 18-22 yaş arasında, yüzde 34'ü ise 23-27 yaş arasında. Katılan gençlerin yüzde 27,5'u aylık gelirinin 0-750 lira arasında, yüzde 40,2'si 751-1500 lira arasında, yüzde 23,7'si 1501-2250 lira arasında, yüzde 8,6'sı ise 2251 lira ve üstünde olduğunu söyledi.

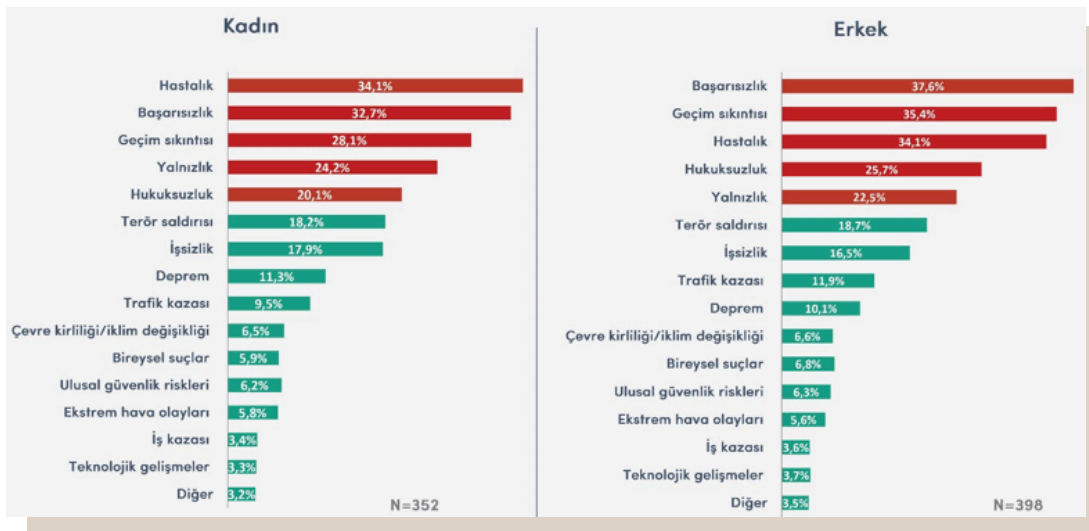
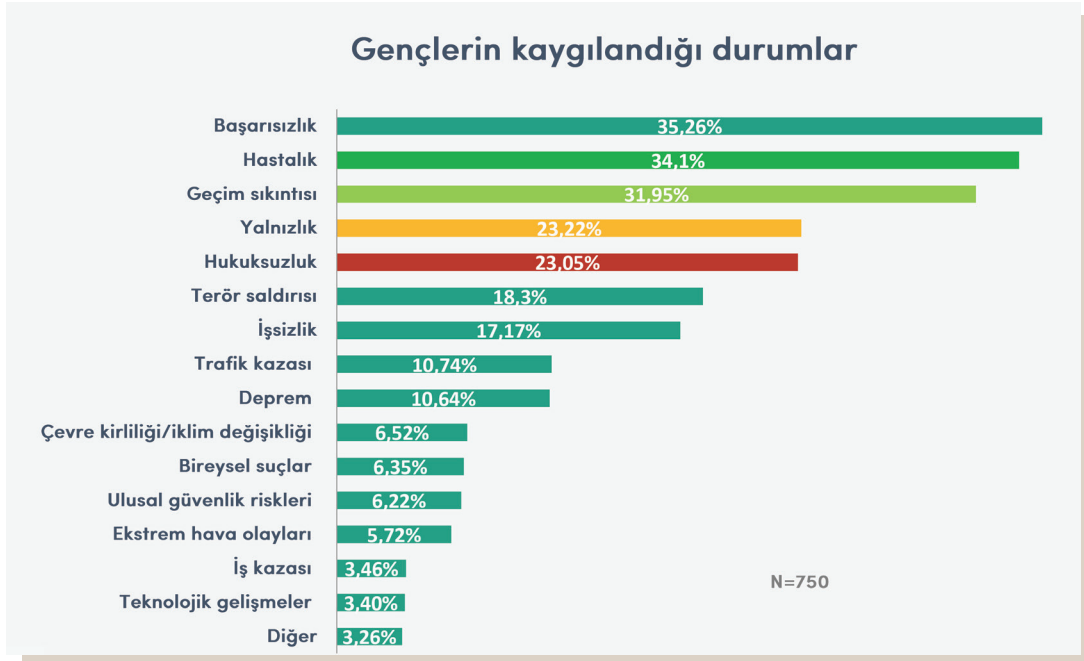

Gençlere, birden çok seçeneği seçebilecekleri üç soru yönelttik:

- 1) Aşağıdakilerden hangileri sizi günlük hayatta düzenli olarak kaygılandırıyor?
- 2) Kaygıya kapıldığınızda kaygılarınızla baş etmek için ne yapıyorsunuz?
- 3) Kaygılarınızın gerçekleşmesi durumunda size yardımcı olması için kime güvenebilirsiniz?

Gençlerin verdiği yanıtlara göre, onlara en çok kaygı veren faktörler arasında başarısızlık (yüzde 35,26), hastalık (yüzde 34,1), geçim sıkıntısı (yüzde 31,95), yalnızlık (yüzde 23,22) ve "haksız yere suçlanmak ya da suçluların cezасız kalması" olarak tanımladığımız hukuksuzluk (yüzde 23,05) geliyor.

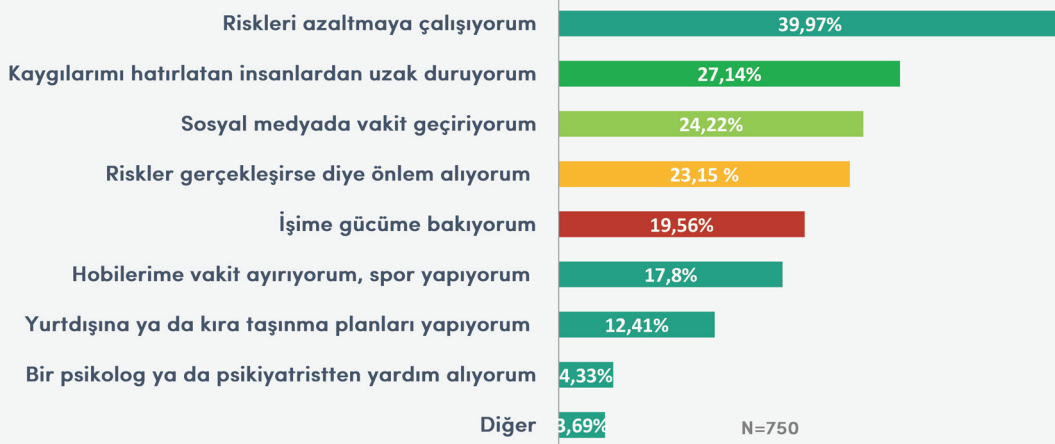
Ankete katılan kadınlardan yüzde 34,1'i hastalıklardan, yüzde 32,7'si başarısızlıktan, yüzde 28,1'i geçim sıkıntısından, yüzde 24,2'si yalnızlıktan ve yüzde 20,1'i hukuksuzluktan kaygılandıklarını söylediler. Erkeklerin yüzde 37,6'sı başarısızlıktan, yüzde 35,4'ü geçim sıkıntısından, yüzde 34,1'i hastalıklardan, yüzde 25,7'si hukuksuzluktan ve yüzde 22,5'u yalnızlıktan kaygılanıyorlar.

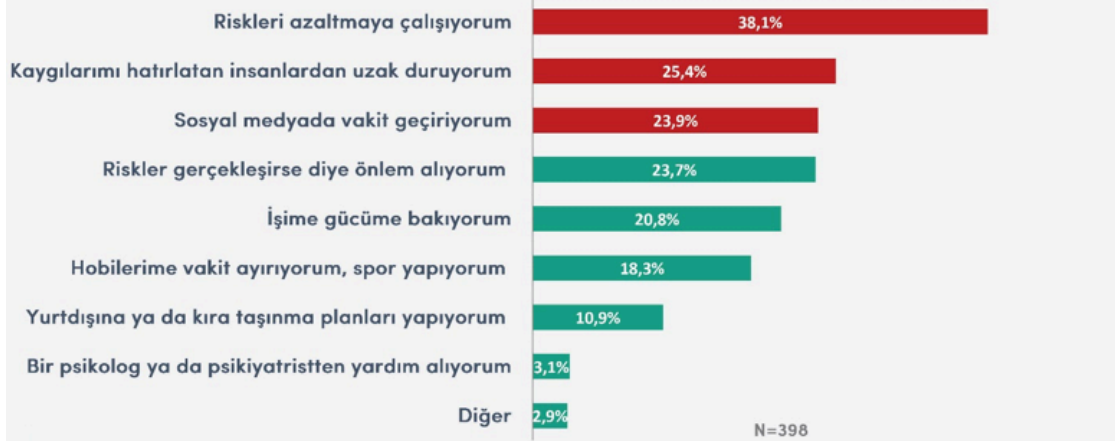
Bireysel suçlardan kaygılanma oranı kadınlarda da, erkeklerde de beklediğimizden düşük çıktı ve beklentimizin aksine, erkeklerin daha büyük bir oranı günlük hayatlarında bireysel suçlardan kaygılandıklarını ifade etti. Bunun nedeni seçeneğin tam olarak anlaşılabilmesi, katılımcıların bireysel suçlara karşı önlem aldıklarını düşünmeleri ya da bireysel suçlardan duyulan kaygının "hukuksuzluk" seçeneğinde ifade edilmiş olması olabilir. Anket tasarımıyla ilgili bir başka eksiklik de, "aile içi şiddet" seçeneğini eklemememiz oldu.

Araştırmaya katılan gençlerin yüzde 39,97'si kaygılarıyla baş edebilmek için riskleri azaltmaya çalıştığını, yüzde 27,14'ü kaygılarını hatırlatan insanlardan uzak durduğunu, yüzde 24,22'si sosyal medyada vakit geçirdiğini, yüzde 23,15'i risklerin gerçekleşme ihtimaline karşı önlem aldığını, yüzde 19,56'sı ise işine gücüne baktığını söyledi. Bu soruya kadın ve erkek katılımcılar benzer cevaplar verdi.

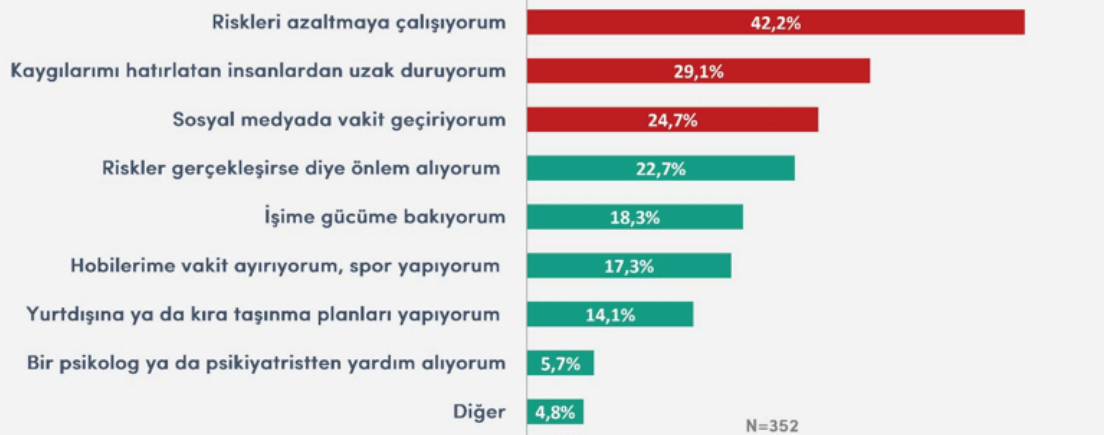
Gençlerin kaygılarıyla baş ettiği yöntem

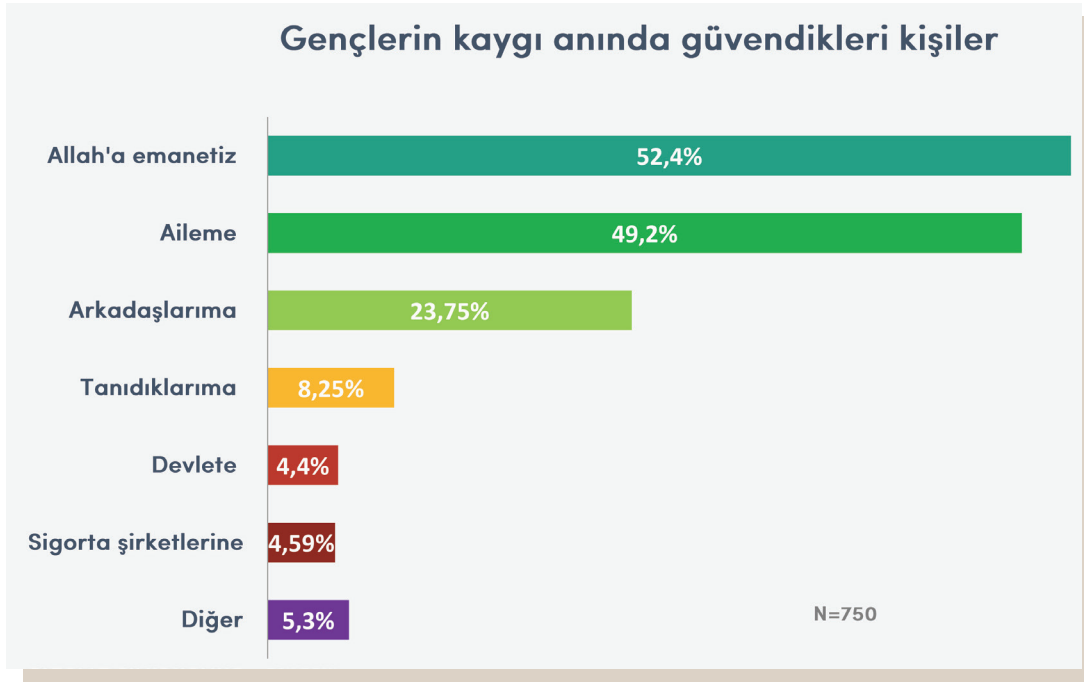

Erkek

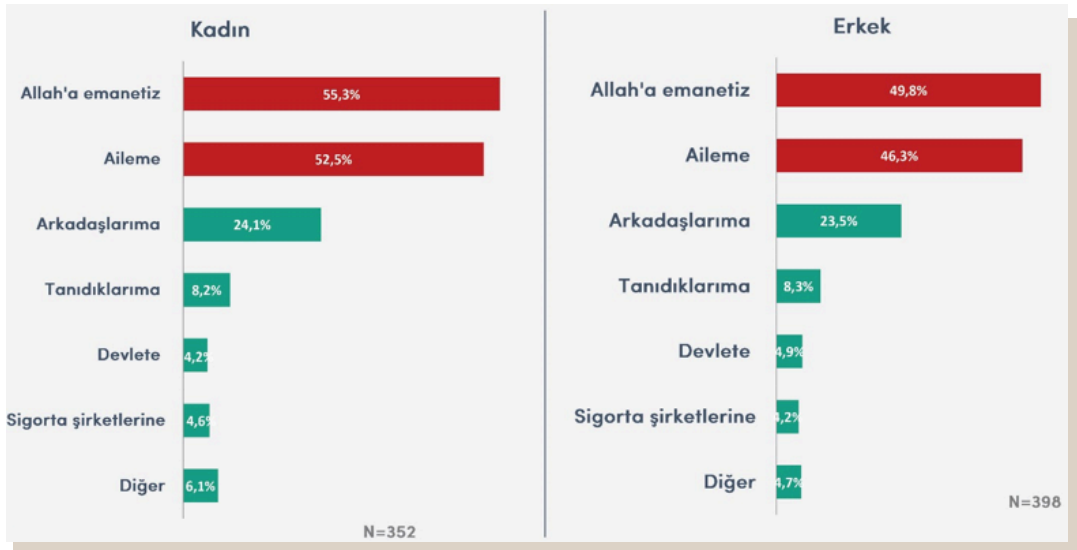
Kadın

Gençlere kaygılarının gerçekleşmesi durumunda kime güvendikleri sorulduğunda ise, yüzde 52,4'ü "Allah'a emanetiz" seçeneğini işaretlerken, yüzde 49,2'si ailesine, yüzde 23,75'i arkadaşlarına, yüzde 8,25'i ise tanıdıklarına güvendiğini söylüyor. Devlete güvendiklerini söyleyenlerin oranı yüzde 4,4'te kalırken, katılımcıların sadece yüzde 4,59'u sigorta şirketlerine güvendiğini söyledi. Kadın ve erkek katılımcılar bu soruya benzer yanıtlar verdiler.

Bu soruya verilen cevaplardan, Türkiye'de genç bireylerin zor zamanlarında yardımı "aile ve arkadaşlarında" aradığını, devlet kurumlarına ve sigorta şirketleri gibi kuruluşlara güvenin ise düşük seviyede kaldığını ortaya koydu.

AMA SEVIYORUM ANNEE!

Sizin de sevdiklerinize
armağan edeceğiniz binlerce hediye
LSV Dükkan'da...

online alışverişleriniz için

www.lsvdukkan.com

LÖSEV
KURULUŞUDUR

“Kaygı ve depresyon ikizdir”

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Uzman klinik psikolog ve *Terapi Defteri* kitabının yazarı Deniz Erdem’le kaygı ve korkularımız hakkında konuştuk. Erdem, “Bir yandan içinde bulunduğumuz topluluğun imkanlarıyla kısıtlanıyoruz ama bir yandan da o imkanlar içinde elimizden geleni yaparak kendi yaşantımızı düzenleme becerisine sahibiz. İşin sırrı siyah-beyaz düşünmeyi bırakıp öğrendiğince esnemek, bulunduğu anda sahip olduğun her ne varsa sonuna kadar tadını çıkarmaya odaklanmak,” diyor.

Psikolojide kaygı ve korku nasıl tanımlanıyor; birbirinden nasıl ayrılıyor (ya da ayrılıyor mu)?

Korku da kaygı da bir tehlike karşısında tetiklenen duygular. Korku daha çok somut ve elle tutulur bir tehlikeye karşı hissedilirken kaygı söz konusu olduğunda daha belirsiz ve soyut bir tehlikeye karşı verilen tepkidir diyebiliriz. Ancak gündelik dilde kullanım söz konusu olduğunda birbirinin yerine de kullanıldıklarını görüyoruz. Örneğin; “sunum yapmaktan çok korkuyorum” gibi. Bu durumda hissedilen korku kişinin karşısında aniden çıkan silahlı

bir soyguncu karşısında hissettiği korkudan çok farklıdır aslında. Bedeninde ve beyninde olup bitenler farklıdır; gerçek bir tehdit söz konusu olduğunda kaçar, donakalır ya da savaşırız. Bazen beynimiz çocukluk yaşantılarımızdan kaynaklı olarak gerçekte tehdit olmayan bir şeyi de sanki karşısında bir soyguncu varmışçasına tehdit olarak algılayabilir. Muhakeme eden yanı devreye girdiğinde aslında ortada o derece korkacak bir şey olmadığını söylese de olumsuz duygu ortadan kalkmaz. Bu durumda da tetiklenen olumsuz duygu ile baş etmek için kaçma, donakalma ya da savaşma

tepkilerinden biri devreye girebilir. Sunum yapma, topluluk önünde konuşma gibi durumlarda bir çok kişi heyecan, kaygı ya da stres hissedebilir, doğaldır. Ancak olan olayla uyumsuz ve orantısız bir duygulanım söz konusu ise; örneğin kişi sunum yapmanın stresi ile bayılıyorsa ya da sunum yapmamak için iş yerinde zor durumda kalıyor, çalışma arkadaşlarıyla ya da aynı şekilde başka sosyal ortamlardan da kaçındığı için yakınlarıyla kronik sorunlar yaşıyorsa üzerinde çalışması faydalı olabilir.

"Kaygılı" insanların sayısı gittikçe artıyor. Danışanlarımızdan da gözlemlediğiniz kadarıyla bunun nedeni ne sizce?

Bununla ilgili yapılan bir araştırma var mı bilmiyorum. Kaygılı insanların sayısının gittikçe artıyor olduğunu bilimsel olarak da destekleyebilir miyiz bilmiyorum. Birleşmiş Milletler'in finanse ettiği bir araştırma var; Dünya Mutluluk Raporu. Mutluluğu tanımlamak için gelir eşitliği, sağlık, özgürlük gibi bir çok değişkeni de işine katarak bir ülke sıralaması çıkartıyorlar. 2012 yılında Türkiye 76. sıradaymış. 2017'de 69. sıraya gelmiş. Toplamda 155 ülke var. Listenin sonlarında Suriye ve Afrika'daki bazı ülkeler yer alıyor. Tahmin edileceği üzere savaş bölgeleri yani can güvenliğinin olmadığı yerlerde mutluluk söz konusu değil. Bu listeye bakarak Türkiye'de kaygı giderek artıyor diyebilir miyiz? Bu listeye bakarak diyemeyiz. Ancak bu araştırma toplumun geneli için katılarak yapılmış. Farklı sosyo ekonomik kesimleri ayrı ayrı incelediğinde bir fark çıkar mı? diye bir soru soracak olursak; bunun için ayrı bir araştırma gerekecektir.

İnsanlar kendilerinde ne gibi belirtiler görürlerse bir psikolog ya da psikiyatriste başvurmalılar? Öncelikle psikoloğa mı, psikiyatriste mi başvurmak gerekir? Kaygılarla başa çıkmak için ne gibi terapi yöntemleri vardır?

Kaygı ve depresyon ikizdir diyebiliriz. Baş edilemeyecek düzeydeki kaygı ya da depresyonda iştah artma ya da azalma, ani kilo kaybı ya da artışı, uykuda bozulma, keyif alınan

aktivitelerden artık keyif alınmaması, ilişkilerde bozulma, depresif duygu durumu söz konusudur. Bu şekilde klinik durumlarda baş vurulacak ilk adres psikiyatrist olmalıdır. Psikiyatristin yönlendirmesi ile hareket edilmesi, intihar riskinin muhakkak değerlendirilmesi gerekir. Depresyonda ve kaygı bozukluklarında en iyi ve kalıcı yaklaşım kanıta dayalı terapiler ve ilacın bir arada kullanılmasıdır.

Bazı kaygılarımız bireysel olarak çözüm arayabileceğimiz ya da önlem alabileceğimiz nitelikte değil, yaşadığımız toplumla ve dünyayla ilgili. Mesela oğlumun yaşayacağı dünyanın bugün yaşadığımız dünyadan da kötü olacağını ve bu sistemin içinde yaşamımı sürdürerek (araba kullanarak, alışveriş yaparak, et yiyerek vs.) bu duruma katkıda bulunduğumu düşünüyorum. Yani inançlarımla tutarlı hareket etmiyorum/edemiyorum ve bu bende olumsuz duygular yaratıyor.

Yukarıda dediğim gibi, bu yazdığınız aslında bir görüş. Bir açıdan doğru bir açıdan yanlış. Hiçbir şey siyah-beyaz değil. Bir örnek; gelişmiş ülkelerde kanser vakaları daha az gelişmiş ülkelere nazaran daha fazla, artış gösteriyor. Ancak başka bir açıdan insan ömrü daha uzun. Bundan elli yıl önce sevdiklerimize ulaşmak için bir hafta telefon bağlanmasını beklerken şimdi parmağımızın ucunda görüntülü konuşabiliyoruz. Her türlü bilgiye çok daha kolay ulaşabiliyoruz. Parmağımın bir ucuyla istediğim kitabı elimdeki telefondaki uygulamaya indirebiliyorum, eskiden haftalarca beklerdim kitapları. Bir yandan bireyleşme ve kopma ve yalnızlaşma söz konusuyken başka bir açıdan baktığımızda sosyal medya sayesinde çeşitli dayanışma gruplarına, kolektif topluluklara daha kolay ulaşabiliyoruz. Diğer yandan dünyada nüfus artıyor ve dünyanın kaynakları bir gün bunca insanı doyuramayacak kadar tükenecek, bu kaynakları bencilce ve sorumsuzca tüketenlerin ekolojik olarak duyarlı insanlardan daha fazla olduğunu düşünüyorum. Bir gün gelecek ve bu kaynakların ne kadar sınırlı olduğu gerçeği surnamıza tokat gibi çarpacak, büyük bedeller ödenecek ve ancak o zaman

gerekli tedbirler alınacak. Bizim çocuklarımız bu konuda eski kuşaklara nazaran daha bilinçli ve aktif olacaklar diye inanıyorum. Kendinizi siyah-beyaz düşünerek hırpalayıp tüketmek yerine elinizden geleni olabildiğince yapma çerçevesinde ilerlemeye çalışın. İnançlarınızla davranışlarınız birbirini tutmasaydı bugün bu konuları bana yazmaz, bir çare aramazdınız (örneğin). Et yiyor olabilirsiniz, bunun için kendinizi cezalandırmak yerine elinizden geldiği kadarıyla duyarlı olmak konusunda kendinize haksızlık etmeden ne yapabileceğinize bakın. Yüzde yüz yerine yüzde altmış hedefleyin. Herkes evinin önünü süpürse sokak tertemiz olur mantığını kullanın; bütün mahalleyi siz süpüremezsiniz. Gittiğiniz yerlerde etsiz iyi alternatifler çok sayıda olsa, toplu ulaşım ve bisiklet kullanma sistemi kolay ulaşılabilir olsa belki farklı seçimler yapardınız? Bir yandan içinde bulunduğumuz topluluğun imkanlarıyla kısıtlanıyoruz ama bir yandan da o imkanlar içinde elimizden geleni yaparak kendi yaşantımızı düzenleme becerisine sahibiz. İşin sırrı siyah-beyaz düşünmeyi bırakıp olabildiğince esnemek, bulunduğunuz anda sahip olduğunuz her ne varsa sonuna kadar tadını çıkarmaya odaklanmak.

Medya ve korkularımız

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Çağrı Yalkın, University of Birmingham'da pazarlama bölümünde ders veriyor. Araştırma alanları arasında tüketim kültürü, medya tüketimi, politika ve tüketim var. Yalkın'la, medyanın korkularımızı nasıl körüklediğini ve medyada hakim olan korku atmosferini konuştuk.

Trump'ın seçilmesi ve Brexit gibi olaylar açıklanırken seçmenlerin kararını olgulardan çok duygularının belirlediği söyleniyor ve bu duyguların içinde en baskın olanı da korku. Sence içinde yaşadığımız "post-truth" dönemde medyanın amacı ne? Olguları ortaya çıkarmak değil, duygulara hitap etmek mi?

Tutum oluşturmanın üç yolu var. Bunlar duygu-davranış-düşünce, düşünce-duygu-davranış veya düşünce-davranış-duygu. Reklamcıların belirli ürünler ve fikirler için kullandığı kalıplar bunlar, bazı ürün veya fikirlere bazı tutum oluşturma yöntemleri daha iyi uyar gibi düşünmek lazım. Trump ve Trump döneminde oluşan "post-truth" medyasında evet bilişsel bir yaklaşımdan çok duygusal bir takım kısa yollar halkın tutumunu daha kolay yaratmayı ve yönetmeyi sağlıyor.

Bu iklimin oluşmasında sosyal medyanın rolü ne? Hepimiz sadece kendimize ait newsfeedler görüyoruz; bizden farklı görüşteki insanların newsfeedlerini görsek belki çok şaşıracağız?

Twitter'ın ilk zamanlarında BBC'den bir arkadaşım şunu demişti: "Eskiden ne kadar deli olduğumuzu en azından kimse görmüyordu, şimdi kimin ne kadar deli olduğunu tüm dünya görüyor". Şunu demeye getiriyorum, insanlar birbirlerinin korkularına, hezeyanlarına, zevklerine, tercihlerine ve tabii ki nefretlerine artık daha kolay bir şekilde şahit oluyor. Herkesin nefretini benzer şekillerde ifade etmesi, bir noktada nefret söylemini meşrulaştırıyor. Bizden farklı görüşteki insanların newsfeedlerinde olan da bu, bizim newsfeedimizde olan da bu. Bence, naçizane.

Göçmenlerden ya da iç ve dış mibraklardan korkmak bize saçma geliyor olabilir, ama bizim de iklim değişikliği, çevre kirliliği, terör, savaş, hukuksuzluk, anlayamadığımız teknolojik gelişmeler gibi korkularımız var. Dünya kaygı veren bir hızda değişiyor. Korkularımız medya veya siyasetçiler tarafından köpürtülse de, kaygıların haklı nedenleri de var. Sence medya bu ortamda nasıl davranmalı?

Bizim iklim değişikliği konusundaki 'haklı' korkularımızı, başka insanlar 'göçmenler' konusunda düşünüyor veya hissediyor olabilir. Yani, "kaygının haklılık nedeni kime göre, neye göre" diye bakınca, herkesin kendine yakın bulduğu 'medya'nın hangi konuyu hangi kitle için meşrulaştırdığı ve haklı gösterdiği açığa çıkıyor. Burada iklim değişikliği yoktur demiyorum elbette; bizim ona inanmamızı sağlayan 'fact'ler gibi, başka kesimlerin de göçmenlerin işsizlik yarattığına inanılmasını sağlayan 'factoid'leri var.

Elbette ideal bir dünyada medya hiçbir güç/hegemonya odağı veya iktidar için bazı görüşleri meşrulaştırmaya çalışmamalı, fakat maalesef böyle bir şey mümkün değil.

Newsfeedler nasıl birbirinden kopuksa, Türkiye'de insanların takip ettiği televizyon kanalları ve gazeteler de öyle farklı ve birbirinden kopuk. Bazen

muhalef yayın organlarının da yandaş yayın organları gibi iktidarın çıkarlarına hizmet ettiğini düşünüyorum çünkü türlü hukuksuzluklar ve garabetlerle ilgili haberler muhalif kesimde korku, öfke ve yalınlık yaratıyor. Sence muhalif yayın organları muhalif kesime ilham vermek için ne yapabilir?

Yani, 'eski Türkiye' dediğimiz döneme bakarsan, şimdi muhalif sayılan medyanın o zaman da iktidara hizmet ettiğini görüyoruz. Bunun en basit örneği Kürt meselesinde Doğan medyanın yansıttıkları vesaire. Bugünün muhalif yayın organlarının çoğunda, "sen ben bizim oğlan" veya "kankacılık" diye tabir edebileceğim bir ahbap çavuşlar tavrı var. Hem haberlerin seçimi hem de konu hakkında konuşma/yazma şekilleri, muhalif medyayı karikatürize etmekten başka bir amaca hizmet etmiyor. Mesela işte *Aydınlık* kesimi tuhaftır veya *Diken.com* okurları devrimci halaycıdır vesaire gibi. Dolayısıyla, söylem değişmeden, muhalif medyanın ne muhalif kesime ne de iktidara herhangi bir fikir verebilme şansı olduğunu düşünmüyorum.

Medyada sadece korku ya da çıkar beklentisi yüzünden sansürlü ya da yanlış haber yapıldığını düşünmüyoruz ama bazen de medya çalışanlarının siyasi görüşü ya da "vatanseverliği" de onların devletin hatalarını, suçlarını görmezden gelmesini kolaylaştırıyor. Devletin değil,

insanların, hayvanların ve doğanın çıkarını gözetemeyen bir yayıncılık anlayışı çok uzak bir hayal mi? Bu nasıl gerçekleştirilebilir?

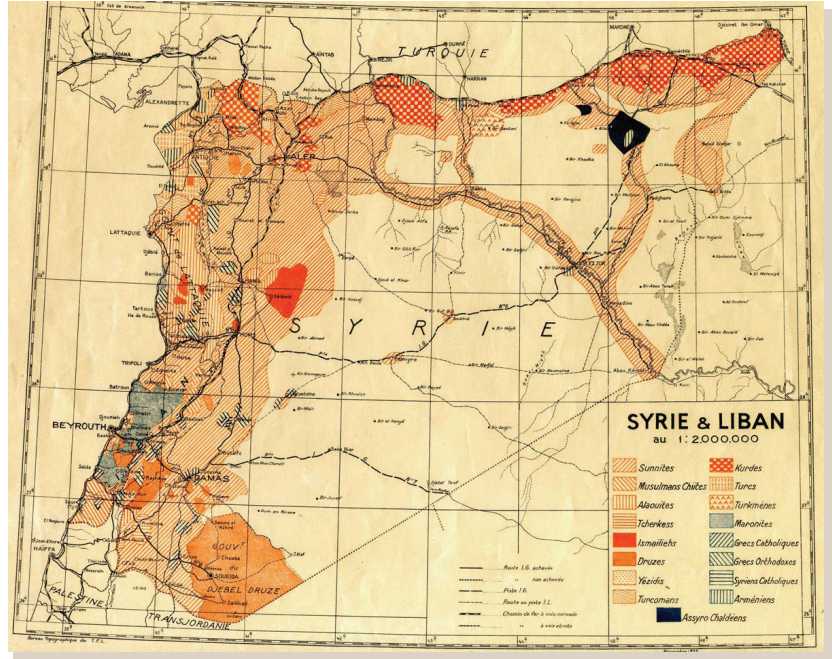
Evet, kesinlikle bütün darbe dönemlerinde gördüğümüz gibi, 'gatekeeper' olan editörler veya diğer medya çalışanları, 'kol kırılır yen içinde kalır' mantığıyla veya bazen safi korkuyla, devletin bir takım aktivitelerini saklama veya normalize etme/meşrulaştırma yoluna gidebiliyor. Belki bunu bilinçli olarak bile yapmıyordur, malum, bizde devlet bağımsız bir Türk büyüğü sayılır. Bu konuda iyimser olamayacağım, uzun süredir İngiliz medyasını da takip ettiğim için bayağı karamsarım hatta, çünkü orada da senin bildiğin gibi 'devletin bekası' vs gibi kavramlar gözetilerek bazı konular geçiştiriliyor. Yani, senin dediğin yayıncılık anlayışı maalesef bence çok uzak. Umarım haksızımdır.

Lübnan'dan notlar

Aslı Altınışık, aca04@mail.aub.edu

Suriye'deki iç savaştan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen Lübnan, Kasım ayında başbakanının istifa etmesi ve yaklaşık üç hafta sonra görevine geri dönmesiyle çalkantılı bir dönem geçirdi. 2017'nin son birkaç ayındaki siyasi durumu, ülkenin Suriye ile olan geçmişi çerçevesinde ve gölgede kalan birkaç noktaya dikkat çekerek değerlendirmeye çalışacağım.

10,400 kilometrekarelik alanı ile Lübnan küçük bir ülke. Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü (UNHCR) verilerine göre Lübnan'da bir milyondan fazla Suriyeli bulunuyor. Lübnan'ın toplam nüfusunun altı milyondan biraz fazla

Kaynak: Edmaps

olduğu ve kayıtlara geçmemiş mültecilerin de olduğu göz önünde bulundurulursa Lübnan'daki Suriyeli oranı epey yüksek. Fakat Suriyeliler Lübnan'a gelen ilk mülteci grubu değil. 1948'de Filistin, 2003'te Irak ve 2011'den beri de Suriye'den olmak üzere Lübnan'da tahmini rakamlara göre üç milyondan fazla mülteci ve sığınmacı var. Yani bu ufak sınırlar dahilinde yaşayanların yaklaşık yarısı Lübnan vatandaşı değil.

Lübnan demografisinin bu kendine has karışık görüntüsü, ülke tarihine kıyasla basit kalıyor. Burada Lübnan tarihini özetlemeyeceğim; amacım ülkenin güncel durumunu çok yönlü bir şekilde değerlendirebilmek adına önemli olan birkaç ayrıntıya değinmek. Suriye ve Lübnan arasındaki tarihi geçmiş iyi bir başlangıç noktası oluşturuyor, nitekim bu iki ülkenin ilişkileri epey geriye uzanıyor. Osmanlı'da Suriye (veya Büyük Suriye) olarak adlandırılan bölge, günümüzde dört ülkeden oluşuyor: Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin. Osmanlı'nın son dönemlerinden beri, kimi siyasetçiler ve zamanın ileri gelenleri Lübnan'ın ayrı bir ülke olmasını savunurken, hatırı sayılır sayıda Büyük Suriye taraftarları da vardı. Bu bölgeye yaklaşık dört yüz yıllık Osmanlı yönetiminden sonra Fransa hakim oldu ve Birinci Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren manda

yönetimini sürdürdü. Yirmi yıldan fazla süren Fransız yönetimi 1943'te Lübnan'dan, 1946'da da Suriye'den çekildi ve bu iki ülke günümüzdeki siyasi şekillerini aldı. Altı çizilmesi gereken nokta, yirminci yüzyılın ortasındaki bağımsızlıklarına kadar Suriye'yi Lübnan'dan ayıran fiziki ve politik sınırların muğlak olduğu. Günümüz koşullarında hayal etmesi zor olan bu belirsizliği daha iyi kavrayabilmek için, Fransız Devrimi ile yayılan ulus devletçiliğin Suriye-Lübnan sınırlarını kısıtlayıcı bir kavramsal çerçeveye oturttuğunu unutmamak gerek. Dolayısıyla, Suriye ve Lübnan'ı birbirinden tamamen farklı iki oluşum olarak düşünmek yanıltıcı olur. Bu iki ülkenin Osmanlı zamanından beri süregelen ve Fransız mandası sırasında da benzer şekilde devam ettirilen iç içe varlığını görselleştirmek adına bir önceki sayfadaki 1935 tarihli harita faydalı olabilir.

Bir diğer deyişle, tarihi olarak Suriye ve Lübnan farklılıklar göstermekle birlikte günümüze göre daha tekil ama esnek bir yapıya sahipti. Osmanlı İmparatorluğu ve Fransız mandası altındaki bölge tarihine daha fazla değinmeyeceğim; mühim olan Lübnan ve Suriye arasındaki geçmişin çok eskiye uzandığı ve girift olduğunu unutmamak.

Lübnan'daki güncel durumu analiz ederken göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus ise 1976'dan 2005'e kadar Suriye ordusunun Lübnan topraklarındaki varlığı. Suriye ordusunun Lübnan'a girmesinin sebebi, Lübnan'da 1975'te başlayan iç savaş; Filistinlilerin ve solun ittifaki karşısında zayıf duruma düşen Lübnanlı milliyetçi Hristiyanlar, Suriye ordusundan destek istedi ve Suriye askeri birliklerini Lübnan'a çağırdı. Çok sayıda yabancı gücün

Lübnan'daki çeşitli yerel grupları desteklemesi ve koalisyonların sürekli şekil değiştirmesiyle yaklaşık 15 yıl süren Lübnan iç savaşı, bölge ve hat-ta dünya yakın tarihinin en karmaşık politik ve askeri olaylarından biri. Bu savaş 1989 yılı sonunda Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde imzalanan bir anlaşmayla sonlandırılrsa da, anlaşma ne Lübnan'ın savaş öncesi refahını geri getirebildi, ne de Suriye ordusunun ülkeden ayrılmasını sağladı. Suriye ordusunun Lübnan'da geçirdiği yaklaşık otuz yıllık süre boyunca Lübnan'daki siyasi partiler ve ülkenin ileri gelenleri ordunun varlığına dair çok farklı fikirlere sahipti; bu fikirler zaman içinde pek çok kere değişti.

Suriye ordusunun Lübnan'dan çıkması ise Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin 2005 yılındaki 1559 no'lu kararına dayanıyor. 14 Şubat 2005'te zamanın başbakanı Refik Hariri, araç kortejine düzenlenen intihar bombası saldırısı sonucu öldürülmüştü. Bu olay, başkent Beyrut'ta Suriye karşıtı protestoların düzenlenmesine yol açtı, çünkü çok sayıda Hariri destekçisine göre olayın ardında Suriye istihbaratı ve onların Lübnanlı destekçileri bulunuyordu. Büyük bir kesimin böyle düşünmesindeki sebep ise yakın zamana kadar Suriye'ye sıcak bakan Refik Hariri'nin saf değiştirmesi ve Suriye ordusunun Lübnan'dan çıkması gerektiğini sıkça dile getirmeye başlamış olmasıydı. Başbakanın öldürülmesi ve Güvenlik Konseyi'nin 1559 no'lu kararı sonrası, Suriye ordusu 2005 yazının ortasında Lübnan topraklarından çekildi. Fail(ler)in bulunması ve yargılanması talebiyle Lübnan Cumhuriyeti BM'e başvuruda bulundu ve BM Lübnan Özel Mahkemesi kuruldu. Mahkeme 2009'dan beri faaliyet gösteriyor,

fakat saldırının arkasında kim veya kimlerin olduğu hala açıklığa kavuşturulmuş değil.

İki ülke arasındaki bu münasebet, güncel durumu analiz etmek için yalnızca tarihi değil, aynı zamanda bireylerle alakalı bir arka plan da oluşturuyor, çünkü 2005'te öldürülen Refik Hariri, şimdiki Başbakan Saad Hariri'nin babası. Oğul Hariri'nin başbakanlık serüveninin birkaç ayrıntısına dikkat çekmek istiyorum. Geçtiğimiz Kasım ayında Hariri'nin istifa etmesiyle başlayan ve Saad Hariri'nin sırasıyla Suudi Arabistan, Fransa, Mısır ve Kıbrıs'ta geçirdiği toplam on yedi günlük süreç dünya modern siyasi tarihinde ilkere sahne oldu. İlk defa bir başbakan kendi ülke toprakları dışından istifasını sundu ve bundan yaklaşık üç hafta sonra yine ilk defa istifa etmiş bir başbakan adeta "şaka yaptım" diyerek istifasını geri çekti ve resmi görevine bıraktığı yerden devam etti. Kendi başına düşünüldüğünde bile fazlasıyla sansasyonel olan bu olaylar silsilesini değerlendirirken, iki nokta vaziyeti iyice karmaşık bir hale sokuyor. Bunlardan birincisi, Saad Hariri'nin ve ailesinin Lübnan'ın yanı sıra Suudi Arabistan ve Fransız vatandaşlığının da bulunduğu. Kısmen magazinelle kısmen de siyasi bir bilgi olarak Hariri'nin eşinin Suriyeli olduğunu ve First Lady'nin üç çocuğuyla birlikte uzun zamandır Suudi Arabistan'da yaşadığını söyleyebiliriz. İkinci nokta ise, Kasım ayında başbakansız geçen sürenin Lübnan tarihinde bir ilk olmadığı. 2014'ün Nisan ayında gerçekleşen son parlamento seçimlerinde milletvekillerinin bir cumhurbaşkanı seçmesi gerekiyordu, fakat hiçbir aday gereken üçte ikilik oy çoğunluğunu elde edemediği için oylama

Hariri'nin fotoğrafının altında "#Hepimiz sizinle" yazıyor.

tekrarlandı. Kırk altıncı seçim tekrarı sonucu, 31 Ekim 2016 tarihinde Mişel Aun cumhurbaşkanı seçildi. (Perde arkasında yapılan pazarlıkların büyüklüğünü anlamak için ilk ve son seçim arasında ne kadar süre geçtiğine bakmak kafi.) İki yıldan fazla cumhurbaşkansız kalan bir ülke için on yedi günlük başbakansızlık ne kadar büyük bir travma oluşturur, siyaseten ne anlama gelir? Bunun kararını okura bırakıyorum.

Saad Hariri'nin istifasının akabindeki kısa ama yüksek tansiyonlu süreç, uluslararası basında ve siyasi arenada yankı uyandırdı, istifa sonrası çeşitli ülkeler çeşitli şekillerde tepki verdi. Bu tepkilerden belki de en ağırı, Suudi Arabistan'ın başını çektiği Körfez ülkelerinin Lübnan'daki vatandaşlarını geri çağırması oldu. Bu kararın etkilerini ve ardındaki sebebi analiz etmek için Suudi Arabistanlı arkadaşım Nura'nın yaşadıklarından bahsetmek istiyorum. Hükümetinin "Lübnan'ı terk edin" çağrısı karşısında anlaşılabilir sebeplerden dolayı endişelenen Nura, derhal konsoloslukunu arayarak bilgi almaya çalıştı. Aldığı cevap bizi şaşırtmakla birlikte mutlu etti, çünkü Riyad'ın Lübnan'daki vatandaşlarına genel çağrısının aksine, Beyrut konsolosunun Nura'ya verdiği cevap ülkeyi terk etmesinin gerekmediği yönündeydi. Yani hükümetin beyanı ve konsoloslukun Nura'ya verdiği cevabın tutarsız olmasının sebebi tamamen ülke politikasıyla alakalı – Suudi Arabistan vatandaşlarını Lübnan'da bir güvenlik tehlikesi olduğu için değil, Lübnan siyasetine ve ekonomisine bir darbe vurmaya çalıştığı için geri gelin çağrısında bulundu.

Saad Hariri'nin istifası Beyrut sokaklarında fark edilir bir değişiklik yaratmadı... neredeyse tüm elektrik direklerine asılan posterler hariç.

İstifadan birkaç gün sonra bu ve benzeri fotoğraflar Beyrut sokaklarını donattı. Posterlerin büyük çoğunluğunda siyasi parti veya şirket logosu yok, fakat hepsinin aynı formatta olduğu ve şehrin pek çok tarafına sorunsuzca asıldığı göz önünde bulundurulduğunda, poster organizasyonunun ardında Hariri'nin partisi Gelecek Hareketi'nin olması yüksek bir ihtimal. Bu fotoğraflar karşısında halkın tepkisine dair kapsamlı bir analizde bulunmak zor, nihayetinde her büyük şehirde olduğu gibi Beyrut'ta da tüm politik partilerin taraftarları mevcut; Hariri'yi destekleyenler olduğu kadar desteklemeyenler de var. Daha net olarak söyleyebileceğim şey ise siyasi durumun gündelik hayatı elle tutulur bir şekilde etkilemediği. Başbakanın kimine göre kaçırıldığı, kimine göreyse istifa edip ülkeyi terk ettiği bu dönemde restoran ve barlar her zamanki gibi dolu, trafik de sıkışık olmaya devam etti; insanlar bankamatiklere koşmadı, mazot fiyatı artmadı. Bunları söylerken politik belirsizliği olduğundan önemsiz göstermeye veya Lübnan halkını umursamaz bir toplum olarak resmetmeye çalışmıyorum. Şüphesiz ki siyasi ve toplumsal düzen beklenmedik bir sarsıntı geçirdi; dikkat çekmeye çalıştığım nokta ise sokakta yaşanan sarsıntının medyaya yansımaları daha farklı olduğu.

Evet Lübnan'da durum karışık, ama "Ortadoğu'da işler karışık" şeklinde bir çıkarıma varmayacağım bu

yazının sonunda. Önyargılarla ve gereğinden fazla zikredilmiş bu klişenin sağlıklı, yapıcı veya yararlı bir tartışma ortamı oluşturduğunu düşünmüyorum, iki temel sebepten dolayı. İlk derdim "Ortadoğu" kelimesinin egzotik, Oryantal ve/ya aşağılayıcı çağrışımlarıyla ilgili. Ortadoğu olarak tabir edilen hayali bölgenin sınırlarına dair kesin bir şey bile konuşulamaz iken, bir ülkeyi veya milleti "Ortadoğulu" diyerek kısa yoldan kategorize etmeyi verimsiz ve bayağı buluyorum. Neyin ortası, kimin doğusu sorularına girmeden çok basit bir örnekle açıklayayım: Türkiyeli biri nedir? Çanak-kaleli, İğdirli, misafirperver, saygısız, çalışkan, tembel..? Bu sorunun tek bir cevabı olmadığı gibi, Ortadoğu diye etiketlediğimiz (ama tam sınırlarını bile bilmediğimiz) bir bölgeyi de genellemeyi doğru bulmuyorum. Paragrafın başında belirttiğim klişenin kullanımına dair ikinci itirazım ise büyük resimle alakalı: dünyanın her yerinde, her zaman, her türlü şekilde karışıklıklar olduğunu (varoluşsal buhranlara girme pahasına bile olsa) hatırlamak gerek. Dünya üzerindeki iki yüz küsur ülkenin hangisine bakarsak bakalım fark edeceğimiz üzere, toplumsal, siyasal ve/ya ekonomik sorunlar yaşayan tek bölge "Ortadoğu" değil ve her yerin kendine has problemleri mevcut. Olayları küresel ölçekte incelemeye çalışmaktaki amacım ülkelerin problemleri arasında kıyaslama yapmaya çalışmak, bir bölgedeki vaziyeti olduğundan daha önemsiz göstermeye çalışmak veya "onlar kendine baksın" şeklinde konuyu dağıtmaya çalışmak değil. Oryantal bir çığırkanlık veya "Arap sempatanlığı" yapmaya da

çalışmıyorum. Tek derdim, muğlak bir "Ortadoğu" etiketi yapıştırılarak yapılan genellemelerin zayıf temellerine dikkat çekmek, entelektüel tartışmaları verimli ve anlayışlı bir tabana çekebilmek. Asılsız varsayımlarda bulunarak yapılan değerlendirmeler durumu kavramaya katkıda bulunmuyor; "Ortadoğu'da işler karışık" veya benzeri bir çıkarım, olayları açıklamaktan çok suları iyice bulandırmaya sebep oluyor. O yüzden, söylemesi ne kadar kolay da olsa, genelleyici bir son sözden imtina edeceğim.

Lübnan'ın geçmişiyle başladım Lübnan'ın geleceğiyle bitireyim: zamanın ne getireceğini tahmin etmek zor tabii, ama Akdeniz'deki bu ufak ülke her türlü beklenmedik ve belirsiz durumla başa çıkabileceğini çoktan kanıtladı bana kalırsa.

Nükleer tehditle yaşamak

Özge Taylan, taylan.ozge@gmail.com

DMZ- 3 Kasım 2017

Kalabalık bir grup arkadaşımınla, DMZ gezisine katıldık. O kadar fırtına ve yağmur vardı ki, güç bela gözlem yerine çıkabilen birkaç kişiden biri idim. İçeri girdikten sonra kurulanırken, Koreli yaşlı bir teyze benimle sohbet etmeye başladı. Klasik “nereden geldin”, “gezgin misin”, “hangi okulda okuyorsun”, “mesleğin ne” gibi soruları ile ilerleyen muhabbetimiz sonrasında bu anahtarlığı bir kesenin içinde, barışı ne kadar çok istediklerini belirterek verdi: Gun of Heart/Kalbin Silahı.

Kuzey’in nükleer denemelerinin “kriz” haline denk geldiği bir dönemde, Güney Kore-Seul’de idim. Gitmeden önce, Türkiye’den Güney Kore’ye bakınca, kalkınmış, teknolojiyle dünya devleri arasına girmiş, Kore Dalgası (Korean wave/Hallyu) ile kültürünün artan popülaritesine kapılan dünyanın her yerinden gençlerin cazibe merkezi haline gelmiş bir ülke görüyordum. Ama bir ülkede yaşamak, hayat gailisini sürdürmek size çok farklı deneyimler, bilgiler kazandırıyor. Bu yazıda Güney Kore’de geçirdiğim süre boyunca edindiğim deneyimleri, Koreliler ile ettiğim sohbetlerden anekdotları, tüm dünyayı sarsan nükleer tehdidin nasıl tezahür ettiğini bizzat “hedefinden” aktarmaya çalışacağım.

Tarih 23 Ağustos 2017. Seul şehir merkezinde (Gwanghawamun Meydanı) sirenler çalıyor. Burası kalabalık ve turistik bir bölge. Ben paniklemiş ve şaşırılmış bir halde etrafıma baktığımda, hiçbir şey yokmuşçasına günlük uğraşlarına devam eden insanları gördüğümü hatırlıyorum.

Oldukça şaşırılmıştım bu tepkisizliğe, üstelik Seul’deki ilk günlerimde gerçekleşmişti bu olay. Belki içinde olmadığım için anlayamadığımı düşü-

nürken okuldaki derslerim başlamış ve daha fazla insanla iletişim kurar olmuştum. Aynı şekilde, ne kendi aralarındaki sohbetler esnasında ne de derslerdeki tartışmalarda öğrencilerin neredeyse hiçbirinde herhangi bir endişe ya da korku görünmüyordu. Hatta kampüste ders aralarında ya da yemeklerde yüzeysel olarak konuşulan bir gündem maddesi dahi değildi. Koreli arkadaşlarıma sorduğumda ya da yerel halk ile metroda, markette, sokakta muhabbet ettiğimde aldığım cevap hep aynı oluyordu: Kore Yarımadası'nda Soğuk Savaş bitmedi, iki ülke arasında 1950'lerde başlayan ihtilaf halen devam ediyor. Dolayısıyla, bu tehdit ile yaşamaya alıştıklarını belirtip, endişelenecek bir şey olmadığı yönünde beni telkin ediyorlardı.

Edindiğim bu tecrübeler, Gallup Korea'nın (bağımsız anket şirketi) yaptığı araştırmalar ile destekleniyor. Halkın yüzde 58'i Kuzey Kore ile bir savaşın ihtimal dahilinde olmadığı-

nı düşünüyor. Gallup'un başka bir araştırmasına göre ise, halkın yüzde 59'u Kuzey Kore'nin nükleer silah kullanacağına ihtimal vermiyor.

Peki endişelenen bir kesim yok mu? Elbette ki var. Genç jenerasyondan ziyade yaşlılar. Özellikle, ders aldığım ve dinleme fırsatı bulduğum akademisyenler durumun ciddi olduğunu ve önemsenmesi gerektiğini savunuyor. Üniversitelerde Kuzey Kore ile ilgili kürsüler, konferanslar düzenleniyor, politika notları/makaleler yayımlanıyor; Seul'un merkezinde bulunan Ministry of Unification bu konu üzerine ciddi bir şekilde çalışıyor. Durumun ciddiyetini görenler, Moon Jae-in'in politikalarını oldukça sert bir şekilde eleştirmekte. Kuzey Kore meselesi açısından Moon Jae-in'e olan inancın deyim yerindeyse yerle bir olduğunu çok açık bir şekilde gözlemleyebiliyorsunuz. Mayıs ayında iş başına gelen, Kuzey Kore ile ilişkilere temelden yeni bir yön verme niyetinde olduğunu

ifade eden ve bu konuda uzlaşma ve açıklıktan yana olan kamptan gelen Moon'un politikalarına olan inanç yüksekti. Ancak, Kuzey Kore konusunda Moon'un, Trump'ın yanında pasif kalan, her dediğine "kafa sallayan," "alkış tutan" tutumu, halk tarafından oldukça eleştirilmekte. Bu gözlemlerim, yine Gallup Korea'nın Eylül sonunda yayınladığı bir araştırması tarafından da doğrulanmakta. Son kamuoyu yoklamaları, Kuzey Kore faktörünün Moon Jae-in'in iç gündemine açık bir engel haline geldiğini ve onay derecesinin Eylül ayında en düşük seviyesine geldiğini gösteriyor (yaklaşık olarak yüzde 80'den yüzde 65'lere kadar bir düşüş gözlemlenmekte).

Peki, uluslararası toplum dehşet içerisinde Kuzey'in denemelerini izlerken, Korelilerde ve özellikle genç jenerasyonda gözlemlenen bu kayıtsızlığın nedeni ne olabilir? Bir neden, herkesin ifade ettiği gibi, bu tehdit altında yıllardır yaşamaya alışmış

olmaları. İkincisi ise, her seçim arifesinde Kuzey Kore sorununun hem politikacılar hem de medya tarafından abartılarak bir koz olarak sunulduğunun düşünülmesi. Kayıtsızlığın bir diğer sebebi ise, iç politikada yaşanan çalkantılar. 2014 senesinde yaşanan bir trajedi, ülkenin acil durumlar ile baş edebilirliğini sorgulattı. Incheon'dan Jeju'ya gitmek üzere yola çıkan Sewol adlı geminin, ihmal yüzünden 459 yolcusuyla birlikte batması ve kaza sonucu 304 kişinin hayatını kaybetmesi ile skandallar zinciri başlamış, bu olay toplumsal ve politik tepkilerin artmasına sebep olmuştu. Önceki yıl, devlet başkanı Park Geun-Hye'nin karıştığı yolsuzluk skandalı ülkede bir deprem havası yarattı. Yine aynı şekilde, büyük şirketlerden Samsung'un başkan yardımcısı ve velayetçi, karıştığı yolsuzluk sonucu tutuklanmıştı. Milyonlarca insan sokaklara çıkıp günlerce tepki göstermişti. Son yıllarda özellikle iç politikada yaşanan bu skandallar ve halkın bitmeyen siyasi ve toplumsal skandallar karşısındaki aktivist tutumu, günün sonunda bir yorgunluk yaratmışa benziyor.

Dahası, halk arasındaki genel düşünceye göre, sadece Kuzey'in nükleer ve füze testleri değil, Kim Jong Un ile Donald Trump arasındaki "sözlerin savaşı", durumu daha da tehlikeli bir noktaya getirmiş durumda. Güney Koreliler Trump'ın söylemlerini ve

hareketlerini "tetikleyici" olarak görmekte ve ciddi bulmamakta. Gerçekten de, bir devlet başkanının "kırmızı çizgisi"ni bir "tweet" ile çekmesi ne kadar güven verici tartışılır. Kuzey Kore sorunu ile ilgili bir konferansta, dinleyicilerden biri Amerika'nın durumu ciddiyetle ele alıp almadığını ve hatta "iki Kore"yi bu sorunla başbaşa bırakacağına dair algının ne kadar gerçeği yansıttığını sorduğunda, Amerikalı konuşmacı, Amerika'nın şu an için önleyici savaş gibi "ciddi" atılımlarda bulunmayacağına açıkça belirtti. Güney Kore'de, Amerika'ya olan güvenin de sarsıldığı bir dönem...

2 Ekim tarihinde, artan nükleer ve füze denemeleri sonucu, Türk Büyükelçiliği "TC Seul Büyükelçiliği Duyuruları-Turkish Embassy Announcements" Facebook sayfasında yayınladığı bir duyuruda, Türk vatandaşlarını hazırlıklı olmaları konusunda uyarıyordu. Bu mesaj üzerine, kendimi oldukça çaresiz ve güçsüz hissettiğimi hatırlıyorum. Nükleer tehdit karşısında, birey düzeyinde ne yapılması gerektiğine ya da nasıl bir önlem alınması gerektiğine dair bir fikrim yoktu. Tarihte sadece Amerika tarafından Japonya'ya karşı kullanılıp, büyük bir trajediyle sonuçlanan ve halen etkilerinin ciddi bir şekilde hissedildiği bu ihtimal karşısında karşılıklı verecek hiçbir potansiyelimizin

olmadığı algısı, güçsüzlük, çaresizlik ve belki de kayıtsızlığı getiriyordu. Zira, ben de, Elçiliğimizin tavsiyesi olan uygulamayı telefonuma indirip yolladıkları kitapçığı da okumakla yetinip, en fazla iki günümü endişeli bir ruh haliyle geçirdikten sonra kayıtsız kaldığımı fark ettim.

Amacı, bilim ve teknolojiyi güncel sorunlarla harmanlayarak ironik bir anlatım şekli ile halkı bilgilendirmek olan *Geekble* oluşumunun, Kuzey Kore nükleer tehdidi ve Güney Korelilerin mezkur tehdit karşısındaki tutumlarını özetleyen çok güzel bir videosu var: "Et pişirmenin iyi bir yolu(!): Eğer nükleer bomba düşerse, domuz etinizi nerede pişirirsiniz? (If a nuclear bomb falls, where do you cook pork belly?)" Elbette, nükleer tehdit karşısında Güney Korelilerin nasıl bir psiko-sosyal tavır sergilediği konusu, kapsamlı bir bilimsel araştırmayı gerektirmekte. Ancak, Kuzey'in hedeflerinden biri olan Seul'de günlük dertlerin -hayat pahalılığı, rekabetçi iş ortamı, sosyal ilişkiler vs.- nükleer tehdide kıyasla ağır bastığı söylenebilir.

Barıştan uzak kalplerin silahsızlandırılması dileğiyle...

Sınıra takılmış bir gezi yazısı

Beril Açıkgöz, berilacikgoz@gmail.com

Fotoğraf: Beril Açıkgöz

Burası Romanya-Macaristan sınır karakolu. Arad'ın bir şehrindeyiz ama tam olarak neresi bilmiyorum. Saat gece üçü biraz geçiyor. Vizemin Romanya'ya girmek için uygun olmadığı gerekçesiyle apar topar trenden indirildik. Arkadaşım çok gergin, yüzü beyazlamış, eli ayağına dolaşmış durumda. Bense kaç gündür uykumu alamamanın verdiği bezginlikle yataklı vagonun cânım ranzasından güç bela kalkabildim. Utanmasam polislere beş dakika daha diyeceğim. Belki abarttığım düşünülebilir ama hayatımın en tatlı, en güzel uykusunu uyuyordum. Macaristan'ın dümdüz yollarından kırlarından bayırlarından küçük kompartmana dolan kokuları aldığım, tıkr tıkr trenin sesine bata çıka, arada aralanan gözlerim pencereden Samanyolu'nu kesiyordum ve trenin her salınışında annemin beşiğinde tıngır mıngır sallanıyordum adeta. Ancak gelin görün ki bir ülkenin sınırına uygun olmayan bir vizeyle girmeye çalışan iki şüpheli şahıstık ve bunun şakası yoktu!

Dört saat önce kutu gibi vagonumuza iki adet üçlü ranza sığdıran zihniyete hayretler ederek ayakta zor durduğumuz kompartmanda, yataklarımıza nevresimleri özenle yerleştirirken, nereli olduğumuzu sorarak bu sıkışıklıkta rahat edemeyeceğimizden adı gibi emin olan tren çalışanı Romanyalı bey bize iki kişilik yataklı kompartman satmaya çalışıyordu. Anladık ki her şeyin olduğu gibi bunun da bir çeşit kara borsası vardı. Bir süre sonra yiyeceğimizin az olduğunu ve su almayı unuttuğumuzu kendisine anlatmaya çalışırken, adamcağızı o kadar bunaltmış olmalıyız ki, bize bir buçuk litrelik bir şişe su ve kocaman bir kraker

verdi. Keyfimize diyecek yoktu doğrusu. En üstte yatan ve arkadaşım sayesinde Almanca anlaşabildiğimiz Romanyalı anne kız ve utangaç, anadili bile olmadığını düşündüğüm amca ile yolculuk başladığında, bir şişe şarabımız iç gıcıklayan eşlikteki kokusu ile bize eşlik etmeye hazırıldı. Dünyanın dört bir yanından farklı farklı dillerdeki şarkılar ağzımızdan çıkarak kompartmanda birbirini kovalayıp, birbirine karışırken, şişenin dibini görmeye başladık ve sonunda yataklara çekilmiştik.

Polisler “bizimle geliyorsunuz” dediğinde ortalık o kadar sessizdi ki, sessizliği bozan tek şey çantamı sırtıma alırken şarap şişesinin çantamı aldığım boşluğa doğru yuvarlanarak çıkarttığı sestiydi. Hoş çerle çöple ilgilenemezdik çünkü zaten bir ülkenin sınırına dayanan çer çöp bizdik o an. Şarap şişesi yuvarlanırken, trendekilerin uyku mahmuru bakışları arasında, polisler önde biz arkada karakolun yolunu tuttuk.

Sınır karakolu üç katlı bir bina. Yanından gündüz geçiyor olsam kesin fotoğrafını çekerdim. Çünkü bizler bir süredir toplumsal olarak, bir bütün halinde yani, kentleşiyoruz: Toplumsalın tüm geçmişini ve hafızasını (sembolik olarak da) silerek tek tipleşen bir kentsel politika, elden ne gelir! Bu halden, yani bir çeşit, yersiz yurtsuzlaşmadan o kadar sıklığımız sıyrılmış ki gecenin karanlığında birazdan bizi yutacak olan bina bile hoşumuza gidiyor. Sınır karakolunun büyücek giriş kapısı yüksek tavanlı bir küçük hole açılıyor. Holün sağında merdivenler var, solunda ise bir büyük masa ve iki sandalye. Giriş kapısının hemen karşısında kodes var. Holün bir yerine demir parmaklık koymuşlar ve bir kısmı kodes oluvermiş. Kodesin sağ tarafında üst üste konmuş matlara yatmış bir adam, en dipte karanlık

bir köşede bank ve bankın üzerinde yatan şapkalı bir adam ve ayakta dikelen uzunca bir adam var. Gece nin karanlığı ve polislerin manasız cakasına karşın bize sırttan tek yüz kısa boylu, kapkara tenli ve dazlak kafasıyla, yatan adama ait. O sırtış “vayy ilk defa mı düştünüz buralara” der gibi, sonunda bir oyun arkadaşı bulan yaramaz çocuklar gibi. Aslında daha çok bizim suratımızdaki şaşkınlık ve acemilikle dalga geçer gibi. Bizse bu acemiliği örtmeye çalışan ‘cool acemiler’iz. Ufak bir baş selamı ile “hey dostum kim olduğunu bilmiyorum ama aynasızlar lanet olsun” bakışı atıyoruz.

Sınır karakolunun sessizliği birazdan birbirine bir şeyler anlatmaya çalışan; bir tarafın manasız bürokrasiye gömüleceği, diğer tarafın mantık hatası çatlaklarından yürümeye çalışacağı diyaloglar silsilesi ile dolup taşacak. Hatta bu manasız konuşma uzay boşluğunda yankılanarak hiç yok olmayacak, ne yazık ki. Arkadaşım polisler yaptıkları şeyin mantıksız olduğunu anlatmaya çalışıyor. Polislerse bu vizenin Romanya için geçerli olduğunu ama önce Macaristan yerine Romanya’ya girseymişiz o zaman geçerli olabileceği gibi mantığımızın pek almadığı açıklamalarda bulunuyor. Bir anda küçük hole bir sürü polis doluyor. Kodestekilerden küfür olduğunu tahmin ettiğim homurtular yükseliyor. Ama ne denediysek boş!

Polislerden ikisi kadın. Kadın polislerden esmer uzun boylu olan, biz anlattıkça suratında oluşan, duygularını gizleyemediği ifadeden anlaşılıyor ki, bize hak vermekte. Kısa sarı saçlı olan ise (sarı saçlar boya, çünkü dibi gelmiş) hiç sesini çıkarmıyor. Polislerin arasındaki münakaşadan sonra, içlerinden en yaşlısı, hiç İngilizce bilmeyeni (ya da bizimle konuşarak muhatap olmak

istemiyor) mavi gözlü polis bağırtıyla kapıya gidiyor ve sigara yakıyor. Esmer uzun boylu kadın polisi kınayarak bakıyor. Ve nakavt: Sarışın 1-0 önde hem de hiç sesini çıkartmadığı için. Aynı statüde olmalarına rağmen onaylanmak sarı (boyalı) saçlı kadın için önemli sanırım. Bunu dudaklarının kenarındaki küçük tebessümden görebiliyorum.

Hiç İngilizce bilmeyen polisin bizden nefret ettiği çok açık. Ama hayat bize yaşadığımız hiçbir şeyi kişiselleştirmememiz gerektiğini öğretmişti. Şu an yaşadığımız her şey; bizi sınırın diğer tarafına almamaları, bize karşı olan bu nefret, belki de, tam da şimdi, dünyanın başka yerlerinde başkalarının da başına geliyordu. Sınırlar, nefret dört bir yanımızda. Sınırlar, nefret gündelik hayatımızda, sokaklarda, enformel iş gücünde, insanlarla gündelik ilişkilerimizde...

Kim olduğumuzu pasaportlarımızdan görebiliyorlar mı acaba diye düşünüyorum. Gerçi kim olduğumuzun, statülerimizin, şu hayatta yaptıklarımızın hiçbir önemi yok sanırım. Sınırdaki olmak bütün kimliklerden arınması insanın. Çünkü sınırda bir bizler var, bir de onlar. Sadece iki rengin olduğu bir dünyada, siyah ve beyaz arasında sıkışan başka bir renksin: Özcesi istenmeyensin. Bir ülkeyi arkana bakmadan terketmek zorunda olduğun zamanlarda olamadığın beyaz veya siyaha karşı olamayacağın siyah veya beyazsın.

Mavi gözlü polisi düşündüm. Sürekli sınırda olma hali nasıl bir şey acaba? Sınırdaki bu nefretle insan kalabilmek, sürekli ‘bizden’ olarak görmediklerinden nefret ederek yaşamını sürdürmek nasıl bir şey? Yoksa nefret etmek sadece işinin bir parçası mıydı sıradan bir memur olan bu adam için. İyi bir vatandaş olabilmek için

otoriteyi içselleştirmiş, sadece ülkesi için iyi olanı isteyen ve bunun için en ufak bir şeye dahi müsamaha göstermeyen, içi rahat, gönlü ferah sıradan bir memurdur kötücül nefret çoğu zaman. “Neden böyle?” diye sorulunca, “ben sadece işimi yapıyorum” diyordu; ya da “ben sadece ülkemi seviyorum”. “Hani şu sınırları neye göre belirlenmiş bilmediğim yer var ya, işte onun içinde yaşayanları, onun dışındakilere karşı koruyorum” diyordu.

“Onlar neden kodese gelmiyor?” dedi kodestekiler hep bir ağızdan. “Bak benim de Şengenim var,” dedi koyu tenli dazlak olan. O an farkettim ki ağzının ön tarafında koca bir boşluk vardı ve bu dişsizlik hali, tavırlarındaki gayri ciddi hali daha da perçinliyordu. Holde iki kadın polisle başbaşa kaldık bir ara. Ve başladı anlatmaya dişsiz olan: “Ohoo bu sadece tek gecelik bir gözaltı, ben 10 yıl yattım cezaevinde. Hem Şengen vizem de var.” Etrafa caka satmak isteyen bu cümlelerin sonuna iliştirilen Şengen ayrıntısı, Şengenin ne olduğunu pek de bilmediğini ama durumu bizle eşitlemeye çalıştığını gösteriyordu. Bu sıkıcı hikayenin en heyecan verici yerleri buralar olsa gerekti. Öyle ya amacı dört kadını etkilemekti...

O an aklıma telefon operatörünün yurt dışına çıkınca acil durumlar için aranabilecek bir numara içeren mesaj gönderdiği geldi. Gönderilen numarayı aradım. Telefonun ucundaki Hüseyin Bey'e durumu anlatıyorum. Sesim o kadar sakin çıkıyor ki, fazla sakinliğimden ürkmüş olsa gerek, Hüseyin Bey üst üste sakin olmamı tembih ediyor, ben size döneceğim diyerek telefonu kapatıyor. Bir süre sonra Bükreş büyükelçiliğinden arıyorlar. Beril hanım Romanya'ya

giremezsiniz. Önerimiz derhal Budapeşte'ye dönerek İstanbul'a geçmeniz... İçinde pek de çözüm olmayan bir çözüm. Lakin anladığım şey Romanya'ya giremediğimiz.

İngilizceyi en iyi bilen polise, elçiliği aradığımı ve onların da “sizin dediğiniz gibi giriş yapamayacağımızı” söylediğini söylüyorum. Yapabilecekleri bir şey olmadığı konusundaki mutabakatımızdan sonra, zafer edasıyla bir sigara yakıyor içerde. Sigarayı bir tek o içerde içiyor; öyle ya bizle en iyi iletişimi o kurmuş ve sonunda diyalog siz de emir kulusunuz, haklısınız, napalım kıvamına gelmiş.

Muhabetin geldiği bu kıvamı enseye şaplak noktasına getirmenin bir sakıncası olmadığını düşünerek birer sigara istiyoruz. Kıbarca bir paket uzatılıyor. Muhabetin geldiği bu halden pek de şikayetçi olunmadığını gösteren bir ikram bu. Ama ‘aynasızlar dostum’ tavrımızı da bir şekilde korumaya çalışarak ateşi de kodestekilerden alıyoruz. Sigaraları yakıp dışarı çıkıyoruz. Sigaradan bir nefes alıp göğe bakıyorum. Yaz olmasına rağmen hava ayaza kesmiş. Ah bir yudum palinkamız olsaydı şimdi. Bir yudumu yeterdi bizi ısıtmaya ve tatlı bir mayhoşluk verirdi bize. Polisler nasıl dayanıyor bu soğuğa acaba diye düşünürken pencerenin pervazında, dibinde sadece birkaç yudum kalmış 70lik bir vodka şişesi gözüme çarpıyor.

İçeri girdiğimizde uzun boylu adamın kodesin karanlığından bize doğru gelince gözünün hemen altındaki gözyaşı dövmesini fark ediyorum. Gözyaşı geceye karışıyor, içimize serpiliyor... Kodestekilerle aynı yaşlardayız. Ve biz nasıl kayıp bir nesiliz, nasıl sıkışmış. Savaşların gölgesinde kurulmuş benliklerin yetiştirdiği bir garip kuşak. Pek çok yönden ortaklık kuramam belki:

Örneğin acı veya nefret duygusuyla ortaklık kurmanın ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu biliyorum. Birbirini neden-sonuç ilişkisi gibi tamamlayan ve ülkelere haiz olarak bir dikatomiye dönmüş mutluluk, mutsuzluk durumlarıyla da ortaklık kuramam. O an anladım ki bizler insan denen canlıya karşı derin bir hayal kırıklığı yaşıyorduk. Biricik insan projesi fena patlamıştı ve işte bu hayal kırıklığı bizim neslin ortak duygusuydu...

Sırbistan'dan ilk illegal çıkışları olmadığını anlatıyor şapkalı olan. “Süreklili deniyoruz çünkü kaybedecek bir şeyimiz yok!” O kadar yapılacak bir şey yok ki. Yoksa bu ayazda, bu muameleye maruz kalarak sabahlamak gibi bir hobisi olamaz insanın!

Günler sonra Tuna nehrinin kenarında bir bankta oturuyorum: Doğu Avrupa seyahatim süresince yaşadıklarımı, tanıştığım gençleri yani bir tarafta zulüm görmüşler, bir tarafta zulmetmişlerin kuşaklar sonrası torunlarını ve sınır karakolundaki o geceyi düşünüyorum. İnsanları ölümüne gönderenlerin bütün günahlarından muaf tutulması gereken torunlarına, bu katliamların yansıması nasıl dönüyor veya hiçbir zaman halklar nezdinde devletlerin yüzleşemediği katliamların, kuşaktan kuşağa aktarılan acıları nasıl yansıyor hayatlara.

Bu sıkışmışlık hissi, bu tahammülsüzlük, bu nefret, bu sınırlar uzunca bir süre daha var olacak korkarım.

Bütün bunları düşünüyordum, sonra uzunca bir gemi geçti Tunadan. Bir martı geçti yanıp sönmeye başlayan ışıkların arasından. Buradaydım, geçmişten birilerinin aynı manzaraya bakarak durduğu bu noktada. Bir nefes aldım, bir nefes verdim. Gece oldu.

Göç yolları

Mithat Erdoğan,

mithaterdogan3984@gmail.com

Son zamanlarda İstanbul'dan göç edip hayatına daha küçük şehirlerde devam etme kararı alan insanlarda hızlı bir artış olduğunu, bu durumla daha sık karşılaşmaya başladığınızı fark etmişsinizdir. Ben de yakın zamanda bu kervana katıldım ve İstanbul'u bırakıp Muğla-Fethiye'deki Kayaköy isimli sakin tatil beldesine yerleşmeye karar verdim.

Bu kararı almak kolay olmadı tabi ki. Bu süreçte karşıma çıkan muhtelif soru işaretleri ve belirsizlikler ve bu soru işaretleri ile belirsizliklerin yarattığı bilumum endişe ve korku mevcuttu. Fakat bir şekilde korku ve endişelerime rağmen bu kararı alabildim. Kayaköy'e yerleşir yerleşmez de benim geçtiğim yollardan benden önce geçmiş bir sürü insan olduğunu gözlemladım. Sonrasında ise sürecin onlar adına nasıl işlediğini, ne gibi endişe ve korkularla karşılaşarak benim aldığım kararı alabildiklerini ve halen mücadele ettikleri endişe ve korkuları olup olmadığını öğrenmek için onlarla görüştim.

Lara Sarabil Ekiz - Kayaköy Sanat Kampı - <http://sanatkampi.com>

İstanbul'dan göç etmeden evvel hayatınızı idame ettirmenizi sağlayan mesleğinizi, işinizi ne idi?

2013 yılı Ocak ayından beri Camper'da sırasıyla önce operation retail support ve daha sonra ise e-shop sorumlusu olarak çalışmaktaydım.

İstanbul'dan Fethiye'ye göç etmeye tam olarak ne zaman ve ne şekilde karar verdiniz ve bu kararı aldıktan sonra uygulamaya dökmeyi ne kadar sürdü?

Aslında tam olarak zamanı hatırlamıyorum çünkü ben aşık olup evlenme kararı aldıktan sonra hem işimi, hem evimi hem de hayatımı bir anda değiştirdiğim için o süreç biraz debdebeli geçti. Biraz düşünmem lazım... Sanırım... Temmuz 2016'da Mutlu (Lara'nın eşi ve Kayaköy Sanat Kampı'nın kurucularından) ile tanıştık ve Temmuz ayının sonunda evlenip buraya taşınmaya karar verdim, Ekim 2016'da nişanlandık, Ocak 2017'de evlendik ve Şubat 2017'de Kayaköy'e taşındım.

Kayaköy'e göç ederken herhangi bir beklentiniz var mıydı? Varsa beklentileriniz neydi?

Ben zaten büyükşehir çocuğu değilim, Samsun'da doğdum, Trabzon'da yaşadım. Daha sonra üniversite için İstanbul'a 18-19 yaşlarımda geldim. Şimdi mesela İstanbul'da doğup büyümüş arkadaşlarıma bakınca tatil için yurt dışına gitmek istediklerini falan anlatıyorlar. Ben İstanbul'a üniversite için gelmeden evvel İstanbul bizim için bir tatil yeri idi. Sömestr tatillerinde ya da yazın İstanbul'a gelmek bizim için başlı başına büyük bir olaydı. Zaten o yüzden de üniversite sınavında bütün tercihlerim İstanbul'daki üniversiteler olmuştu.

Küçük bir şehirde büyüdüğüm için de büyük şehrin karmaşasını tecrübe etmemiştim. İlk zamanlarda her şey çok cezbediciydi ama zaman geçtikçe kalabalığı, trafiği, pahalılığı ve karmaşası itici olmaya başladı. 2007 yılından 2017 yılına kadar 10 sene geçirdim İstanbul'da. Mutlu ile tanışmadan evvel de şikayet ediyordum tabi ama iş dolayısı ile başka bir şehirde yaşamak pek imkan dahilinde değildi.

Belki Camper'ın Mallorca ofisinde çalışırım ilerde diyordum kendi kendime ama şimdi dönüp geriye baktığımda bu imkan için çok fazla çabalamamış olmamı da içten içe Mallorca'da çalışmayı da çok fazla istememiş olmama bağlıyorum. Mutlu ile tanışıp Kayaköy'e yerleşmeden evvel de keşke gidip yerleşebileceğim güzel bir köyüm olsa diye konuşuyordum arkadaşlarımla ama bunlar genelde sohbet düzeyinde kalıyor ve aksiyon alma aşamasına gelmiyordu. Gerçi Mutlu Muğla'nın bir köyünde değil de tatil beldesine sahip olmayan daha renksiz ve daha az güzel bir şehrin bir köyünde yaşıyor olsa oraya da giderdim.

Beklentilerimi ise genel olarak; köy yaşamını daha heyecanlı buluyor olmam, hayvanlarla iç içe olmak, daha yeşil bir çevrede hayatıma devam edebilmek şeklinde sıralayabilirim.

İstanbul'da yaşarken sahip olduğunuz endişeler ve korkularınız nelerdi?

İstanbul'dan kaynaklandığından yüzde yüz emin değilim ama toplu taşıma araçlarında yolculuk ederken kaza yapmaktan korkuyordum. Metrobüsün karşı şeritten gelen bir metrobüs ile kafa kafaya çarpışması gibi. Ya da yolculuk ettiğim vapura üzerinde bomba olan bir teröristin binip vapuru patlatması gibi terörist eylemlerden korkuyordum.

Trabzon'dan İstanbul'a gelmeden evvel Trabzon'daki bazı arkadaşlarım; "Git bir çantanı kapkaççılar alsın, tecavüzcüler saldırsın da gör" diyordu. Tinercilerden de korkuyordum. Statü endişem olmadığından, işim gücüm ile alakalı aç kalırım, açıkta kalırım vs. şeklinde korkularım ise asla olmadı İstanbul'da yaşadığım on yıl boyunca.

Fethiye'ye göç etmeden evvel, aldığımız göç kararı sonucunda hayatımızda gerçekleşecek büyük değişiklikten kaynaklanan ne gibi endişe ve korkularınız vardı?

Benim tecrübe ettiğim bir hayli büyük bir değişiklikti zaten. Evimi, işimi, sosyal statümü, yaşadığım şehri ve hatta medeni durumumu değiştiren bir değişiklik oldu. (Gülüşmeler)

Ama yer değiştirme ile ilgili olarak bunu söyleyebilirim; zaten Sam-

sun'da doğmuş, Trabzon'da büyümüş, daha sonra üniversite için İstanbul'a gelmiş, üniversitede bir sömestr boyunca 6 ay kadar yurt dışında yaşamış biri olarak bir yere karşı içimde aidiyet besleme hissim pek olmadı. Hayatı şehirde geçmiş birisi olarak "benim köyüm" diyeceğim bir yer de yoktu bu anlamda sahiplenebileceğim.

Dolayısıyla birebir olarak taşınmadan kaynaklanan bir endişem yoktu. Onun dışında da spesifik olarak adres edebileceğim, şundan ya da bundan kaynaklanan diyebileceğim korku ve endişelerim olmadı. Sadece tüm bu sürecin gerçekleşmesinin getirdiği büyük heyecan ve içimin pır pır etmesi durumu mevcuttu. Onu da endişe ve korku olarak adlandırmak ne derece doğru olur bilemem.

Endişe ve korkularınızda çevrenizdeki insanların bir etkisi var mıydı? Varsa ne derecede ve nasıl etkiliydiler?

Daha önce de dediğim gibi, hem evlenme, hem iş değiştirme, hem de yaşadığım şehri değiştirme kararımı ilettiğimde ailemin tipik ebeveyn endişeleri, korkuları oldu ve tabii ki onların endişesi bende bir etki yarattı. Onların endişeleri, korkuları da benim söylediklerimi dinledikten ve Mutlu ve ailesi ile tanıştıktan sonra dindi. Anne ve babanın olaya bakışı farklı olabiliyor ama endişe ve korkunun kaynağı yine ebeveyn olma içgüdüleri ile doğrudan ilintili.

Arkadaşlarımdan ise olumlu tepki aldım. Kararımı duyduktan sonra; "ya biz olsak yapamayız ama sen

yapabilirsin bence, sana uygun bir hayat şekli" minvalinde geri dönüşler oldu çoğundan. Sadece sürecin bu kadar çabuk ilerlemesine şaşırdılar ve garipsediler.

Bunun dışında İstanbul'da yaşarken sahip olduğum endişe ve korkularım ise tamamen kendimden kaynaklanmaktaydı, ailem ve arkadaşlarımla çok az etkisi olmuştur belki, bilemiyorum.

Sizce göç etme kararınızın zamanlaması nasıldı?

Keşke daha evvel göç etseymişim diyorum aşık olduğumu da göz önünde bulundurunca.

Şu anda Kayaköy ile ya da kendinizle ilgili endişe ve korkularınız var mı?

Fethiye'nin de giderek İstanbullaşmasından korkuyorum. Park yeri bulamama, zaman zaman merkezin aşırı kalabalıklaşması gibi durumlar benim için yeterince endişe verici ve ürkütücü. Kayaköy'ün köy formattan giderek daha fazla uzaklaşma ihtimali de korkutucu.

Buradaki insanların tarımı, üretimi azaltıp daha çok sahip oldukları gayrimenkulleri yoğun yaz döneminde kiraya vererek para kazanmaya alışmaları ve giderek materyalistleşmelerini de endişe verici buluyorum.

Tabii ki evlilik de benim için çok yeni olduğu için zaman zaman bir takım korkular getiriyor, bağlılık ve düşkünlük arttıkça sevdiğini kaybetme korkusunun artmasını söyleyebilirim örnek olarak.

Banu Etker - Seramik Sanatçısı & Killi İşler Kurucusu

[instagram.com/banuetker/](https://www.instagram.com/banuetker/)

İstanbul'dan göç etmeden evvel hayatınızı idame ettirmenizi sağlayan mesleğiniz, işiniz ne idi?

Prodüksiyon şirketlerinde çalışıyordum. Yönetmen yardımcılığı ve prodüksiyon asistanlığı yapıyordum. En son işim de bir müzikal olmuştu "Mucizeler Komedi" diye.

İstanbul'dan Fethiye'ye göç etmeye tam olarak ne zaman ve ne şekilde karar verdiniz ve bu kararı aldıktan sonra uygulamaya dökmeyi ne kadar sürdü?

1999 yılında ilk kez Fethiye'ye geldiğimde, kış mevsimiydi ve Fethiye bende kışın da hayatın devam ettiği, büyüklük olarak köy ile şehir arasında şirin ve yaşanılabilir bir kasaba izlenimi bırakmıştı. Aklımın bir köşesine not etmişim "burada hayatımı devam ettirebilirim ben aslında ilerde" diye.

Daha sonra 2006 yılında işsiz kaldığım bir dönem burada yaşayan ve daha evvel Fethiye'yi ziyaret etmeme vesile olan arkadaşlarımdan birisi iş aradığımı onlara ilettiğimde kendi çalıştıkları yerde birine ihtiyaç duyduklarını söyledi ve görüşmeye geldikten sonra şartları da uygun olunca işi kabul ettim. Bir ay sonra Fethiye'ye yerleşmişim.

Buraya gelmemi sağlayan süreçte bardağı taşıran son damla olarak anlatabileceğim bir anekdot var mesela; 4 Levent'te bir plazada bir iş görüşmesine gitmişim. İş görüşmesine de çok rahat bir şekilde giyinip gitmişim. Kot ceketim, kırmızı pantolonum ve rahat kılığım vs... Beni olduğum gibi kabul

etmeyeceklerse de olmasın bu iş zaten kafasındaydım. Bir odaya aldılar beni beklemem için. Şimdi yıllar sonra o görüşme ile ilgili hatırladığım tek bir şey var, o da görüşme ile alakalı değil, beni beklemem için aldıkları odada pencereden bakınca alabildiğine geniş bir manzara vardı plazanın arka tarafına bakan. Yemyeşil bir alan idi ve bu yemyeşil alanda benim gözüm ilerde otlayan iki adet siyah beyaz ineğe takılmıştı, başka hiçbir şey görmüyordum gözüm. İnekleri fark ettikten sonra da benim için görüşme bitti gibi oldu zaten, umurumda değildi yani... Ben buraya ait değilim dedim.

Kayaköy'e göç ederken herhangi bir beklentiniz var mıydı? Varsa beklentileriniz neydi?

Başlangıçta beklentilerim yoktu, zaman içinde gelişti. İstanbul'da iken yaptığım hiçbir işten tatmin olmu-yordum, yani kısa süreli bir tatmin hali oluyordu, sonra sıkılıyordum. Yaptığım iş bir süre sonra anlamını kaybediyordu.

Sonra kendi kendime, "emekli olmaya gerek yok daha sakin bir hayatı deneyerek daha anlamlı işlere imza atabileceğim bir hayatı kendime gençken de sağlayabilirim" dedim. Başka da bir beklentim yoktu açıkçası.

İstanbul'da yaşarken sahip olduğunuz endişeler ve korkularınız nelerdi?

Öncelikle, hayatımda süreklilik kazanacak bir iş bulamama endişesine sahıptim. Çok fazla iş değiştiri-yordum çünkü. Yaptığım bütün işlerde bir eksiklik duygusu sınıyordu üzerime. Statü endişesi de vardı. Çevremden gördüğüm "bir işte karar kıl ve kariyerini inşa et" tepkileri tetikliyordu bu endişeyi daha çok.

Yine çevremde mutsuz, stresli, egosu

yüksek bir sürü insan olmasının getirdiği “ben sürekli bu insanlar ile birlikte mi yaşayacağım?” korkusu vardı. Hayatta çok fazla insani mevzular mevcut iken paraya pula ya da daha materyalist şeylere gömülmüş insanlar ile sürekli muhatap olmak çok yorucu bir hal alıyor bir süre sonra çünkü.

İstanbul’un keyfini çıkaramadığımı fark ettim bir de. Uzun süre İstanbul’da yaşayınca yeni yerler keşfedecek enerjin de kalmıyor. İstanbul’a yabancılaşma korkusu da belirdi içimde o an. İstanbul dışında yaşasam daha çok keyif alabilirim İstanbul’dan diye düşündüm.

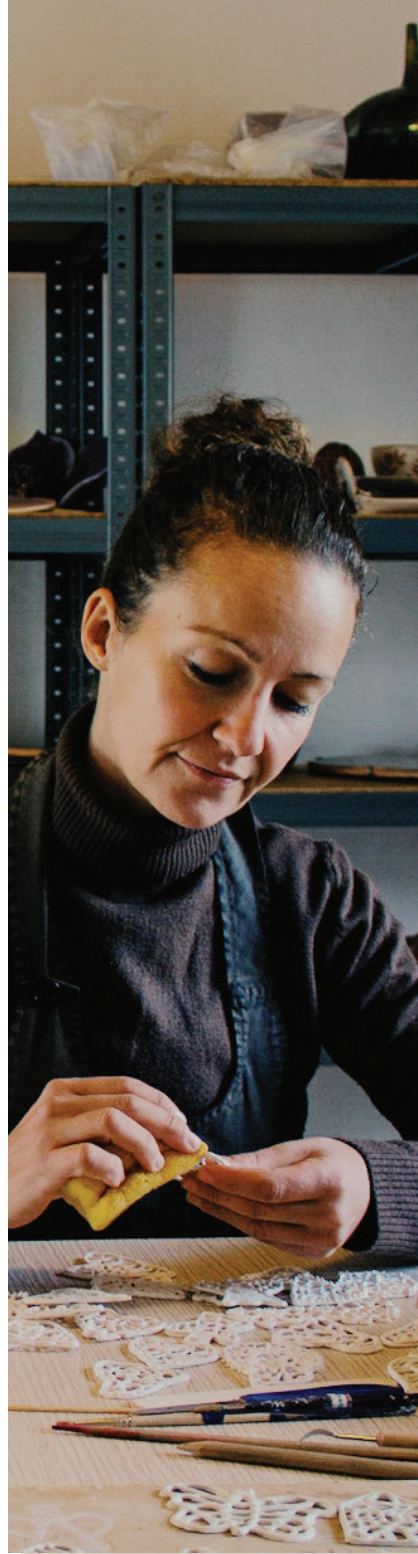
Fethiye’ye göç etmeden evvel, aldığımız göç kararı sonucunda hayatınızda gerçekleşecek büyük değişiklikten kaynaklanan ne gibi endişe ve korkularınız vardı?

Çok belirgin bir endişem, korkum yoktu aslında, çünkü kendi kendime; “denerim, yapamazsam geri dönerim” diyordum. O yüzden rahattım aldığım karar ile ilgili olarak. Belki uyum sağlayamama korkusu ve İstanbul’dan uzaklaşınca kaybedeceğim bir sürü şey olacak mı endişesini hissetmiş olabilirim biraz.

Endişe ve korkularınızda çevrenizdeki insanların bir etkisi var mıydı? Varsa ne derecede ve nasıl etkiliydiler?

Ben zaten insanlara fikrini çok fazla soran bir insanımdır. Sonunda yine bildiğimi okurum ama insanların fikrini de almak ve kafamı karıştırmak isterim. Çoğu insan İstanbul’dan taşınma kararım için “çok erken değil mi? Orada ne yapacaksınız ki?” demişti. Bu durum beni biraz endişelendirse de; annem ve babam “git dene tabi, olmadı İstanbul’a geri dönersin” deyince biraz daha rahatlamıştım.

İstanbul’da iken mevcut endişe ve

korkularımda ise zaten yukarıda da bahsettiğim üzere çevremdeki insanların hatırı sayılır bir etkisi vardı. Endişelerimin kaynağı onların hal ve hareketleri ve değer yargıları idi denilebilir hatta.

Sizce göç etme kararınızın zamanlaması nasıldı?

Kesinlikle “tam zamanında göç etmişim” diyorum ben. 2006’da ayrıldım İstanbul’dan ve sonra çarpık kentleşme ve şehrin berbatlaşması hızlanarak ilerledi.

Şu anda Kayaköy ile ya da kendinizle ilgili endişe ve korkularınız var mı?

Burada uzun süredir yaşadığım için artık kendi evimi inşa etmek istiyorum. Yaşayacağım yerin yapımında direkt olarak yer almak ve kendi zevkime ve ihtiyacıma göre kendime bir yer yapmak istiyorum. Bunun için çok geç kalma korkum ve endişem mevcut. Bir an evvel, enerjimin yerinde olduğu yaşlarımda gerçekleşsin istiyorum.

Bir diğer endişem de Fethiye’nin sadece çevre olarak yani fiziksel olarak İstanbullaşması değil de İstanbul’dan gelenlerin şehir alışkanlıklarını buraya taşıyarak buranın insanının günlük hayatını deforme etmesi aslında. Tamam popülasyon arttıka illa ki fiziksel olarak bir yeşilde azalma, betonlaşma olacak ama ben bu durumun İstanbul’daki kadar hızlı ve yıkıcı olmayacağını ümit ediyorum burada. Öte yandan okullarda ve çocuklarda bu şehirli alışkanlıklarının etkisi büyük oluyor. Onlar daha çok etkileniyor bu durumdan. Bölgelerine uyumlu bir hayatı yaşayarak eğitilmeleri şekillenmeleri gerekirken AVM ve hızlı tüketim kültürüyle büyümeleri en büyük tehlike bence.

Kibele Ötük - Heykeltıraş

Eskişehir'den göç etmeden evvel hayatınızı idame ettirmenizi sağlayan mesleğiniz, işiniz ne idi?

Yedi yıl boyunca dövme sanatçılığı yaptım freelance olarak. Aslında meslek olarak değil de hayatımı idame ettirmek için gereken parayı kazanmak için yaptığım bir şeydi.

Eskişehir'den Fethiye'ye göç etmeye tam olarak ne zaman ve ne şekilde karar verdiniz ve bu kararı aldıktan sonra uygulamaya dökmeyi ne kadar sürdü?

Şehirde işlerin hem benim hem de şehir için kötüye gitmeye başlayacağını anladığım zaman bir hafta içerisinde yaşayabileceğimi düşündüğüm tüm köy, belde ve kasabaları, Akdeniz ve Ege kıyıları, Kazdağları vs. araştırmaya başladım.

Daha sonra, Selin diye Fethiye - Hisarönülü bir arkadaşımı aradım ve ona durumumu anlattım ve onun vasıtasıyla Kayaköy'den haberdar oldum ve burada kendime yaşayacak bir yer ayarladım. 2016'nın Ocak ayı içerisinde bu kararı aldım ve Ocak ayı bitmeden Kayaköy'e yerleşebildim. Aynı ay içerisinde oldu yani.

Kayaköy'e göç ederken herhangi bir beklentiniz var mıydı? Varsa beklentileriniz neydi?

Kafamda somut bir beklenti yoktu aslında. Basit bir plan ile yola çıkmıştım. Ne yapacağım dahi çok net değildi ama kendi kendime; "Ben orada çapa sallayınca yine karnımı doyurur, hayatımı kazanmayı başara bilirim" diyordum. Kimse aç kalmaz gibi bir düşünce ile yola çıkmıştım. Sıfırdan başlamak diye bir şey var ve

ben de gerekirse sıfırdan başlarım, önemli olan düzgün bir yere kök salabilmektir benim için.

Eskişehir'de yaşarken sahip olduğunuz endişeler ve korkularınız nelerdi?

Senden önce benzer süreçlerden geçenleri görüyorsun, bu benim için ablam ve bazı arkadaşlarım oluyor. Güzel Sanatlar'dan mezun olduktan sonra İstanbul'a gidip şansını deneyenlerin ne denli zorluklar ile ne denli boktan koşullarda uğraştıklarını görüyorum, Eskişehir'de kalanlar da ha keza sıkıcı bir rutinin içerisinde koşuşturup duruyorlar. Yılda iki hafta tatil yapabilmek için verilen bir mücadele, kapana kısılmışlık resmen. Ben de bu duruma düşüp benzer şeyleri yaşamak istemiyordum. Bu konuda endişe ve korkularım vardı.

Kaldırıma park etmiş arabaları

de/da

görünce çok sinirleniyordum ve bunun benim hayatımın bir gerçekliği olması durumunu kanıksamaktan da korkuyordum. Bu durumu kabullenmek istemiyordum.

Holy Mountain filmindeki bir sahne geldi şimdi aklıma, tabutları apartman gibi yan yana dizmişler böyle... Apartmanlar hakikaten birer tabut benim için de. Apartmanın nesinden korkmayacaksınız? Benim balkonunun bir başkasının balkonunun aynısı olması fikri bile ürkütücü, korkutucu benim için.

Fethiye'ye göç etmeden evvel, aldığımız göç kararı sonucunda hayatımızda gerçekleşecek büyük değişiklikten kaynaklanan ne gibi endişe ve korkularınız vardı?

Her ne kadar köy yerinde insanların paylaşımcı ve dostane tavırları sayesinde aç kalmak çok zor, çok mümkün olmayan bir şey olsa da; işler ters giderse ve yeterince para kazanamaz ve aç kalırsam şeklinde endişelerim olmuştu. Gerçi buradaki korkularım ve endişelerim şehirde yaşamak ile ilgili endişe ve korkularım ile kıyaslanamayacak kadar makul, o yüzden şikayet edebileceğim kadar vahim değiller diyebilirim.

Endişe ve korkularınızda çevrenizdeki insanların bir etkisi var mıydı? Varsa ne derecede ve nasıl etkiliydiler?

Tabii insanlar aldığım karar ile ilgili birçok farklı tepkiler verip eleştiride bulunabiliyor ya da aksine destekleyebiliyorlar ama ben zaten kararımı vermiş olduğumdan diğer insanlardan hemen hemen hiç etkilenmediğimi rahatlıkla söyleyebilirim.

Sizce göç etme kararınızın zamanlaması nasıldı?

Ben bu kararı kesinlikle tam zamanında aldığımı düşünüyorum.

Şu anda Kayaköy ile ya da kendinizle ilgili endişe ve korkularınız var mı?

Endişe ve korku ile yaşayacak bir insan değilim, endişe ve korkum olmadığını söyleyebilirim. Zaten burada da sürekli endişe ve korku duysam buradan da başka yere göç ederim diye düşünüyorum. O yüzden şu anda herhangi bir endişe ve korkum yok. Çok iyi komşularım var. Gerçekten çok iyi insanlar, belki tek bir korku ve endişe söylemem gerekirse onları bir gün üzeceğim diye çok korkuyorum diyebilirim. (Gülüşmeler)

Ilker Kaynak - Heykeltıraş - [instagram.com/makuzai/](https://www.instagram.com/makuzai/)

İstanbul'dan göç etmeden evvel hayatınızı idame ettirmenizi sağlayan mesleğiniz, işiniz ne idi?

Sinema sektöründe ve reklam, klip ve dizilerde sanat yönetmenliği yapıyordum. Aslen heykeltıraşım ancak heykeltıraşlıktan para kazanmak çok zor olduğu için sanat yönetmenliğine yönelmiştim.

İstanbul'dan Fethiye'ye göç etmeye tam olarak ne zaman ve ne şekilde karar verdiniz ve bu kararı aldıktan sonra uygulamaya dökmeyi ne kadar siirdü?

Bir karar alıp buraya yerleşmedim ben açıkçası. Benim durumum biraz daha farklı. Zaten bir yere yerleşik yaşamıyordum öncesinde de. 2005 yılından beri göçebe olarak yaşamaktaydım, sürekli ya da devamlı diyebileceğim bir

ikametim yoktu. 2012 yılında da buraya yerleştim ama o aradaki yedi yıllık süre gezme halinde geçti. Fatura veya kira ödemiyordum yedi senedir. Gittiğim her yere bir istasyon durağı olarak bakıyordum. Buraya geldiğimde de bende “buraya yerleşeceğim ben” bilinci yoktu. Diğer istasyon duraklarından birisiydi benim için. Büyükşehirli temelli terk etme kararı ise Arjantin’de geçirdiğim bir sene içerisinde oluştu. Arjantin’de bir sene boyunca bir nehrin kenarında yaşadım. Tüm gün nehre bakıp kendi halimde takılıyordum. Kendi dilimi konuşmadığım bir sene geçirdikten sonra geri döndüğümde İstanbul’da yaşayamayacağıma kanaat getirmiştım. Çok fazla para kazanmama rağmen iş hayatındaki komutla hareket etme halini daha fazla kaldıramadığımı anladım. Haftada altı gün çok yoğun çalışıp bir gün dinlendiğim, aşırı yoğun iş hayatının bana ne kattığını sorgulamaya başladım. Sonsuzlukta bir kere bu vücutta, zamanımı satıyorum, ama kime satıyorum, neye satıyorum ve niye satıyorum gibi soru işaretleri kafamı kurcalamaya başlamıştı. Zamanımın benim için daha önemli ol-

duğunu fark ettim ve çok şeye sahip olmaktansa az şeye ihtiyaç duyma konumuna gelmek istedim. Sonrasında bir süre Datça’da, Olimpos’ta yeme, içme, barınma karşılığında işler yaptım yine bir yere yerleşmeden. Derken kendimi Kayaköy’de buldum.

Kayaköy’e göç ederken herhangi bir beklentiniz var mıydı? Varsa beklentileriniz neydi?

Tek bir beklenti oluşuyor bir süre sonra galiba. O da huzur... Çok fazla gezip görmüştüm bir de, dolayısıyla 20 litrelik bir çantayla yollara düşmek pek de çekici gelmiyordu. Zen Budistine 50 yıl daha ömür ver, gidip iş adamı olsun. İş adamına 50 yıl daha ömür ver gidip Zen Budisti olabilir.

İstanbul’da yaşarken sahip olduğunuz endişeler ve korkularınız nelerdi?

Şehirde görünmez bulaşıcı bir hastalık olduğunu düşünüyorum, buna “mitomani” deniyor, yani kendi yalanına inanma. Son zamanlarda hissettiğim ve beni en çok endişelendiren şey kalabalıklara tahammülsüzlüktü. Yolda yürüyemez olmuştum. Kırılma noktası ise İstanbul’da gittiğim Depe-

che Mode konseri oldu. 15 yaşımdan beri dinlediğim grubu 15 yıl sonra izleyecek ve dinleyecek olduğum konserde dahi kalabalık yüzünden tat alamaz oldum. Ama hayalimdeki gibi olmadı, içeri girdim ve hiçbir şey hissetmediğimi fark ettim. Tamamen kayıtsızlaşmıştım. Beşinci şarkı sonunda da konseri terk ettim. Yapabildiğim tek aktivite olarak elimde sokaktaki berduşlarla oturup içki içmek kalmıştı. O dönem Cihangir’de yaşıyordum. Bir yerden içki alıp sokakta kaldırımlarda, parklarda oturup içki içiyor ve sokakta yaşayan insanlarla sohbet ediyordum.

Fethiye’ye göç etmeden evvel, aldığımız göç kararı sonucunda hayatımızda gerçekleşecek büyük değişiklikten kaynaklanan ne gibi endişe ve korkularınız vardı?

Yoktu diyebilirim. Az evvel bahsettiğim gibi o gezme enerjisi bitmişti. Dolayısıyla su yolunu buldu. Burada yorulduğumu fark ettim ve durdum. Zaten burada Kayaköy’ü görünce, bu yıkıntılara bakınca geçiciliğin farkına varıyorsun. Eskiden 10 000 insanın yaşadığı yerde şu an 700-800 kişi yaşıyor. Senden daha büyük bir şeyin aktığını hissettiriyor insana bu du-

rum ve bir süre sonra sen de kendini bu akışa bırakman gerektiğini düşünüyorsun. Bu da insandaki endişe ve korkuyu kendiliğinden yok eden bir unsur halini alabiliyor. Kendini iyi mi hissediyorsun? Gececek. Kendini kötü mü hissediyorsun? Gececek. Her şey geçici...

Endişe ve korkularınızda çevrenizdeki insanların bir etkisi var mıydı? Varsa ne derecede ve nasıl etkilidiler?

İş dışında çok fazla insan ilişkim de olmadığından, diğer insanların, kalabalığın birer parçası olmalarından başka bir etkisi olmadı bende.

Sizce göç etme kararınızın zamanlaması nasıldı?

Kayaköy'ün belgeselini 17 yaşında seyretmiştim. Hiçbir evin diğerinin ışığını kesmediğinin vurgusu yapılmıştı, enteresan ve güzel bulmuştum. Bir gün burada yaşamalı diye bir düşüncem olmuştu. 17 yaşında aklıma düşmüş ve 34 yaşında da taşındım. Tam zamanı diyebilirim ama rahatlıkla.

Şu anda Kayaköy ile ya da kendinizle ilgili endişe ve korkularınız var mı?

Burada bir numaralı endişe reel hayat, yani ekonomi oluyor. Gerçi bu durumu da minimize ettim ve kaygı oluşturmaya müsaade etmiyorum diyebilirim. Bu zamana kadar birçok kez açlıktan ölmeyi denedim. Ölmüyorsun. (Gülüşmeler) Bir şekilde bir şeyler buluyorsun hayatını kazanmak için yapacak. Çok fazla spiritüel pop'a dalmadan, bir kapı kapanınca başka bir kapının açıldığını deneyimliyorsun. Çok da fazla kafama takmamayı becerebiliyorum. Başka da bir endişe ya da korkuya sahip değilim.

Asuman Kaya

İç mimar - [instagram.com/asumandala/](https://www.instagram.com/asumandala/)

İstanbul'dan göç etmeden evvel hayatınızı idame ettirmenizi sağlayan mesleğiniz, işiniz ne idi?

Kayaköy'e göç etmeden evvel 9 yıl boyunca Bakü'de ve İstanbul'da iç mimarlık yaptım.

İstanbul'dan Fethiye'ye göç etmeye tam olarak ne zaman ve ne şekilde karar verdiniz ve bu kararı aldıktan sonra uygulamaya dökmeyiz ne kadar sürdü?

2013 yılında, dört yıl önce Azerbaycan'dan Türkiye'ye dönmeye karar verdim. Daha sonra İstanbul'da da biraz vakit geçirdikten sonra Kayaköy'e yerleşmeye karar verdim. Nasılına gelecek olursam; tek başıma geçirdiğim o altı aylık süre zarfında hayatımda istemediğim şeyleri kendime itiraf etmeye başlamıştım tek tek ve istemediğim şeylerin üzerini çizdikçe hayatımda geriye hiçbir şey kalmadığını fark ettim. Boş bir sayfa... Ne patron, ne mesaili iş ne de sabahları alarm ile uyanmak...

Hiçbirini istemiyordum artık hayatımda. Sadece tüketime yönelik, suni bir meslek, doğadan uzak ve egzoz kokulu ve bol binalı bir hayat; bunların hepsi bende birer tik halini aldı. Aşırı rahatsız edici tikler... Hayatımda istemediğim şeyleri tek tek hayatımdan fiilen de çıkarmaya başladıkça işten ayrıldım, boşandım vesaire... Zihinsel olarak cesur davrandıktan sonra fiziksel olarak da cesur davranmaya ve hayatımı başka bir yere, Kayaköy'e taşımaya karar verdim ve hemen uyguladım. Çok keskin bir geçiş oldu ama Kayaköy'ü daha evvel tatil yapmak için ziyaret etmiştim, biliyordum.

Kayaköy'e göç ederken herhangi bir beklentiniz var mıydı? Varsa beklentileriniz neydi?

Neredeyse hiçbir beklentim yoktu çünkü demin de bahsettiğim gibi hayatımı boş temiz bir sayfa haline getirmek benim için aslında bir sonuçtu. Sonucun neticesinde de Kayaköy'e göç etmiştim. Burası benim için temiz hava içerisinde, doğaya yakın, sessiz ve tek başıma olabileceğim bir yerdi. Hepsi bu kadar...

Bakü ve İstanbul'da yaşarken sahip olduğunuz endişeler ve korkularınız nelerdi?

Düzenli bir işi olan, evli, ev almak gibi bir hedefe sahip birisi idim. İşleyen bir mekanizma vardı ve başka bir mekanizmanın da işleyebileceğinden emin değildim, işleyip işlemeyeceğini bilmiyordum ama bir yandan da insan sorgulamaya başlıyor tabii “başka bir hayat da mümkün mü acaba?” diye. Dağlara bayırlara çıkmak, tepelerde koşmak da istiyorsun bir yandan aslında... Başka bir şeyler yapmak istiyorsun ama bunları asla yapamayacağını düşünüp endişelenmeye ve korkmaya başlıyorsun. İçinde filizlenen alternatif yaşamın ilk belirtileri endişe ve korku olarak belli ediyor kendini galiba.

Hayatımı boşa harcıyormuşum gibi hissediyordum ve bu beni çok korkutuyordu.

Fethiye'ye göç etmeden evvel, aldığımız göç kararı sonucunda hayatımızda gerçekleşecek büyük değişiklikten kaynaklanan ne gibi endişe ve korkularınız vardı?

Sırt çantamı alıp Kayaköy'e geldiğimde burada yaşarım, uzun süre burada kalırım hesabı kitabı da yoktu bence. Sadece aldığım kararı uygulamanın verdiği heyecan ve sevinç hali hakimdi üzerimde. Hiçbir kaygı ve korkum yoktu açıkçası. Mutlu, enerjik ve çılgın bir ruh hali ile geldim.

Endişe ve korkularınızda çevrenizdeki insanların bir etkisi var mıydı? Varsa ne derecede ve nasıl etkiliydiler?

Sonuçta yaşamakta olduğun o standart stereotip yaşam zaten kendi ailenin üzerinde kurduğu tahakkümün ya da senin onları gözlemleyerek doğrusu bu herhalde diyerek onlara öykünmen neticesinde oluşan bir durum. Bunun dışına çıkınca sana biçilen rolün de dışına çıkmış oluyorsun. Ailemden bu anlamda bir tepki bekliyordum ama tepki vermediler. Sadece eski eşimden bir tepki almıştım. Bu bir hezeyan! Hezeyan içerisinde sen! demişti bana. (Gülüşmeler) Ama pek umursamadım, bende pek etkisi olmadı açıkçası.

Sizce göç etme kararımızın zamanlaması nasıldı?

Bence bu durumun belli bir zamanlaması yok. Olduysa olması gerektiği zaman ve olması gerektiği şekilde olmuştur. Benim kendimi değiştirdiğim bir sürecin sonuydu ve tam zamanında oldu.

Şu anda Kayaköy ile ya da kendinizle ilgili endişe ve korkularınız var mı?

Herkeste olabileceği üzere bir geçim endişesi oluşuyor ve bu endişe neticesinde tekrar o istemediğim; mesai, maaş, patron vs. sarmalının içine girmek istemiyordum. Bunun endişesi oluştu geçen süre içerisinde. Prensiplerimden taviz verme endişesi.

Bunun kaygı ya da endişe olduğunu düşünmüyorum. Bir macera, bir oyun şeklinde ele alıyorum bu durumu.

TANIŐTIRALIM :

Himayemizdeki felçli
çocuklarımızdan **TARÇIN**

Desteyinizle yanımızda
olmak isterseniz

yhsdernegi

yasamhakkinasaygidernegi

Tavuklar, horozlar, sincaplar

Mithat Erdoğan, mithaterdogan3984@gmail.com

Fotoğraf: Mithat Erdoğan

Bu satırları yazarken güneş tam arkamdan enseme vuruyor. Üç gün evvel taşındığımız evimizin verandasında üzeri rengarenk boya lekeli emektar ahşap masamızda oturmuş etrafa bakınıyor, yine arkamdan esen hafif serin rüzgarın kulaklarıma vurmasının tadını çıkararak dinleniyor ve boş boş etrafa bakıyorum.

Toprak zeminden yaklaşık yarım metre yükseklikteki verandanın hemen aşağısında parçalanmış bir nar kabuğunu yemek için kavga eden iki tane tavuk var. Birisi soluk siyah, diğeri ise sarıya yakın kahverengi.

Arkalarından yaklaşan horozun henüz farkında değil. Parlak yeşil kuyruklu, altın sarısı tüylü, iri kıyım ve gayet formda gözüken horozu fark eder fark etmez tamamen zıt yönlere doğru hızla kaçıyorlar. Olay yerindeki nar kabuklarını inceleyerek ne olduğunu anlamaya çalışan horoz ise ilgisini çok çabuk kaybediyor ve başka bir tavuğu kovalamaya başlıyor.

Tam bu esnada bahçenin diğer ucunda bir çitin üstüne çıkıp avazı çıktığı kadar ötmeye başlayan başka bir horozun sesine daha fazla tahammül edemiyor ve kablosuz hopar-

lörümü telefonuma bağlayıp müzik açıyorum. Rastgele çal butonuna tıklayınca çalmaya başlayan ilk parça REM'den "Man On The Moon" oluyor. Bir an için haddimi bilmeyerek kendimi Andy Kaufman ile özdeşleştirebiliyorum. Heyhat! Man at the Kayaköy! Ha ha ha!

Hemen sağımdaki kocaman incir ağacının yaprakları birden usul usul dökülmeye başladı. Mevsimsel döngünün belli başlı prensipleri var ve havanın on dokuz derece olması aylardan Kasım olmasından tabii ki daha önemli değil. Yapraklar incir ağacının hemen altındaki toprak zeminde konuşlanmış üç adet çanak antenin üzerine dökülüyorlar. Kontrast ve güzel bir görüntü... Elim masanın üzerindeki fotoğraf makinesine uzanıyor ama oturduğum yerden baktığımda gördüğüm kadraj pek istediğim gibi değil. Yerimden kalkmak da istemediğimden fotoğraf çekmekten vazgeçiyorum.

Kasım ayında olduğumuzu fark edince yaşımı hesaplama ihtiyacı hissediyorum ve daha sonra ay cinsinden hesaba yönelip tam üç yüz doksan sekiz küsur aydır yaşadığının farkına varıyorum. Üç Ocak 2018 tarihinde Dünya üzerindeki dört yüzüncü ayımı tamamlamış olacağım.

Büyük şehirden kırsala, taşraya taşınma ile ilgili beylik laflar etmek ve malumatfuruş bir tavra bürünmek niyetinde değilim, korkmayın. (Bu Holden Caulfield'esk cümleyi çok sevdim niyeyse.) Burada geçirdiğim çok kısa süre içerisinde (ki geleli daha dört gün oldu) en çok hoşuma

giden şey ise daha şimdiden son on beş senedir (yüz seksen ay) İstanbul'da yaşamamış gibi hissetmeye başlamam oldu. Bu benim için çok önemli, çok rahatlatıcı ve çok memnun edici bir gerçek.

Bunun kafama dank etmesi de şöyle oldu; dün köy meydanından öteberi almış eve doğru yürürken sol tarafımda kalan büyük arsanın ortasındaki ağacın yapraklarının bir kısmının kızılığ ve bir kısmının da pastel mora yakın tonları ilgimi çektiği için ağaca yaklaşmaya karar vermişim. Derken ağacın üstünde birkaç farklı kırırtı gözüme çarptı. Durdum ve olduğum yerden ağaca daha dikkatli bakınca kırırtıların ağacın üzerindeki dört adet yavru ve bir adet yetişkin sincaba ait olduklarını idrak ettim. Kocaman ağacın dallarında ve gövdesinde bir oraya bir buraya koşturan dört adet yavru sincap ve onların gözünün önünde oynamasından memnun-muşçasına olduğu yerde sabit durarak onlara bakan yetişkin bir sincap...

Daha evvel bir kez Ihlamur Kasrı'nda sincap görmüşlüğüm vardı ama oradaki sincaplar insan sayısının fazlalığı sebebi ile aşırı ürkek davranmaktaydılar. Dolayısıyla bu kadar rahat bir şekilde onları gözlemlene fırsatım olmamıştı. Şimdi uzun uzadıya bakınca çok enerjik ve komik görünüyorlardı. Hele yetişkin olanın kafasının iki üç katı büyüklüğündeki top şeklinde kuyruğu pek gülünç ve güzeldi.

Bu sefer kadraj da ışık da çok iyiydi ve fotoğraf çekmem artık kaçınılmaz sayılırdı. Deklanşöre bastım.

Sonrasında ise hemen önümdeki taş duvar yıkıntısından kalan kısma oturup ağacı ve sincapları seyrettim. Sürekli boynumda fotoğraf makinesi olması sebebi ile beni turist sanan köylüler gelip geçerken bana selam verme zahmetine katlanmıyorlardı. Bu durumu (şimdilik) garip bir biçimde rahatlatıcı ve özgürleştirici buluyordum.

Taşınma telaşı, nefes alabildiğimiz kısımlarda bol bol çizgi roman ve fotoğraf makinesi boynumda asılı yapılan uzun yürüyüşler ile geçiyor şimdilik günlerim. Seda da ben de eve bir an evvel yerleşmeye ve eksikleri gidermeye çalışıyoruz. Evin eksikleri; odun sobası, odun, telefon, internet, ayakta durma, TV sehpası ve güneş enerjisi tesisatı vs...

Bu eksikleri giderirken telaş göstermemeye gayret ediyoruz. Bir elinde mala, diğer elinde ıslak çimento tahtası, ağızındaki sigaranın dumanı yüzünden kısmak zorunda kaldığı bir gözü ile hiç acele etmeden işini yapan bir duvar ustası serinkanlılığı ile eksiklerimizi elimizden geldiğince, gücümüz yettiğince gidermek ve buradaki yaşamın tadını çıkarmak niyetindeyiz.

Acele etmiyoruz, siz de sakın acele etmemeye çalışın, tabii mümkünse...

"Oh! I got plenty of time.
Oh! You got light in your eyes
And you're standing here beside me.
I love the passing of time.
Never for money, always for love...
Cover up and say goodnight, say goodnight."

Eşitsizliğin evrensel dili: Kaygılar

Nihan Akyelken, n.akyelken@gmail.com

Çizim: Pınar Dönmez

Ekonomik büyüme için kullanılan ölçütler ve büyümenin nasıl yorumlanması gerektiği hakkındaki tartışmalar 2008 sonrası dönemde daha da hareketlendi. Hatta nasıl büyüyoruz, kimler bu büyümeden faydalanıyor, kalkınma politikaları ne kadar kapsayıcı gibi ülkeler ve bölgeler ölçeklerindeki sorular, kişisel sorgulara evrildi. Ne tüketiyoruz, ne istiyoruz, neye ihtiyacımız var, neye sahibiz, neye sahip olmak istiyoruz ve neden? Modern dünyanın bu müthiş önem taşıyan tartışmaları her zamankinden daha değerli; zira günlük hayatın kaygılarını doğrudan var eden eşitsizlik eğilimleri gittikçe daha belirginleşti.

2018 Dünya Eşitsizlik Raporu'nun en çarpıcı bulgularından biri önemli bir eğilime işaret ediyor: 1980'den beri dünyanın en zengin yüzde birlik kesiminin varlığı, küresel büyümenin yüzde 27'lik kısmına tekabül ederken, daha yoksul yarımındaki ise yalnızca yüzde 12'sine tekabül ediyor (Alvaredo vd., 2017). Diğer bölgelere oranla ekonomik eşitsizliğin bölgesel ölçekte daha düşük olduğu Avrupa'nın çeperlerinde diyebileceğimiz İngiltere ve Türkiye, gelir eşitsizliği konusunda özellikle kötü bir performans sergiliyor. Kültürel, kurumsal ve ekonomik yönden oldukça farklı iki ülke. Ancak, nasıl ki, herhangi iki insan – fiziksel dirençleri farklı olsa da – açlığı eninde sonunda benzer şekilde hisseder; eşitsizliğin bireysel hayatlar üzerine etkileri de bir nevi evrensel.

Son yıllarda derlenen veriler, eşitsizliğin kimi koşullarda ekonomik büyüme ile gelen kabul edilebilir bir etki olduğunu savunan argümanların aksine, sağlık ve mutluluk üzerinde

olumsuz etkilerini açıkça ortaya koymakta. Uzun yıllar, refah seviyesi yüksek ülkelerdeki eşitsizlik eğilimlerini yerinde yorumlarıyla paylaşan Danny Dorling'in birkaç ay evvel çıkan son kitabı *Eşitlik Etkisi* bu savı doğrulayan geniş ölçekli anlatıları açısından önemli bir çalışma. Dorling (2017), eşit ve adaletli toplumların daha sağlıklı, daha mutlu, daha yaratıcı ve olumsuz çevresel etkilere daha az maruz kalan insanlardan oluştuğunu göstererek iyimser bir tablo çiziyor.

Özellikle ciddi sağlık riskleri taşıyan çevresel etkenlerin, ekonomik eşitlik oranıyla doğrudan ilişkilendirildiği gözlemleniyor. Çevresel salınımların yarısı dünyanın en zengin yüzde onluk kesimine ait (Oxfam, 2015). İngiltere'nin zengin kentlerinden Oxford'da hava kirliliğinin bir eşitsizlik sorunu olduğu ortada: kentin en yoksul yüzde beşini oluşturan hanelerin yaşadığı yerler, aynı zamanda kentin Avrupa Birliği düzenlemelerine göre kabul edilebilir sınırları aşan hava kirliliğinin olduğu alanların üçte ikisini oluşturmakta (Barrass, 2017). Kentin bu yoksul bölümlerinde, halkın neredeyse yarısından fazlasının arabaya erişimi yok; ancak aynı kesim, yaşadıkları mahallelerden dolayı, ciddi bir hava kirliliğine maruz kalmakta. Sosyo-ekonomik yönden daha avantajlı grupların günlük hayatlarının dezavantajlı gruplar üzerinde yol açtığı etkilerdeki adaletsizlik de, yaşam koşullarının daha eşit olduğu toplumların geneline etki eden yüksek refah seviyeleri de ortada.

1989 yılında, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu için önderlik

ettiği raporla sürdürülebilir kalkınmayı siyasi ve uluslararası kalkınma söylemine taşıyan Norveç Eski Başbakanı Go Brundtland, çevrenin yaşadığımız yer, kalkınmanın ise o çevrede hayatımızı geliştirmek için yaptığımız aktivitelerden ibaret olduğunu söyleyerek aslında en basit anlamıyla çevre ve kalkınmanın ayrılmaz olduğunu vurgulamıştı. Çevresel etkilerin ekonomik büyümeden ayrımı konusundaki çabalar ve kalkınma ve büyüme arasındaki bariz farkın siyasal söylemde daha belirgin hale gelmesi elbette buna dikkat çekmekte. Ancak, kalkınmanın bir süreç ve bu sürecin oldukça bağlamsal olduğu, kentten kente bölgeden bölgeye değişeceği gerçeği, kimi sürdürülebilir büyüme anlatılarının geçerliliğini sorgulamamıza yol açıyor. Sürdürülebilirliğin kendi içinde çelişkileri olduğu da açık. Örneğin, iklim politikaları ile Avrupa ülkeleri sınırlarında kısıtlanan üretimin dışarıya kayması, kimi yerlerde karbon salınımlarının yalnızca coğrafyasını değiştirdiğine işaret eder. Tüketim şekilleri, sınırlanan üretime göre değiştirmiyor çünkü.

Sürdürülebilirlik; tüketim, ihtiyaç ve talep yaratımını sorgulamadan çözülemez. Ancak, talep ve ihtiyaç arasındaki gözle görülür fark, neredeyse örgütlü bir yol haritasına göre ilerleyen sorumluluktan kaçma hali ile yok ediliyor. Hâlihazır hizmet veya ürünün "yeşili" değil de; daha azı veya hiç olmaması gerektiği genellikle gözden kaçıyor. Altı doldurulamayan "çocuklarım için..." diye başlayan ve biten cümlelerin sorumluluğu – misal – alternatifi olan o arabaya tek başına binip yollara çıktığımızda size yönelir. Sür-

dürülebilirlik bağlamında çaresizlik, çoğunlukla çaresi olmama durumu değil, kaygıyı besleyen, sorunun sorumluluğunu üzerinden atmasından kaynaklıdır. Eşitsizlik eğilimleri büyümenin sürdürülebilirliği ve sürdürülebilirliğin çelişkilerini belirgin hale getirdikçe, toplumu etkileyen yanlış gidişatı kendimizden bağımsız olarak görmek gittikçe zorlaşacak.

- Alvaredo, F., Chancel, L., Piketty, T., Saez, E. ve Zucman, G. World Inequality Report 2018. World Inequality Lab.

- Barrass, K. (2017). Polluted Cities: How the Government's Air Quality Plan will Impact on Brighton and Hove, Bristol, London and Oxford. Green Party UK.

- Dorling, D. (2017). The Equality Effect: Improving Life for Everyone. Northampton: New Internationalist Publications.

- Oxfam (2015). Extreme Carbon Inequality. Oxford: Oxfam Media Briefing.

“Korku bilgidir, onu yoksaymayın”

Aylin Yardımcı, aylinyrd@gmail.com

Birini beklerken vakit öldürmek için kitapçılarda boş boş gezinirken ilk olarak “inceleme” başlıklı raflara yöneliyorum. Bu raflarda onlarca, hatta yüzlerce yıldır ulusal/küresel kamuoyundan özenle saklanmış çeşitli hakikatlere açılan aydınlık bir geçit, KDV dahil aşağı yukarı 14,99 TL karşılığında aralanabilen bir sır perdesi oluyor. Güncel siyasete yön veren Tapınak Şövalyeleri'nin sıralı tam listesini, aramızda kamufle halde yaşayan uzaylıların kaç tanesinin Müslüman olduğunu veya Atatürk'ün hiç bilinmeyen sürpriz kimliğini bu rafların açtığı ayrıcalıklı portal sayesinde öğrenebiliyor, hakikate uzanan meşakkatli yolda gafil dostlarınıza tur bindirmenin haklı gururunu yaşayabiliyorsunuz. Bu rafların olmazsa olmazlarından, -biraz da abartarak parodisini yaptığım- komplo teorisi içerikli bu kitapları ben de hayli komik buluyor ve vakit geçsin, eğleneyim falan diye inceliyorum, evet; ama bu yazıyı da aslında bu kitapları yermek, onlarla dalga geçmek için yazmıyorum. Aksine, kulağa ne kadar akıldışı gelirlerse gelsinler, çoğu zaman korku ve güvensizlik hislerinin ürünü olarak hayatımıza katılan komplo teorilerine neden gülüp geçilmemesi gerektiğini özetlemeye çalışmak istiyorum.

Üst kapağında “korku bilgidir, onu yoksaymayın” yazan bir kuru üzüm kutusu fotoğrafı.

Komplo teorileri, kamuoyunca gerçekliği kabul gören bilgilere veya olaylara, bir sebeple “gizlendiği” öne sürülmüş ilave bilgiler ışığında getirilen ve yanlışlanması mümkün olmayan alternatif açıklamalar olarak tanımlanıyor. İnsanların neden komplo teorilerine inandığına dair 1970’lerden beri yapılmış birçok psikolojik ve sosyolojik araştırma var. Bu araştırmalar komplo teorilerinin alıcı bulmasını korku, çaresizlik ve sisteme karşı güvensizlik hisleri de dahil olmak üzere; eğitim seviyesi, sosyoekonomik statü ve dini inanç gibi sayısız değişkenle açıklıyor. Zaman içinde konuya olan akademik ilgi arttığı için dev bir literatür oluşmuş durumda.

Siyaset bilimci Michael Barkun’a göre komplo teorilerini “damgalanmış bilgi” (stigmatized knowledge) olarak

kavramsallaştırmak mümkün. Yani, “gerçek” bilginin tasdiki için itibar ettiğimiz yapılar (üniversiteler, tıbbi/bilimsel otoriteler, devlet kurumları, anaakım medya vs.) tarafından kabul görmeyen bilgiler, komplo teorisi olarak sınıflandırılıyor. Buna göre, sisteme yönelik derin kuşkular taşıyan kimseler için bir bilginin genelgeçer otorite olarak kabul görmüş yapılarca reddedilmesi, damgalanmış bilginin dikkate alınması için yeterli zemini oluşturuyor.

Barkun, iletişim teknolojilerindeki büyük değişime ve internetin yaygınlaşmasına kadar, damgalanmış bilgilere itibar eden kişi ve grupların varlıklarını uçlarda sürdürdüğüne, inanç ve görüşlerini anaakıma entegre edemedikleri için seslerini yeterince çıkaramadıklarına dikkat çekiyor. Her tür bilgiye -herhangi bir filtre olmaksızın- erişimi kolaylaştıran ve hızlandıran internet sayesinde, damgalanmış bilginin de uçlardan merkeze kaymaya başladığını, “ucun anaakımlaştığını” anlatıyor.

Ancak Barkun, damgalanmış bilginin yayılmasının tek sebebinin internet olmadığının, insanların “gerçek” üzerinde tek kuran otoritelere karşı gittikçe artan kuşku ve güvensizliğinin de önemli bir rolü olduğunun altını çiziyor. Buna göre damgalanmış bilgiye inanma eğilimindeki kişiler, gerçek bilgiyi tasdiğe iddiasındaki kurumların, gizli ve farklı çıkarlara hizmet ettiğine dair güçlü bir kuşku besliyor ve bu kurumların -birbirini destekleyen ve koruyan- büyük bir ağın parçası olduğunu düşünüyor.

Pew Araştırma Merkezi'nin 2012'de yaptığı bir anketin sonuçlarına göre Amerikalıların yüzde 17'si önceki başkan Barack Obama'nın aslında Müslüman olduğuna inanıyor. CNN'in 2010 yılında yaptığı bir ankete göre ise her dört Amerikalıdan biri, Obama'nın ABD'de değil Kenya'da doğduğuna inanıyordu. (Bu oran, Obama'nın 2011'de doğum belgesini yayınlamasının ardından yüzde 13'e düşmüştü.) Bu insanların bu kuşkulara yalnızca eğitimsizlikten ve sığıltıktan kapıldığı sonucuna varıp meseleyi kestirip atmak bana büyük bir yanılgıymış gibi geliyor. Obama'nın dini inancı ve doğum yeriyle ilgili bu komplo teorilerine itibar eden insanların korkularını görmezden gelip onların cahil, hatta ırkçı oldukları algısıyla hareket ederek, duydukları bu kuşkuyu deli saçması olarak görmek ve yoksaymak elbette bir seçenek. Aslında ABD içindeki mevcut tartışmalara bakarsak, bunun daha popüler bir seçenek olduğunu söylemek de mümkün.

Bir diğer seçenek ise, bu "saçma" kuşku temeline yatan derin korku, çaresizlik ve dışlanmışlık hissini anlamaya ve gözlemlemeye çalışmak. Karar alma süreçlerinin dışında bırakıldığını, geleceği üzerinde söz sahibi olmadığını hissetmeye başlayan, ekonomik refahı hakkında endişe duyan ve bu endişelerinin mevcut sistem tarafından ciddiye alınmadığını düşünen kimseler belki de -kime ve neye inanmaları gerektiğine kendileri karar vererek- ellerinde kalan tek kozu oynamaya çalışıyor. Üniversitelerin ve anaakım medyanın duyurduğu fikirlere ve araştırmalara kulak asıyorlar, çünkü bu kurumların onay verdiklerinin "gerçek" olduğuna artık inanmıyorlar.

Komplo teorilerine olan inancı ve bu inançtaki yükselişi hakikat sonrası (post-truth) çağ ile ilişkilendiren çokça görüşe rastlamak da mümkün. Ancak insanların siyasi, finansal, kültürel ve bilimsel otoriteye duyduğu itibarda bu kadar belirgin bir erozyon yaşanırken, bu eğilimi hakikat sonrası çağın getirdiği manipülasyonların acı bir sonucu olarak açıklamak da kolayca kaçmak gibi geliyor. Sisteme karşı

duyulan güvensizlik tüm dünyada her geçen gün biraz daha artarken, -örneğin Donald Trump'a oy vermiş ABD seçmenlerinin Rus istihbaratının oyununa gelmiş saf kurbanlar olduğunu düşünerek- bu kuşku ve güvensizliğin yolunu hazırlayan etmenleri gözardı etmek, problemin büyüklüğünü anlamak istemeyenler için kısa yol işlevi görüyor. İnsanların düzene karşı neden bu kadar kuşkulu olduğunu sorgulamayı ihmal etmemize, "aklını kaçırmış" gibi görünen kalabalık grupların bu hale gelmesine neden olan süreçleri gözden kaçırmamıza sebep oluyor.

Bu süreçleri anlamaya çalışırken, ortada dolaşan -bazıları daha ziyade komedi unsuru gibi görünen- komplo teorileri bu güvensizliğin ne boyutlarda olduğuna ışık tutuyor. Bunlardan biri şüphesiz Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg'ün aslında dünyaya yöneten, kertenkele ırkına mensup gizli bir küresel elitin parçası olduğu düşüncesi. Buna göre Zuckerberg ve diğer "kertenkeleler" (reptilianlar), şekil değiştirebilen ve insan formuna girebilen uzaylı bir ırktan geliyor ve asla bizim farkedebileceğimiz gibi şekil değiştirmiyorlar. Kulağa her ne kadar gülünç, saçma ve ciddiye alınmayacak gibi gelse de, Zuckerberg'e ve yapabileceklerine karşı duyulan güvensizliğin büyüklüğünü sırf bu düşüncenin varlığı üzerinden gözlemlemek mümkün.

Son zamanlarda birden fazla eski şirket yöneticisi, Facebook'un insan psikolojisindeki kırılma noktaları -bilinçli şekilde- sömürmek üzere tasarlandığına dair birbirini takip eden açıklamalarda bulundu. Kuruculardan Sean Parker, Facebook kullanımının toplum ve birey arasındaki ilişkiyi kökünden değiştirdiğini anlattı ve genç nesil için duyduğu kaygıyı da "Tanrı bilir çocuklarımızın beyinlerine neler yapıyor" diye ifade etti. Yine eski bir Facebook yöneticisi olan Chamath Palihapitiya da, sosyal ağlardaki beğeni odaklı etkileşimlerin "kısa vadeli ve dopamin endeksli bir geri besleme döngüsü" ortaya çıkararak, toplumun işleyişini temelden bozduğunu itiraf etti.

Hal böyleyken, psikolojimizdeki zayıflıkları hedef seçtiği ve bu zayıflıklardan faydalanarak bir teknoloji/

haberleşme imparatorluğu kurduğu artık aşikar olan Zuckerberg hakkındaki "kertenkelelik" iddiaları, hızlı tüketilen komik internet içerikleri olmanın ötesinde, insanların aslında ne kadar büyük bir çaresizlik içinde olduğuna dair bir şeyler de anlatıyor.

Hollandalı örgütsel psikoloji araştırmacısı Jan-Willem Prooijen, komplo teorilerinin "karmaşık sorunlara basit çözüm arayanlar" için bir kısa yol olabileceğini söylüyor. Evet, öyle görünüyor ki insanlar gerçekten altından kalkamayacakları kadar karmaşık sorunlarla karşı karşıya olduklarını hissediyorlar - ve bu yüzden de çok korkuyorlar. Parçası oldukları sisteme karşı duydukları büyük kuşku da bu korkuyu körükliyor.

Tüm bu gözlemler bana kitapçılarda boş boş gezindiğim anlarda gözüme çarpan komplo teorileriyle bezeli kitapları incelerken düşündüklerimi hatırlatıyor. İnsanlar "gerçek" olarak sunulan bilgilerin doğruluğuna dair o kadar büyük bir şüphe içinde ki, ve bu durumu o kadar korkutucu buluyorlar ki, bu aşırı kuşku hali, vakit geçirirken gülmek için elime aldığım kitaplara dönüşebiliyor. Bugün ABD'de bazı insanlar, Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi NASA'nın onlara yıllardır yalan söylediğini düşünerek, dünyanın yuvarlak değil düz olduğuna inanıyor. Evet, tüm bunlar kulağa tamamen akıldışı ve deli saçması gibi geliyor, ancak bu gülünç inanışlar dünya toplumunun içinde bulunduğu korku ve güvensizliğin artık sürdürülemez bir safhada olduğuna ve bu yüzden de onları yoksaymak yerine, bilgiye bu kadar kolay erişilen bir çağda nasıl alıcı bulabildiklerini sorgulamamız gerektiğine işaret ediyor.

Güvenliğin bedeli

Melis Oğuz, meloguz@gmail.com

Yan Yol takipçileri ve *de/da* fanzin okurları bileceklerdir, toplu taşıma ve güvenlik üzerine araştırmalarımı son zamanlarda daha da yoğunlaştırdım. Irak da geçenlerde benimle *the Guardian*'da yayımlanan "Paying to Stay Safe: Why Women Don't Walk As Much As Men" başlıklı makaleyi paylaştı. Bu makalede Talia Shadwell, Stanford Üniversitesi'nde hareketlilik eşitsizliği üzerine yapılan araştırma dizisinin bulgularını derlemiştir. Tim Althoff, Rok Sosic ve Jennifer Hicks'in öncülüğünde araştırmalarını yürüten ekibin bulgularına göre, kadınların erkeklere göre daha az adım attığını ortaya koymuş. İlk akla gelen muhtemel sebeplerin (tembellik, fiziksel farklılık vs.) aksine bu durumun kişisel güvenlik ve güvenlik kaygılarından ortaya çıktığını belirtiyorlar.

Bu araştırma için, dünya genelinde 717 527 kişinin 68 milyon günlük aktivitesi akıllı telefon verileri üzerinden incelenmiş. Bu araştırmanın sonuçları, kadınların erkeklerden daha az adım attığını, dolayısıyla da sağlık riskleri açısından daha dezavantajlı konumda olduklarını ortaya koyarken, cinsiyetler arası bu farkın sebeplerini de araştırmışlar. Bu araştırmanın baş yürütücüsü olan Althoff şöyle diyor: "Bir kişinin çok yürümüyor olmasını, tembelliğine yorabilirsiniz; ancak yüz binlerce insan cinsiyetleri açısından farklılaşan istatistikler gösteriyorsa, o zaman bu toplumsal bir sorundur."

Çizim: Elif Mercan

Daha ne kadar kapanabiliriz?

de/da fanzin'in Ağustos/Eylül 2017 sayısındaki yazımın başlığı buydu. Kişisel güvenlik ile ilgili korku ve kaygıların seyahat tercihlerinde önemli etkenler olduğunu o yazımda da belirtmiştim. Yukarıda sözünü ettiğim araştırmadan bu yazıyı ele alırken henüz haberdar değildim, ancak araştırmamın bulgularının benim çalışmamla örtüşmesi, dergi olarak yayın hayatına başlayan *de/da*'nın da tematik çerçevesini "korkularımız" olarak belirlemesi, bu sayıya da yine bu tema çerçevesinde yazma gereği duymama sebep oldu.

Ağustos'tan bu yana, toplu taşıma ve güvenlik algısı üzerine araştırmalarımı sürdürüyorum. Bu alanda yapılmış çalışmaların yetersizliği hakikaten dikkat çekici. Kimse mi fark etmemiş, yoksa bunu kabullenmiş ve devam mı etmişiz bilemiyorum. Shadwell'in makalesine seçtiği başlık, her şeyi açıklıyor belki de. "Parasını ödersen, güvenlik sorunu da çözersin." Bu, yolculuklar için özel bir araca ya da taksiye binmek olabilir. Evinize güvenlik alarmı ya da gözetleme kamerası taktırmak olabilir. Oturduğunuz siteyi jiletli tellerle çevirip bir de güvenlik görevlisi tutmak olabilir.

Farkındaysanız, güvenlik kaygıları arttıkça, güvenlikle ilgili verilen hizmetlerin de çeşitliliği arttığı gibi, sahip olunması da yavaş yavaş lüks olmaktan çıkıp zorunluluk haline geliyor. Oturduğum apartmanda güvenlik alarmı olmayan tek bir daire bile kalmadı. Nasıl kalsın? Hırsızlık için resmen davetiye çıkarmak manasına gelir bu. Apartmandan sokağa, sokaktan mahalleye doğru yayılacak bir süreç bu. Vakalar, önlemleri, önlemler yeni çeşit vakaları

getirecek. İstatistiki olarak artacak olan bir diğer ve en önemli şey ise, güvenlik kaygısı.

Gerçekleşen suç vakaları ile suç korkusu niceliksel ve niteliksel olarak birbirinden farklıdır. Kentsel suç üzerine yapılan çalışmaların gösterdiği üzere, kamusal alanda suç korkusu en yüksek seviyede olan grupların (kadınlar ve yaşlılar) gerçekleşen suç vakalarının kurbanı olma oranı, korku ve kaygıları ile kıyaslandığında oldukça düşüktür. Bannister ve Fyfe'in çalışmalarında belirttikleri üzere, yolculuk tercihleri ve gündelik hayat hareketliliği gerçekleşen suç vakalarından çok suç korkusundan etkilenmektedir.

Günümüzde suç korkusu çok daha büyük bir sorun olarak ortaya çıkmakta. Mekan kullanıcılarının güvenlik kaygılarında önemli rol oynayan tasarıma dair belli başlı etmenlerin başında karanlık, ıssızlık, gözetimsizlik, bakımsızlık ve düşük çevre kalitesi geldiği biliniyor. Suç korkusunun davranışsal sonuçları, belli başlı mekanların tehlikeli olarak algılanmaya başlaması, geceleri dışarı çıkılmaması ve belirli bölgelere yalnız gidilmemesi olarak kendini gösterir. Doktora tezimde de ortaya koyduğum üzere, kentteki bu tip hareketsel mesafe ve sıklığı kısıtlayıcı tutumlar daha çok kadınlar arasında görülmektedir. Kamusal alanda duyulan korku ve kaygı, kentli grupların özgürlük alanlarını kısıtlar, kentin ve kentsel yaşamdan duyacakları hazzı azaltır, kentin olanaklarından faydalanma ihtimallerini düşürür.

Araştırmalar, kamusal alanda duyulan suç korkusu ile toplu taşımada duyulan suç korkusunu tetikleyen unsurların birbirleriyle örtüştüğünü gösteriyor. Bu korku daha çok

kamusal alanda da mekan kullanıcısı ya da toplu taşıma yolcusunun kontrolünün dışında gelişebilecek olaylara karşı tetikte olma durumu ile ilgilidir. Suç korkusu, toplu taşıma kullanımının tercih edilmemesinin en önemli sebepleri arasında sayılmaktadır. Bu durumda da, güvenliklerinin "bedelini" ödeyebilenler hareket etme konusunda daha özgürken, ödeyemeyenlerin hareketleri sınırlanmaktadır.

Kamusal alanda suç korkusu yaşadığını belirten grupların başında kadınlar geldiği için, bu tema üzerine odaklanan çalışmalarda erkekler yeterince yer edinememiştir. Kadın ve erkekler, farklı suç olgularına karşı farklı mağduriyet hassasiyetlerine sahiptir; bu da güvenlik algısı ve suç korkusu ile ilgili de etkileyici etmenlerin farklılaşmasını beklememize yol açar. Ümit ediyorum ki, sürdürmekte olduğum çalışma tamamlandığında, güvenlik algısını tetikleyen etmenlerin farklı yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi vs. gibi alt gruplara göre değerlendirilmesini mümkün kılacak parametrelerle ilgili daha kesin konuşabilir olacağım.

Suç korkusu nedir?

Söz konusu suç korkusu olunca, yazın taramasında karşıma hep kriminoloji alanında yapılan çalışmalar çıktı. Elbette bu da yaşadığımız kentlerin durumunu daha iyi açıklıyor. Kent plancıları, kent yöneticileri bu kavramları kendi alanlarıyla kesiştiren çalışmalar yapmamışlar pek. Bu kısımda benim güvenlik algısına dair çalışmamı dayandırdığım disiplin kriminoloji olacak; dolayısıyla tanımadığım sularda yüzmenin riskini taşıdığının farkındayım.

Suç korkusuna ilişkin yapılan araş-

tırmaların ortaya koyduğu en önemli bulgu şu: Suç oranlarındaki artışa paralel olarak artan suç korkusu, daha sonra alınan güvenlik önlemleri ya da geliştirilecek güvenlik politikalarıyla suç oranlarında düşüş sağlansa dahi doğrusal bir oranla düşüş göstermiyor. Diyelim ki apartmanda bir hırsızlık vakası oldu ve bir daire güvenlik alarmı taktırdı. Ardından güvenlik alarmı olmayan dairelerden birkaçı da güvenlik alarmı taktırdı ve belki bu süre zarfında mahalledeki hırsızlık vakaları azaldı. Güvenlik algısı ile ilgili durum halen değişmediği için, suç oranlarının düşüşü, suç korkusunun azalmasını etkilemeyecek, hatta belki mahallede güvenlik alarmı abonelikleri de hızla artış göstermeye devam edecek. Ne yazık ki, bu konuda yeterli ve gerekli istatistiki verim yok. Emniyet Birimleri bu bilgileri bir akademisyenle de olsa, gerekçesini net olarak belirtmiş de olsam, paylaşmak istemedi.

Yukarıda örneklere çalıştığım üzere, suç korkusu, üzerinde ayrıca durulması ve suçtan bağımsız bir şekilde ele alınması gereken önemli bir problem. Suç korkusu, bireyde toplumdaki geri çekilme, içe kapanma ve topluma yabancılaşma gibi olumsuz etkilere neden olan ciddi bir sorun olarak kendini gösterebilir.

Suç korkusu ve suç arasındaki ilişkiyi, kırık camlar teorisine atıfta bulunarak çözümlenmek mümkün. Kamusal alanda duyulan suç korkusu, suç mağduriyeti korkusu, güvenlik kaygısı ya da daha genel olarak güvenlik algısı, belirli mekanların belirli zamanlar içinde ıssızlaşmasına sebep olabileceği ve bu sürecin kısır döngüsel bir şekilde, bu mekanların suç vakalarının gerçekleşmesine daha açık hale geldiği ve potansiyel oluşturduğu düşünülebilir. Aynı şekilde,

suçun önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için en çok ihtiyaç duyulan toplumsal dayanışmayı da zedelediği için suç korkusu, suçla mücadeleyi zorlaştırıcı bir özelliğe de sahip. Kısaca, döngüye bir girildi mi, içinden çıkılması hayli zor.

Suç korkusu, insanların kendilerini ne kadar güvende hissettikleri, güvenlik birimlerinin sunduğu hizmetlerden ne kadar memnun oldukları ve güvenlik önlemlerinin ne kadar tatmin edici olduğu gibi etmenlere bağlı olarak, kentsel yaşam kalitesi açısından en önemli ölçütlerden biri olarak değerlendirilir. Ferraro (1995), suç korkusunu “kişinin, bir suça ya da suç ile ilişkilendirdiği sembollere karşı geliştirdiği duygusal bir korku veya endişe reaksiyonu” olarak tarif ediyor. Bu tarifi biraz daha genişletmek gerekirse, suç korkusunun önemli özelliği, fiili riske bağlı geliştirilebilecek matematiksel bir formülünün olmayışıdır. Kişisel deneyimler, hatıralar ile mekanla kurulan ilişkinin ortak bir ürünü veya mağduriyete karşı savunmasızlık ile ilgili kişisel algının bir ürünü olarak görülebilir.

Peki bütün bunların toplu taşımaya ilgisi ne?

Toplu taşıma sistemleri bu açıdan değerlendirildiğinde, gündelik kamusal alan etkileşiminin ve “kapana kısılmışlık” hissini daha yüksek olduğu, minibüs ve dolmuş gibi paratransit taşıma sistemlerinde özel alan/kamusal alan arasındaki ayrımın muğlaklaştığı ve hareket halinde olan, geçici-kapalı mekanlardır. Savunmasızlık ve yaralanabilirlik hissinden oluşan “güvenlik açığı” algısı, toplu taşıma sistemlerinde suç korkusunu tetikler.

Day, Stump ve Carreon'un çalışmalarında altını çizdikleri önemli nokta, güvenlik algısının önemli belirleyicilerinden birinin, kişinin mekan ya da mekandaki olayları ve kişileri kontrol edebilirliği olduğudur. Bu sebeple, tanıdık mekanlar ya da tanıdık insanların bulunduğu mekanlar güvenlik algısını yükseltirken, tam tersi durumlar ise suç mağduru olma korkusunu artırır. Kapalı mekanlarda en yakın çıkışın ya da açık mekanlarda en kolay kaçış rotasının bilinir olması mekan kullanıcısının kendini güvende hissedebilmesi için önemlidir. Kendini güvende hissetmeyen kişi, hareketliliğini sınırlar; bu günün belirli saatlerine sınırlamak da olabilir, yaşadığı yerin belirli fiziksel sınırlarına kısıtlanmak olabilir, ya da hareket etmeme tercihi kullanması olabilir.

Tüm bunlar ise, hem fiziksel hem de ruhsal sağlık açısından oldukça sorunlu. Daha önemlisi, parası olanın bu durumda da avantajlı, parası olmayanın dezavantajlı olması, kabul edilemeyecek bir başka olgu daha. Hareket özgürlüktür, hareket sağlıklıdır, hareket herkesin hakkıdır.

Korkusuzca kentlerimizin sokaklarında yürüyebileceğimiz günlerin umudu ve daha kesin bulgularla çok uzun zaman geçmeden yeniden buluşabilmenin ümidiyle...

Hukuksuzluk, suç korkusu ve güç açlığı

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Önceki sayfalarda gördüğümüz anketin sorularını hazırlarken, bir kaygı kaynağı olarak seçeneklerden birine “hukuksuzluk” yazdım ama tam olarak ne demek istediğimi de açıklama gereği hissettim. Hukuksuzluk ne demektir? Haksızlık nasıl tecelli eder? Parantez içinde, bence çok açıklayıcı olan şu tanımı yazdım: Hukuksuzluk haksız yere suçlanmak ve suçluların cezasız kalmasıydı. Bu yazıda, suçluların cezasız kaldığını (ya da korunmadığı için göz göre göre öldürülen kadınları, çocukları) gördüğümüzde neler hissettiğimizi ve güvensizlik duygusuyla baş etmek için başvurduğumuz yolları anlatmaya çalışacağım.

N.Ç. davasını hatırlar mısınız bilmiyorum. 2002 yılında Mardin’de farklı mesleklere mensup 26 kişi, N.Ç. isminde 13 yaşındaki bir kız çocuğuna tecavüz etmiş, Mardin 1. Ağır Ceza Mahkemesi kızın rızası olduğuna hükmederek çok düşük cezalar vermiş, Yargıtay 14. Dairesi de yine aynı gerekçeyle kararı büyük ölçüde onamıştı. Bu olaydan sonra maalesef pek çok davada benzer kararlar alındı. Gün geçmiyor ki yeni ve birbirinden korkunç cinsel istismar haberleri okuyup şaşkınlık, iğrenme, üzüntü, öfke ve korku karışımı çirkin bir duyguya kapılmayalım.

Benzer bir durum kadın cinayeti vakalarında da yaşanıyor. Karısını ya da sevgilisini öldüren erkekler, ya çok pişman olduklarını, ya da cinayeti ağır tahrik altında işlediklerini iddia ederek “hakimin takdiriyle” cezalarında ciddi indirimler aldılar, alıyorlar. Diğer yanda da korunma talebiyle savcılığa başvurduğu halde dikkate alınmayan ya da devlet korumasında olduğu halde öldürülen kadınlar var. Son olarak iki gün önce, Ali Yardım adındaki adam kendisinden boşanmak isteyen eşinin hayatını karartmak için birisi dört, diğeri iki yaşındaki kızlarını öldürüp intihar etti. Haberlere göre Ali Yardım eşini sürekli tehdit ettiği, dövdüğü ve bir kez bıçakladığı halde elini kolunu sallayarak dolaşıyordu ve Aile Mahkemesi, çocuklarını haftada bir gün “polis nezaretinde” görmesine izin vermişti. Anne Dilek Yardım, kızlarının cenazesinde polislerin ve akrabalarının kendisine ve çocuklarına sahip çıkmak için hiçbir şey yapmadıklarını söyledi.

Diğer olayda ise bir Ekşi Sözlük yazarı (ki kendisi avukat), annesine musallat olan, uygunsuz görüntülerini yaymakla tehdit eden ve hakkındaki uzak-

laştırma kararını defalarca ihlal eden adamın, ailenin yaptığı tüm suç duyurularına karşın tutuklanmaması ve tacizlerini sürdürmesi üzerine olayı Ekşi Sözlük'e taşımaya karar vermiş. Ekşi Sözlük'te oluşan kamuoyu tepkisiyle (ve belki de bazı yazarların konuyu tanıdıklarına taşınmasıyla) daha önce görüşme taleplerini kabul etmeyen soruşturma savcısı annesiyle görüşmek istemiş ve mahkeme, adama elektronik kelepçe takılması taleplerini kabul etmiş. Şu anda yazar, annesine musallat olan adamın kısa sürede tutuklanacağını umut ediyor.

Peki biz bu hukuksuzluk ortamında, bir kadının öldürüldüğünü ya da bir çocuğun cinsel istismara uğradığını duyduğumuzda ne hissediyoruz, ne düşünüyoruz? Bence ilk reflekslerimizden biri, suçu kurbanda aramak oluyor. Rızası vardı, gece geç saatte sokakta dolaşmasaydı, otobüse/mini-büse binmeseydi, öyle giyinmeseydi, o da o adamlarla birlikte olmasaydı, o adamlarla evlenmeseydi, o adamdan boşanmaya kalkmasaydı, o grubun yurdunda kalmasaydı, o adamın evine gitmeseydi, kapıyı açmasaydı... Aslında mağdurda suç bulmaya çalışmak, dünya görüşümüzün bir sonucu olduğu kadar, kaotik ve tamamen rastlantısal hayatlarımıza bir düzen, bir neden-sonuç ilişkisi getirmek ve içimizi rahatlatmak amacını taşıyor. O bu hataları yaptığı için başına bunlar geldi, ben bu hataları yapmayacağım için başıma bir şey gelmez.

Mağdurda suç bulamasak bile, suçun mağduru zayıflığından, savunmasızlığından, sosyo ekonomik durumundan ya da başka bir özelliğinden dolayı işlendiğini düşünüp, kendimizi ondan ayrı ve daha güçlü konumlandırmaya çalışıyoruz. Karaman'da Ensar Vakfı'yla bağlantılı bir öğrenci yurdunda 45 öğrencinin cinsel istismara uğraması olayı gündemdeyken

okuduğum bir tweet, hatırladığım kadarıyla şöyleydi: "Biz çocuklarımızı zaten öyle yurtlara göndermeyiz, sizin çocuklarınızı korumaya çalışıyoruz."

Şurası bir gerçek ki, hukuksuzluk ortamında zayıf olan tehdit altındadır. Çocuklar, kadınlar, engelliler, toplumun ötekileştirilmiş, dışlanmış üyeleri, aileleri parçalanmış olanlar, kendisine sahip çıkacak, koruyup kollayacak yakınları olmayanlar. Ahlak kurallarının içselleştirilmediği ve hukukun caydırıcı özelliğini yitirdiği bir ortamda, suç işlemeye meyilli insanları suç işlemekten alıkoyan tek şey, karşısındakinin kendini koruma yetisi. Biz de kendimizi korumaya, riskleri en aza indirmeye çalışıyoruz ve şunu anlıyoruz: Güvenlik uğruna alabileceğiniz önlemlerin, harcayabileceğiniz paranın sonu yok ama hukuk yoksa, yine de güvende değilsiniz.

Dikilitaş'ta, Emirhan Caddesi üzerinde bir apartman dairesinde oturur, doğru düzgün kaldırım olmayan yokuştan kucığımızda oğlumuzla inip çıkmaya çalışırken, oturduğumuz apartmanın yanındaki ve karşısındaki iki bina kentsel dönüşüme girdi ve biz bir siteye taşınmaya karar verdik. Şu anda oturduğumuz sitede vardiyalı olarak 30 güvenlik görevlisi çalışıyor ve ortalama bir dairenin kirası kadar aidat ödüyoruz. Fakat yine de sitede yakın zamanda bir hırsızlık olayı yaşandı ve sitenin sınırına elektronik bir güvenlik sistemi ve bir güvenlik kulübesi kurulması için yine hatırı sayılır bir yatırım yapılacak.

Cumhuriyet gazetesinin İçişleri Bakanlığı verilerine dayandığı 23 Ağustos 2017 tarihli haberine göre, 2011'de aktif olarak çalışan özel güvenlik görevlilerinin sayısı 147 474 iken, 24 Temmuz 2017 itibarıyla aktif olarak çalışan 284 399 güvenlik

görevlisi bulunuyor. Böylece özel güvenlikçilerin sayısı, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün personel sayısını geçmiş. Yine aynı tarih itibarıyla ülke genelinde 624 099'u silahlı, 368 622'si silahsız olmak üzere 992 721 kişiye özel güvenlik kimlik kartı verilmiş. Devlet, kamu binalarının güvenliğinin sağlanması için de özel güvenlik şirketlerinden hizmet alıyor. Çiğdem Toker'in yine *Cumhuriyet* gazetesinde 22 Ağustos 2017 tarihinde çıkan yazısına göre, 2009'dan 2017 Temmuz ayına kadar devletin yaptığı özel güvenlik harcaması 6,4 milyar lirayı bulmuş.

Güvenlik dünya para ödeyerek, önemli yerlerde tanıdıklar edinerek, Ekşi Sözlük'ten medet umarak ve özgürlüklerimizden feragat ederek elde edebileceğimiz bir lüks değil, herkesin hakkıdır. Devlet, bu ülkenin en ücra köşesinde yaşayan en zayıf, en kimsesiz vatandaşının bile güvenliğini sağlayabilir, hakkını-hukukunu koruyabilir durumda olmalı; devlet vatandaşının güvenliğini sağlayamıyorsa en temel görevini yerine getirmiyor demektir. Aslında kadın ve çocuklara karşı işlenen suçlarla ilgili yapılması gerekenler basit: Kadınları taciz eden, tehdit eden, şiddet uygulayan adamları tutuklamak için kadını öldürmesini beklemeyin. Kadın cinayetlerinde, cinsel istismar suçlarında iyi hal, ağır tahrik indirimlerinden vazgeçin, yok para karşılığı olmuş, yok rızası varmış gibi saçma sapan, gerçek dışı, yüz kızartıcı bahaneler öne sürmeyi bırakın. Yoksa hepimiz bu ülkede korku ve öfke içinde yaşamaya devam edeceğiz.

Perdenin arkasından önüne korku halleri

Canan Gündüz, canangunduz@gmail.com

Korku, Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, gerçek ya da beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, yürek ve solunum hızlanması gibi belirtileri olan, ya da daha karmaşık fizyolojik değişimlerle kendini gösteren duygu olarak tanımlanmaktadır. Tanımı bile bu kadar karışık olup, tehlike, güvensizlik, acı, kaygı, heyecan gibi kavramları bir araya getiren bu duygunun mutfağının da tubben karmaşık olması kaçınılmaz.

Korkunun biyolojisi

Ana karakterimiz olan adrenalin hormonu, stresli uyaran sonrasında, beynimizin duygusal müdürleri hipotalamus ve hipofizin verdiği emir üzerine böbreküstü bezleri (diğer adıyla adrenal bezler) tarafından salgılanmakta ve bireyi “kaç ya da savaş” (fight or flight) komutlarına fiziksel olarak hazırlamaktadır. Sempatik sinir sistemi tarafından yürütülen bu süreç, kalp atışında artış, solunumda hızlanma, tansiyonda yükselme, kan şekeri yükselme, göz bebeğinde büyüme, kasların kan akımında artış, cildin kan akımında azalma, ağızda kuruma, endorfinde artış gibi fiziksel etkilerle vücudumuza yansır. Böylelikle, korkumuzu tanımlarken kullandığımız “yüreğim ağzına geldi”, “betim benzim attı”, “elim ayağım buz kesti” gibi garip deyişlerimizin de zemini oluşmuş olur. Aslında, kendimizi savunma-

mız için vücudumuzda meydana gelen bu değişiklikler iyi yönetildiği takdirde, eller titrese de yüksek performansla gerçekleştirilen bir sunumda ya da tam konsantrasyon ile üç gün sabahlayarak (nam-ı diğer “yusuf yusuf”) çalışılıp başarıyla tamamlanan zor bir sınavda olduğu gibi olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Belki de “sınav başarısı yüksek” ya da “sahnede devleşiyor” dediğimiz kişilerin sırrı da stresi doğru kullanmaktan kaynaklanmaktadır. Yukarıda bahsi geçen tıbbi değişiklikler, bazı hastalıkların tedavisi için de gerektiğinden, semptomatik olarak adlandırılan, adrenalin hormonu benzeri etkileri oluşturacak sentetik olarak üretilen ilaçlar kullanılabilir. Yani, mevzu korku bile olsa durum o kadar vahim değil! Nitekim, ekstrem sporlarla uğraşanları tanımlamak için sıkça kullanılan “adrenalin bağımlıları” diye bir terim bile mevcut. Ancak, bu kişilerde bağımlılık geliştirilen esas madde, tehlikeli bir durumu aştıktan sonra vücudumuzun salgıladığı, haz verici ve ağrı kesici özellikleri olan endorfin. Diğer yandan, endorfin bağımlılığı, wingsuit dışında kumarda, vücudunun her yerine dövme yaptırılmasında, yeme bozukluklarında, kangren olmuş çalkantılı duygusal ilişkilerde ya da çapkınların tek gecelik kaçamaklarında da kendini gösterebilmektedir. Bir diğer uçta ise, ilkel çağlardan beri insanoğluna yaşam mücadelesinde hizmet eden

korku, bazen kontrolden çıkarak kaygı bozuklukları üzerinden fobilere dönüşebilmektedir. Kendimizde korku olarak tanımladığımız içgüdüsel duygunun perde arkasında heyecan mı, haz mı, kaygı mı, mazoşizm mi yattığından emin olamazken; edebiyat, müzik, sinema gibi pek çok sanat alanında da korku olarak ifade edilen duyguda da anlam kaymaları olduğunu düşünmekteyim. Geçmişte, hep bir defekt ve cesaret eksikliği olarak algılanan korkuya yaklaşım da zamanla değişmiş, modern toplum düzeninden beslenerek geleceğe yönelik kaygıları yansıtan distopya kurgularıyla sanatın farklı alanlarında sık sık karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Distopya

Ütopya karşıtlığından yola çıkan distopyalarda karanlık bir gelecek tasvir edilir. Çoğunlukla, kültürel geleneklerin yok olduğu, kast sistemine benzer bir toplumsal yapı, herhangi bir konuda tercih hakkı olmayan tek tip insanlar, tükenmiş kaynaklar, hayalimizi zorlayan düzeylerde gelişmiş teknoloji resmedilir. Politik distopyalardan George Orwell'in *1984*'ü (1949), Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya'sı* (*Brave New World*, 1980) ve Ray Bradbury'nun kültürel distopyası *Fahrenheit 451* (*Fahrenheit 451*, 1953) edebiyatın ilk distopik kurgu romanlarıdır. Fritz Lang'ın sessiz siyah-beyaz filmi *Metropolis* (1927) insan-makine ilişkisini konu alan ilk

distopik filmidir. *Otomatik Portakal* (*A Clockwork Orange*, 1971), *Bıçak Sırtı* (*Blade Runner*, 1982), *Alphaville* (1965) ve *The Matrix* (1999) başta olmak üzere pek çok film ve dizi sinemada distopik kurgu örnekleri sunmaya devam etmiştir. Günümüze gelecek olursak, teknolojik distopya dizileri olarak tanımlanan *Black Mirror* ve gerçek yaşam hackerı *Mr. Robot* yeni sezonları ile geniş hayran kitlelerinin karşısına çıkmaya devam etmektedir. Ridley Scott'ın yönettiği *Bıçak Sırtı*'nin devamı niteliğindeki, Dennis Villeneuve'in yönettiği *Bıçak Sırtı 2* (*Blade Runner 2049*, 2017) filmi de bu yıl gösterime girmiştir. Distopyanın distopyası yapılmış, kontrolü çoktandır insanlardan almış

Çizim: Elif Mercan

olsa da stabiliteleri için insani duygulara ihtiyaç duyan replikantların devri başlamıştır ve tehdit unsuru olan jenerasyonların imhası gerekli olmuştur. İnsanla makineler kadar cinsiyet ayrımlarının da kalmayacağı bir düzen hayal eden Donna Haraway, *Siborg Manifestosu*'nda "ikisi sarmal bir dansla birbirine bağlanmışsa da, siborg olmayı tanrıca olmaya yeğlerim," derken haksız olmasa gerek.¹ Ayrıca, zaman içerisinde kontrolü doğanın elinden alıp kendi kendimizi yıkıma soktuğumuz mevcut Antroposen çağında, yaygın olarak kabul gören tanımıyla 'insanlık'tan çok uzaklaştığımız da aşikar.

Stranger Things ve Ctulhlu

Geçmişte sıklıkla bilinmeyene duyulan korku ve korku ile yüzleşme temalarını işleyen korku filmlerinin ardından distopik kurguların yükselişine rağmen, 1980'lerde geçen nostaljik tarzıyla karşımıza çıkan *Stranger Things* dizisinin de yoğun ilgiyle karşılanması ilginçtir. Dizi, küçük bir kasabada yaşayan bir grup çocuğun ve ailelerinin başından geçen olağanüstü olayları anlatırken, niye sürüklendiğini anlamasa ve fazlasıyla gerilse de izlemeyi bırakmayan izleyiciyi bir şekilde hipnotize etmektedir. 80-90'ların kültürel öğelerinin o jenerasyondaki izleyiciler için çekici bir yanı olsa da, arka plandaki bazı göndermeler üzerin-

1 Simianlar, Siborglar ve Kadınlarda "Siborg Manifestosu- Yirminci Yüzyıl Sonunda Bilim, Teknoloji ve Sosyalist-Feminizm": Doğanın Yeniden İcadı (New York; Routledge, 1991), s.149-181.

den de dizi dikkat çekmeyi başarıyor. Dizide, kozmik korku tarzını benimsemiş Howard Phillips Lovecraft'ten etkiler bulunabiliyor. *Ctulhlu'nun Çağrısı* romanındaki Ctulhlu, insanların olmadığı dönemde derin sularda yaşadığı varsayılan canavarımsı bir varlıktır ve tüm insanlığı yok edip, deliliğin ve şiddetin hüküm sürdüğü bir düzen kurmak üzere geri döneceği düşünülmektedir. *Stranger Things*'te de Ctulhlu'ya çok benzer şekilde resmedilmiş, paralel evren ile geçiş noktasında (bilim insanlarının yanlışlıkta yarattığı) bir canavar bulunmaktadır. Tavşan deliğinden geçerek fantastik bir dünyayla buluşan Alice'in hikayesini andırırsa da, söz konusu baş aşağı dünya, harikalar diyarı ile pek örtüşmemektedir. Peki Ctulhlu (ya da canavar) gerçekte neyi/kimi temsil etmektedir? Telekinezik güçlere sahip ve öfkeleriyle yüzleşerek güçlenen Li mi? Paralel evrende bir süre tutsak kalan Will'i etkisine aldığı gibi her insanı boyunduruğu altına alabilecek güçleri mi? Sahip olduğu güçle insanların yüreğine büyük bir korku salan Pan gibi bir tanrıyı mı? Ekolojik dengele-ri gerçekten de "baş aşağı" eden insanlığı mu? Korku filmleri ile ünlü John Carpenter, filmlerdeki canavarların her zaman bir şekilde bizler, bizlerin tehlikeli kısımları olduğunu ifade eder. Yoksa Ctulhlu ile temsil edilen dizinin ismi gibi sadece "daha garip bir şey" midir? Eğer öyleyse de, halihazırda garip olan şey nedir? Kendimiz mi? Hiç mantıksız değil!

Neden korku filmi izlemiyorum?

Ali Açıkgöz, aliacikgz@gmail.com

"Korkmamalıyım. Korku, aklın katilidir. Korku, topyekûn yok oluşa götüren küçük ölümdür. Korkumla yüzleşeceğim. Frank Herbert, Dune (1965)"

Çizim: Elif Mercan

Kurgu karakter Paul Atreides, kendisinin evreni geleceğe taşıyacak mesih olup olmadığını öğrenmeye gelen bir rahibe/cadı tarafından sınava tabi tutulurken, aklından yukarıdaki sözleri tekrarlar durur. Rahibe Paul'ü elini bir kutuya sokması için ikna etmiş; ardından Paul'ün kutudaki eline bir iğne ile dokunmuştur. Rahibe sınavın bir aşaması olarak Paul'ün beynine psikik işkence uygulamaya başlar. Paul için bu işkencenin en önemli etkenleri eline dokunan iğneden yayılan büyük acı ve bu acının kendisini öldürmesinden korkmasıdır. İçgüdüsel olarak elini kutudan çıkartıp kurtulmak ister. Ancak elini hareket ettirirse iğne eline batacak, iğnedeki zehir kendisini gerçekten öldürecektir. Paul kendine yaptığı telkinle acının sadece zihninde olduğuna inanmayı başarır ve elini kutudan çekmeyerek sınavın sonuna kadar dayanır.

Paul'un burada duyduğu ilk korku, korkuya yenilme korkusudur.¹ Bu korku oldukça akla yatkındır; ele batan zehirli bir iğne ve sonsuz bir acı vardır. Dehşet yaşadığı acıyı tam olarak anlaması ve bunun korkusunu hissetmesi, panik ise bu korkunun bedenini ele geçirmesi olacaktır. Bu yüzden paniğe veya dehşete kapılırsa ölecektir.

Yani Paul'un korkusunun temelinde hayatta kalma içgüdüğü vardır. Paul kendine korkusunun bir illüzyon ve bu sebeple akıl dışı olduğunu kanıtlayabildiği için hayatta kalmayı başarır. Yani korku ona hayatta kalmasına yönelik bir savunma mekanizması olarak uyarıda bulunmuş; Paul de bu uyarıyı korkunun kendi kontrolünü yitirmesine izin vermek için kullanmıştır.

Yani korkunun zararlı ve yararlı yanları vardır. Zararlarını kendini kaybetme, geleceğe ve olacılara dair endişe ile hareketsizleşme olarak görebiliriz. Peki o zaman yararları nelerdir?

Korku insanı tehditlere karşı ayık tutar. Korkunun binlerce yıllık evrimimizin bir sonucu olduğunu rahatça iddia edebiliriz. Atalarımızdan miras kalan, yırtıcılara, yabancı bitkilere, soğuğa, sıcağa, hastalıklara karşı duyulan korku kendimizi ve çocuklarımızı korumamıza yardımcı olur. **Bozuk gıdalara, zehirli mantarlara,**

¹ Franklin Delano Roosevelt, 4 Mart 1933. Rossevelt'in kullandığı tam cümleyi şöyle çevirebiliriz: "Öyleyse ilk olarak, korkmamız gereken tek şeyin korkunun ta kendisi -o insanın geri çekilmeyi ilerlemeye dönüştürecek iradeden mahrum bırakan isimsiz, insafsız, mesnetsiz terör- olduğuna dair inancımı vurgulamam gerekiyor". [Burada terör sözcüğü aşırı halde korku olarak kullanılmıştır. Roosevelt bu sözleri ettiği dönemde "terör" sözcüğü bugünkü anlamıyla kullanılmamaktaydı.]

aşırı hızlanan bisikletlere, serseri salıncaklara ve hatta düşmanlaşmış insanlara karşı kendimizi korumamızın yararımıza olacağını söyleyebileceğimize göre, korkunun bireysel hatta toplumsal işlevi olduğundan da bahsedebiliriz.

İnsanlık tarihine baktığımızda bir toplumun bireylerinin ve gruplarının o toplumda var olabilmek için sergiledikleri davranışların korku duygusu ile önemli bir bağlantısı olduğunu da iddia edebiliriz. Ya gelecek sene kurak geçerse? Haydi gıdaların bir kısmını sonraya saklayalım. Ya komşu insan topluluğu bize ait doğal kaynakları ele geçirmek isterse? Haydi gelin elimizdeki savaş gereçlerinin ve aramızdan bu gereçleri kullanabilenlerin sayısını arttıralım. Ya içimizden birileri aynı toplumdaki diğerlerinden farklı olduğuna inanıp bizi yok etmeye kalkarsa? Haydi bir anayasa yazıp, birbirimize karşı denge mekanizmaları oluşturalım. (Tarihte uygulanan diğer ve daha karanlık çözümleri ise açıklamama gerek yoktur diye umuyorum.)

Hala daha akla yatkın, rasyonel korkulardan bahsettiğimi fark etmişsinizdir. Yani açlık, soğuk ve öteki insan gruplarından korkmak hayatta kalmak açısından bize oldukça faydalı olabilirken; aynı zamanda rasyoneldirler. Bu korkuları aşırı ve irrasyonel bir noktaya taşıdığımızda ise şöyle şeyler olabilir: Gelecek birkaç gün içinde aç kalacağımızı düşünüp bakkal raflarında bir şey bırakmayacak kadar gıda satın almak, hava ne kadar ılık olursa olsun üşür diye çoluk çocuğa on kat kazak giydirip en sonunda aşırı terlemeden zatürre olmasına sebep olmak, insanın insana edebileceğinden korkup, insana insanın etmeyeceğini

yapmak... Hatta bütün bu korkulara yenilip hissizleşmek ve hiçbir şey yapmamak.

Yani insan etrafından ve kendinden korkar. Zehirli mantarlar, insan grupları ve başıboş salıncaklar gibi örneklerde etrafa yönelik bir bilinmezlik söz konusuken, ikincisinde insanın kendini tanımaması söz konusudur. Örnek verirsem: Bundan birkaç sene önce gördüğüm bir kabusta evime hırsız girdiğini fark etmiş, hırsızın peşinden koşmuş, kendisini koridorda kıştırıp üzerine atılmış, hırsızın suratındaki kar maskesini (bilinçdışı imgelemler toplumsal önyargılardan etkilenmez mi sandınız?) çıkardığımda hırsızın kendim olduğunu görmüştüm. O noktada kabustan kan ter içinde kalmıncaya bunun gerçek olmadığını idrak edebilmişim. Oturup bu rüya üzerine düşündüğümde ise rüyanın ciddi bir korku duygusu ile yoğurulduğu ve bu korkunun kendime yönelik olduğu sonucuna varmışım.

Peki gerçekten kendimden korkuyorum mu? Kendimle ilgili beni ne korkutuyor olabilir? Yaptıklarımı mı? Yaptığım ve olmuş bitmiş şeyleri biliyorum, öyleyse geçmiş olamaz. Peki ya gelecek? Olabilir, çünkü gelecek gerçekten bir bilinmezlik perdesinin altında. O yüzden geleceğin getireceklerine dair korku duymam kabul edilebilir sayılır. Paragrafın başındaki soruyu başka türlü sorsam ve "bilincimin dışında, beni uykumdan dehşetle kaldıracak ve meselenin kendimle ilgili olduğunu gösterecek ne olabilir?" desem? Birkaç adımda beni korkutan şeyin kendim olduğunu; kendi irademle yapıp yapamayacaklarımı olduğunu fark ederim. Zira kabusumdaki fail nesne benim. Üstelik bu kâbusu korktuğum için

görmedim; bu kabusu gördüğüm için ondan korktum. Öyleyse burada bilinç dışımın bana kendimle ilgili bir bilinmezliğe dair bir şeyi beni korkutarak anlattığını düşünebilirim. Yani akıl dışı korkularımın sebebi benim. Ama o korku bana akıldışı değil akla yatkın bir şeyle ilgili bir şeyler söylemeli.

Peki ya geri kalan herkes? Bir an için düşünürken yapılan en temel hatalardan biri olan “herkesi kendi gibi sanma” hatasına düşelim. Bu hata bize herkesin aslında ilk olarak kendinden korktuğunu ima edecektir. Buna göre, herkes kendi gündelik hayatında, o hayata ve o hayatın dışında dönen hayatlara dair benzer korkular duyar. Bu korkular ise asıl olarak o korkuyu duyanın kendinden kaynaklanmaktadır. Yani insanlık kendi tarihi boyunca yaptığı her şeyde, kendi korkularının ve bu korkuların kaynağı olan kendisinin izlerini bırakır.

Gelin bir an için yaşadığımız küreselleşmiş Dünya’daki hayatlarımıza dair korkuların bir kısmını düşünelim: 4. endüstriyel devrimden sonra yapacak iş bulabilecek miyim? Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Kore birbirinin kafasına nükleer bomba atmaya kalkışacak mı? İçtiğim su temiz mi? Kutuplar eridiğinde kutup ayıları bizi yemeye mi gelecek? Yarın öbür gün kimbilir neye kızmış ve kendini başkalarının hayatına topluca son verebilecek kadar haklı hisseden biri içinde bulunduğum otobüs durağını havaya uçuracak mı? Çocuğumun da benim yaşadığım hayat gibi çeşitli güzellikler ve korkunç şeyleri yaşamak zorunda kalacağı bir geleceği olacak mı?

Bütün bu sorulara bakınca gerçekten doğa, yiyecek, su, soğuk gibi dışsal faktörlerin varlığı veya yokluğundan değil, kendimizden korktuğumuzu düşünmeye başlıyorum. İnsanlık

olarak gerçekten de insanlardan ve insanlıklarından korkuyoruz. Yani tekil olarak hastalıklar, özel veya kamusal idarecilerin yapabilecekleri, açlık, susuzluk gibi küçük ve tek tek şeylerden korkmak yerine, hepsini bir bütün halinde soyut bir insanlık korkusu olarak yaşıyoruz². Korkularımızın neden kaynaklandığına ve korkunun anlatması gereken şeye değil, korkunun kendisine ve kaynağına odaklanıyoruz. Korku bizi hayatta tutmaya yarayan bir şey olmaktan çıkıyor. Onun yerine aklımızın katili oluyor. Çok korkuyoruz. Korkudan kafayı yiyoruz. Peki ya korkunun kendisinden korkup bir an için işaret ettiklerine baksak, yani korkumuzla yüzleşsek ne olur? Herhalde korkumuzdan ölmezdik.

Peki ya asıl konumuz olan korku filmlerine gelirsek? Korku filmi izlemiyorum, çünkü bir de ekrana zart diye zıplayan ve bir yandan patlayan seslerle kendini gösteren şeyler yüzünden korkmama gerek yok. Şu hayatta yeterince şeyden korkuyorum zaten. Kalsın.

² Bu noktanın daha iyi anlatımı için lütfen Slavoj Žižek’in *Sapığın İdeoloji Rehberi* adlı yapıtına bakınız. Žižek’in bakış açısından yaklaşırsak, korkularımızı tekil ve soyut bir hale getirmek, korkulan şeyin o haliyle anlaşılmasını sağlamasıyla gerçekliğe daha basit bir bakış sağlar.

İnsanlıktan kareler, kareden insanlıklar

Canan Gündüz, canangunduz@gmail.com

İsveçli yönetmen Ruben Östlund'un filmi "Kare" (The Square, 2017), Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye ödülüne layık görüldü ve bir takım tartışmaları da beraberinde getirdi. İzleyicilerden en sık gelen yorumlar, filmin gereksiz uzun bulunmasına ve havada kalıp tatmin edici bulunmayan bir sona yönelik. Eleştirmenler ise genelde filmin birbirine geçen çok katmanlı ve temalı yapısının dağınıklığına değinmişler. Filmin afişinde ve fragmanında yer verilmiş olan performansın rahatsız ediciliği de ortak şikayetler arasında.

Ruben Östlund'un bir önceki filmi "Turist"i (Force Majeure, 2014) de çok sevmiş olarak bu filmin sanki "Kare"nin öncüsü olduğu fikrine kapıldım. Tatile çıkan mükemmel aile prototipinin korku ile sınandığı küçük bir kriz sonrası çatırdamaya başladığı bir film ardından modern toplumun samimiysizliğinin sorgulandığı bir filme geçiş bence tutarlı olmuş. Kendi değer yargılarınızla, ilişkilerinizle, kendinizle ve en önemlisi kendinizi nasıl gördüğünüzle yüzleşmeye hazır mısınız? Yoksa kendinize yonttuğunuz atıf hatalarını (self-serving bias) baştacı etmeye devam mı? Karenin dışına buyrun lütfen.

Küratörlüğünü yaptığı modern sanat müzesine "Kare" isimli bir enstalasyon uygulama kararı alan Christian (Claes Bang), orta yaşta, yakışıklı, zengin, kibar, sofistike zevkleri olan İsveçli bekar bir babayı canlandırmaktadır. Müzenin önündeki büst kaldırılarak yerine dört adet ışıklı kenarı olan, içi boş bir kare yerleştirilir. Bu sanat eseri ile hem toplumsal duyarlılığın, hem de sosyal mesaj veren bu esere ev sahipliği yapan müzenin prestijinin arttırılması hedeflenmektedir. Filmde sıklıkla kullanılan mottoya göre, kare; güvenin ve yardımseverliğin kutsal alanını temsil etmektedir ve içindeki herkes eşit haklara ve yükümlülüklerle sahiptir. Modern sanat adı altında simgelere fazlaca sığınıp yer yer kolaya kaçan sanatçılara ve bu sanatçılar ile eserlerine fazla anlam yükleyen sanatseverlere göz kırıldığını hissetmedim değil! Hareket koreografisi aktör Terry Notary'nin gala yemeğinde bir maymunu canlandırdığı

ve şiddet öğeleri içeren psikolojik gerilime dönüşen performansında ise hoşgörünün sınırları fazlasıyla zorlanmaktadır. Bir yandan oyun bozanlık yapmak istemeyen, bir yandan bir sanat etkinliğindeki bir performansta parçası olunan yüksek sosyete tarafından dışlanmaya neden olacak bir çığlık sergilemek istemeyen katılımcıların gerginliğini paylaşan izleyiciler de güleceklerini tahmin ettikleri o meşhur sahne- de şok olmuşlardır. Performans, karenin içinde olma ihtiyacını duyan insanların, bu ihtiyacın yaratıcılarına isyanını mı temsil etmektedir? Diğer yandan sanatçıların tüm dokunulmazlık beklentilerine karşın, sanatın sınırları olmalı mıdır ya da halihazırda tanımında var olmasına rağmen modernizm bunu gözardı mı etmektedir? Kare enstalasyonu için PR ajansının hazırladığı vahşet içeren tanıtım reklam videosunun kurbanı olup linç edilen Christian ise, entelektüelite popülizmine oynamayı hedeflediği için bu sonuçları hak etmiştir. Christian'ın yaşadığı düşüşler ise iş ile sınırlı kalmamıştır.

Bir sabah işe giderken birisini krizden kurtararak iyilik yaptığını zannederken soyulduğunu fark eden Christian, çalınan şeylerini yerine koyamayacak durumda olmamasına rağmen giriştiği haklılık arayışı sonucunda istemeden başka insanların

haksızlığa uğramasına neden olur. Bu süreçte, karenin vaad ettiği gibi eşit haklara ve yükümlülüklerle sahip olmayan insanlara korku, güvensizlik ve şüphe ile yaklaşarak ikiyüzlülüğünü gösterir. Getto bölgesinde lüks arabasına zarar verilmesinden çekinir, yemek ısmarladığı evsizin sandviçini soğansız istemesini küstahça bulur, tek gecelik ilişki yaşadığı gazeteci kızın (Elisabeth Moss) duruma fazla anlam yüklemesini saçma bulur, kızın kondomu çöpe attığından emin olamaz vs. Yaşanılan ve çalışılan steril alanlardan belli kesimlere ve yaralarına dair ahkam keserken, sosyal medyada katılımlarını özenle duyurdukları bağış kampanyalarının öznesi kişilerden ve dertlerinden gündelik hayatta kaçınırken, elden çıkardığı eski giysiyi beğenmeyen yoksul birisini terbiyesizlikle suçlar- ken ve gündelik ilişkilerde insanlara kendisinin biçtiği roller/mesafeler aksadığında kızarken Christian'ı andırmasına rağmen hiç üstüne alınmayacak kişilere de toplumda sıklıkla rastlayabilmekteyiz. Ne de olsa bizler de modern sanatla beslenen, modern bir toplumun güven sorunları yaşayan, dejenere bireyleri- yiz. Yoksa hayatımız gerçekten de bir film karesi gibi mi?

Mayhoş mu, nahoş mu?

Pınar Yeşil Şenses, pınar.yesil@yahoo.com

Her kelimeyi tamlayan, kim bilir belki de tamamlayan; sosyetiğine 'fobi' gelen, çekenine avuç içi, ayak tabanı dâhil bilimum yer terlettiren, kalbini yerlerde küt küt sektiren, tansiyonunu eller üstünde gezdiren, adrenaline âşık, kortizole deli, ben diyeyim mayhoş, siz deyin kekremesi bir duygu korku... Kazanmakla kaybetmekte, beğenilmekle beğenilmemekte, yeni okulda, yeni hayatta, yeni işte, ilişkide ön sıradan yer ayırmış kendine. İhsan Raif Hanım'ın bundan neredeyse 120 sene önce döktüğü gibi dizelere, kimisinin mücrim gibi titremesi için mesela, yetermiş bakması istikbaline. Hep böyle büyük büyük, afili hedefleri yok elbet bu korkunun. Gece yolda yürürken duyduğunuz çırtırtıya, pireleriniz uçuşurken uyandıran gıcırıtıya, düdüklünün fışlamasına, yılanın tıslamasına, hepsine talip, hepsine fit.

Önünüzde iki seçeneğiniz var. Ya "Beynimin her bi yarıküresine, amigdala¹ çevresi müsait bi yere, dikeydim de bostan korkuluklarını, yıllarca büyüttüğüm 'mahsül'lerimi koruyabileydim galamanızdan" diye melankoli yapacaksınız, ya da "sayenizde ayaktayım" diye cengâverce kılıç sallayacaksınız korkularınıza. Seçim, biraz yaşınızın, biraz yapınızın, biraz da şartlarınızın elinde. Ama şu bir gerçek ki, siz istesenez de istemesenez de o "korku"

¹ amigdala: Beynin her iki yarıküresinde de yer alan ve insanların duyguları (özellikle korku ve hazzı) nasıl deneyimleyeceğinin belirlenmesinden sorumlu kısma verilen ad.

Çizim: Pınar Dönmez

dediğimiz 'şey' var ve baki. Öğrenci yurdunda zor tahammül ettiğiniz bir oda arkadaşınız gibi mesela. Siz uykuya dalmak için cebelleşirken tepе ışığını caaart diye yakan ve huzura ermek üzere olan sinir sisteminizin, kıpraşmaya dünden hazır telaşe hücrelerine selektör yapan o minik gece kuşu gibi. Ya da misal, tam toplamışken iki kuruşluk dikkatinizi, "E, ama ben de buradayım" dercesine, içinde kalmış delme tutkusunu yan duvarınızda giderircesine darbeli matkaba yüklenen, külüne muhtaç olduğunuz o kapı komşunuz gibi.

Bilir misiniz, nenelerimize gözlerini

belerterek "dağları bekleeeer" diye nasihatler ettiren; dilerse zangır zangır, dilerse tir tir titreten; hani vardır ya şu meşhur fıkra, düşman gemilerini ufukta gören kaptan-ı deryaya kahverengi don isteten bu duygu, öldürmez güçlendirir. Bakmayın siz, korku hafızanız hayatta kalmanız için pek mühimdir. Bilim insanları der ki, korku yoksunluğu ölüme çıkmış davetiyedir ve tam da bu yüzden arada bir sıçramak bir ömre bedeldir. Kopan ödünüz olsun. Kalın sağlıcakla...

Anne olunca korkarsın

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

Facebook'ta Araştıran Anneler grubu üyesi annelere, günlük hayattaki korku ve kaygılarının annelikle birlikte nasıl değiştiğini ve yeni kaygılarıyla baş etmek için ne yaptıklarını sorduk. İşte aldığımız yanıtlar:

Arzu Boynukisa Soyalp

Ben eskiden kendime bir şey olmasından korkmazdım, yani hasta olsam, kaza yapsam hatta ölsem bile çok sorun değildi benim için. Ama şimdi canım çok kıymetli, bana bir şey olursa kızım ne olur diye bir kaygım oluştu anne olduktan sonra.

Burcu Özsoy

Alt kimlik/üst kimlik mevzularının hepsinin üstünde ve ötesinde evrensel değerlerle dolu bir yaşam sürme amacım vardı. Anne olduktan sonra çocuğuma da bu bakış açısını kazandırmak istediğimi (tabii kendisi de kabul ederse) biliyorum. Ama çocuğum bu şekilde bir hayat seçerse tüm bu kaosun içinde nelerle karşılaşacak bilmiyorum ve bu beni endişelendiriyor.

Sibel Tuzluca

Anne olmadan önce hayvanlardan fobi derecesinde korkardım. Anne olduktan sonra insanlardan korkar oldum. Özellikle çocuklara ve bizlere kötülük ve korkunç şeyler yaşatanlar 'insanlar'. Bu arada hayvanların hepsini inanılmaz seviyorum artık, korkmuyorum aksine çok farklı bakıyorum onlara. Bebekler nasıl masum, savunmasız ve muhtaçsa onlar da öyle.

Aylin Güngörmüş Günertengil

Benim de çocuğum öncesinde sağlık güvenlik gibi endişelerim yoktu. Hala kendimle ilgili yok ama oğlumla ilgili her türlü konuda endişeliyim. Sağlık, güvenlik, gelecek, eğitim; her türlü konuda...

Yasemin Yakıcı Öztürk

Anne olmadan önce çok fazla gelecek ve maddi kaygım yoktu, bir şekilde geçinir giderdim, idare ederdim. Ama şimdi gelecek kaygım ve çocuklara bırakacağımız dünya için kaygım var. Eskiden bir şeylere şu anki durum için, adaletsizlik için karşı çıkıyorsam şimdi daha çok gelecek nesilleri düşünerek karşı çıkıyorum.

Duygu Eriçok Tayman

Anne olmadan önce yenilmezdim. Şimdi bir sürü korkum var. En büyük endişem de çocuğumun geleceği ile ilgili. Her sabah neye uyanacağımı bilmediğim ülkemde kızımı yetiştirmek istemiyorum. Birkaç sene sonra İran gibi mi olacağız kestiremediğim için ona yeni bir hayat kurma kaygım var. Okul, iyi bir eğitim, sağlıklı beslenme gibi detayların altından kalkmak kolay, ama "9 yaşında kızlar evlendirilebilir" diye açıklama yapılabilen bir ortamda yaşamasını istemiyorum.

Hatice Altun

Aşılarla ilaçlarla ve gıdalarla nasıl kansere yakalanıyor insanlar, nüfusu azaltmak için ne oyunlar dönüyor, küresel ısınma, dünyanın sonu, kimyasal zehirler, HAARP oluşumu... Bu aralar kaygılarım bunlar, hem de günlük.

Göksu Tugay Bilal

Anne olmadan önce çok rahat bir insandım. Ölsem ne olur ki derdim. Anne olana dek de hiç anlamamışım bebeğin sorumluluğunu. Doğumdan hemen sonra hayat sigortası yaptım. Şimdi kendime göre uygun metotlarla oğlumu yetiştirme kaygıları içerisindeyim. Doğa ve sporla iç içe bir aileyiz. O şekilde yetiştirebileceğim bir eğitim sistemi bulsam hemen dahil edeceğim. Bir yandan uzun yıllar Amerika'da yaşamış biri olarak oğlumu da orada büyütmek istiyorum çünkü ben ayrımcılık olmadan herkesi olduğu gibi kabul etmeyi orada öğrendim. (Gerçi Trump'tan sonra orada da pek çok şey değişiyor ama...) Ez cümle kendim, oğlum ve eşim için sağlık kaygıları en başta olmak üzere ölüm korkusu, ülkenin durumu ve eğitim sistemindeki çarpıklıklar beni endişelendiriyor. Arada sırada doğa ile ilgili aktiviteleri kendimizin organize ettiği home schooling (evde eğitim) bile bir opsiyon mudur diye düşünüyorum.

Yapılmayacaklar listesi

Elçin Cömert, elcincomert@gmail.com

Geçirdiğim en güzel tatillerden birinden dönerken bitti diye üzüldüğümü hatırlıyorum. Sonra düşünmüştüm, o anları yaşadığım için mutlu olmak yerine neden bitti diye üzülmeyi tercih ediyordum? Bu hayatta her şeyin bir sonu olduğunu bile bile bunu kabullenmek yerine neden isyan etmeyi seçiyordum? Aslında cevap basitti. “Korkularımız...” Gelecek korkusu, kaybetme korkusu, başarısızlık korkusu... Kişiden kişiye değişen türlerine rağmen yarattığı etki aynıydı. Anı kaçırmak ve korktuğumuzun başımıza gelmesi.. Çünkü korku yüzünden hayatımıza yaydığımız negatif düşünceler ve gitgide düşen enerjimiz bizi başarmak istediğimiz her şeyden alıkoyar. Hayallerimizi gerçekleştirmek için gerekli olan gücü kendimizde bulamayız. Ve nihayet korkulan gerçek olur.

Gelecek için endişeler duyarken tüm güzellikler elimizden kayıp gider. Hayat bu kadar geçiciyken, bir saat sonra bile başımıza neler geleceğini bilmezken yapacağımız en güzel şey aslında yarını düşünmemek. Bugün olduğumuz halimiz ile zamanımızı en güzel şekilde değerlendirdiğimizde yarın zaten kendiliğinden çok daha güzel bir gün olacak. Günlerimizi başarmak istediğimiz şeyler için adım atarak geçirdiğimizde gelecek için kurduğumuz kötü senaryoların yerini huzur kaplayacak. “Ben bugün hayalim için bir adım daha attım” huzuru...

O zaman düşünelim etrafımızdaki herkes için onca şey yaparken kendimiz için ne yapıyoruz? Hedef-

lerimiz için harekete geçiyor muyuz yoksa sadece isteyip olduğumuz yerde sayıyor muyuz? Her yeni yıl döneminde yaptığımız yapılacaklar listemizden bir sonraki sene pek çok maddeyi silebiliyor muyuz? Yoksa listemiz aynı şekilde bir sonraki yıla mı devrediyor? Eğer son soruya cevabınız evet ise bir şeylerde yanlışlık var demektir. O halde; biraz mola verip, kendimizi bitmeyen ve asla gerçekleşmeyen planlar ile yormak yerine önce bizi heyecanlandıran şeyleri belirleyelim. Shaa Wasmund MBE ve Richard Newton tarafından yazılan *Konuşmayı Kes Harekete Geç* kitabında, “bir şeye bir kez başlarken kendi yolunu çizer. Yaşam da böyledir. Mutlu şeyler ancak bir kez işe başlarsanız olur,” diyor. Bu yıl kendimize bir ödül verelim; o da ne istediğimizi bilmek ve onun için korkmadan adım atmak olsun. Öyle bir şey seçelim ki; tam şu an bize mutluluk versin. İçimiz heyecanla dolup taşsın. Kendimizi keşfetmenin, yenilenmenin ve tazelenmenin yolunu açsın.

İnanıyorum ki biz hafifledikçe ve geleceğe umutla baktıkça hem çevremize yaydığımız enerji hem de içimizdeki güç sihirli bir şekilde bambaşka güzelliklere yol açacak. Korkularımızın yerini sadece bu güzelliklerin yarattığı mucizeler alacak.

Bu yıl yapılacaklar listemizin yanına bir de yapılmayacaklar listesi ekleyelim. İlk maddesi korkularımıza boyun eğmemek üzerine olsun..

de/da

Gelecek sayımızın konusu,

“ekonomik büyümenin maliyeti ve olası alternatifler.”

Bu konuyla ilgili yazı, çizim ve fotoğraflarınızın *de/da*'da yayımlanmasını isterseniz, eserlerinizi lütfen **5 Mart Pazartesi** gününe kadar irmak@de-da-dergi.com adresine gönderin.

Saha araştırmasına dayalı yazılar için telif ücreti ödenecektir. Fikirlerinizi yukarıdaki E-mail adresine gönderebilirsiniz.

ALTINCI CADDE

Tarz Sahibi Evler Yaratır...

www.altincicadde.com

NİŞANTAŞI 0 212 327 00 57 - TRUMP TOWERS AVM 0 212 282 84 16 - BODRUM PLAZA 0 252 358 70 66

www.dedadergi.com

[/dedadergi](https://www.facebook.com/dedadergi)

[@dedadergi](https://twitter.com/dedadergi)

[@dedadergi](https://www.instagram.com/dedadergi)